

ἐθνικὴν τράπεζαν νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν δανειστῶν ἐκ τῶν ἐπὶ ἀνοικτῷ λ/σμῷ κατὰ τὸ προγεγραμμένον ἄρθρον κεφαλαιῶν, τὸ ἀναλογουὺν εἰς τὴν ἐξαμηνίαν ποσὸν διὰ κεφάλαιον καὶ τόκους. Ἀπὸ τῆς προσκλήσεως ταύτης παύει ὁ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου τόκος διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὅπου ὀφείλουσι οἱ δανεισταὶ νὰ παραλάβωσιν ἀπὸ τὴν τράπεζαν ἢ νὰ διαθέσωσιν ἄλλως ἐπὶ ἰδίῳις ἐξόδοις καὶ ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ, ἀνεὺ μεσολαβήσεως τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 7.

Τὸ ποσὸν τοῦ δανείου τῶν 9 ἑκατομμυρίων φράγκων θέλει χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς πρὸς ἄσιν τῆς ἀνγκαστικῆς κυκλοφορίας τῶν τραπεζικῶν γραμματίων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 22 ἰουλίου 1869.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ἱπουργὸς
Α. Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔχει τὴν λόγον;

ΠΟΛΛΟΙ. Δὲν ὑπάρχει ἀντίρρηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Οἱ παραδεχόμενοι τὴν ἀρχὴν ἐγείρονται (ἐγείρονται σχεδὸν ὅλοι). Ἡ Βουλὴ παρεδέχθη τὴν ἀρχὴν. Τώρα ἀρχόμεθα καὶ ἄρθρον.

Ἀναγινώσκειται κατ' ἄρθρον καὶ γίνεται δεκτὸν ἅντι ἀντιρρήσεως δι' ἐιδικῆς ἐπὶ ἐνὸς ἑκάστου ἄρθρου ἀναστάσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ψηφοφερεῖται τὸ σύνολον. Οἱ παραδεχόμενοι τὸ σύνολον ἐγείρονται (ἐγείρονται σχεδὸν ὅλοι) ἡ Βουλὴ παρεδέχθη.

ΖΑΪΜΗΣ. (ὑπουργὸς ἰσωτερικῶν καὶ πρωθυπουργός). Κύριοι, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω δύο Νομοσχέδια εἰς τὴν Βουλὴν· τὸ πρῶτον ἀφορᾷ τὴν τομὴν τοῦ ἱσθμοῦ τῆς Κορίνθου· σίγνεται ἐκ 12 ἄρθρων καὶ συνοδεύεται ὑπὸ τῆς ἀνακοίνου ἐκθέσεως, εἶναι περιττὸν νὰ τὸ ἀναγνώσω.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Παραπέμπεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν.

ΠΟΛΛΟΙ. Νὰ τυπωθῇ.

ΖΑΪΜΗΣ. Εἶναι τυπωμένον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Διανέμεται καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα, μάλιστα.

ΖΑΪΜΗΣ. Δεύτερον Νομοσχέδιον, εἶναι Νομοσχέδιον τοπικοῦ συμφέροντος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δῆμον τῶν Πατρῶν νὰ ἐπιβάλλῃ δατοὺς τινάς, οἱ ὅποιοι δὲν προβλέπονται ἀπὸ τὸν περὶ δημοτικῶν φόρων νόμον τοῦ 1847. Τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο τὸ ζητεῖ πρὸ καιροῦ καὶ ὁ δῆμος τῶν Πατρῶν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Πατρῶν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τυπῶνται καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἐπιτροπὴν.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι βουλευταί, χθὲς ἀπεφασίσθη, ὥστε σήμερον νὰ τελειώσῃ ἡ συζήτης τῆς παραγράφου περὶ τῆς πρόκειται καὶ συζητούμεν ἤδη.

ΤΙΝΕΣ. Τῆς ἀπαντήσεως ὅλης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἶναι ἐγγεγραμμένοι ἀπὸ τὴν 24 οἱ ΚΚ. Μίλησις, Μπούμπουλης μὴ λαβόντες τὸν λόγον. Ἀπὸ τὴν 25 οἱ ΚΚ. Χατζίσκος, Μεγαλόπουλος, Κ. Πατσάλης ὁ βουλευτὴς, Παπαμιχαλόπουλος καὶ Λομβάρδος. Σήμερον 26 ἐγγράφησαν οἱ ΚΚ. Ταμβακόπουλος καὶ Λομβάρδος. Λοιπὸν νομίζω ὅτι οἱ ἔχοντες ἐναντίαν γνώμην νὰ συγχωρηθῶν εἰς ἕνα οἰονδήποτε ἐγκρίνουν διὰ νὰ λάβῃ τὸν λόγον· ἂν θέλατε ὅλοι νὰ ἐξακολουθήσητε τὸν λόγον δὲν θὰ τελειώσωμεν ποτὶ.

Εἰς βΟΥΛΕΥΤΗΣ. Δὲν ἔμπορῶμεν νὰ ἐμποδίσωμεν κανένα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τὰ ἐξέσμεν δὲ αὐτὰ, ἀλλὰ λέγω πῶς δὲν θὰ τελειώσωμεν ποτὶ· θέλατε 50 ἡμέρας νὰ ὁμιλήσωμεν; εἶμαι σύμφωνος.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Φρονῶ ὅτι εἰς τὴν δύο θὰ ὁμιλήσωμεν.

ΡΟΝΤΙΡΗΣ. Παρακαλῶ, Κ. πρόεδρε, νὰ μὴ ἐγγράψετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἶναι ἐγγεγραμμένοι δέκα. Λοιπὸν ποῖος θὰ λάβῃ τὸν λόγον;

ΜΗΤΣΑΣ. ἔχω νὰ ὑποβάλω μίαν πρότασιν καὶ ἡμπορῶ νὰ εὐκολύνω ὅλους ὅσοι θὰ ὁμιλήσωμεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Λοιπὸν, Κ. Μήτσα, ὁρίσκατε.

ΜΗΤΣΑΣ. Ἐπειδὴ, κύριοι, ἐλέχθησαν πολλὰ εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον, κάμνω μίαν πρότασιν, ὥστε μένει ἀνεξάρτητος ὁ βασιλικὸς λόγος, καὶ παρακαλῶ τὴν Βουλὴν νὰ τὴν λάβῃ ὑπ' ὄψιν· νὰ τὴν ἀναγνώσῃ;

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΜΗΤΣΑΣ. (τὴν ἀναγινώσκει).

Πρότασις.

Νὰ ἐκλεχθῇ ἀμέσως τριμελὲς ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία νὰ καθυποβάλῃ εἰς τὴν Βουλὴν σχέδιον κατηγορίας κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ Βούλγαρη, ὅπως εἰσαχθῇ εἰς δίκην συμφωνίας μετὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 80 τοῦ Συντάγματος.

26 ἰουλίου 1869.

Α. ΜΗΤΣΑΣ,
βουλευτὴς τοῦ Κρανιδίου.

ΤΙΝΕΣ. Νὰ τυπωθῇ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὑποστηρίζεται αὐτὴ ἡ πρότασις;

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Θέλει τυπωθῇ, διανεμηθῇ καὶ προσδιορισθῇ ἡ μίρα τῆς συζήτησεως. Δὲν τὴν λέγει κανεὶς καταπιέγουσαν.

ΜΗΤΣΑΣ. Καὶ καταπιέγουσας παρακαλῶ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ποῖος λοιπὸν ἔχει τὸν λόγον;

ΤΙΝΕΣ. Ὁ Κ. Μήτσης.

ΔΑΝΟΒΟΥΛΟΣ. Συστήσκατε, Κ. πρόεδρε, τὴν συντομίαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Θὰ παρακαλέσω τοὺς ἀγορεύοντας νὰ μὴ κάμνωσι μεγάλας ἐκδρομὰς.

ΜΗΛΗΣΗΣ. Κύριοι βουλευταί! Τέσσαρες ἡμέρας ἐξακολουθεῖ ἤδη ἡ συζήτης ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλ. λόγον καὶ τῆς τροπολογίας, τὴν ὁποίαν ἐπ' αὐτῆς ὑπέβαλεν ἡ μειονοφηρία τῆς ἐπιτροπῆς. Καὶ ὅμως ἡ ἔννοια τῆς τροπολογίας, ἡ γραμμὴ ἡ χωρίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τῆς πλειονοφηρίας, καὶ ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει αὐτὴ, ταῦτα πάντα οὔτε καθαρῶς ἀκόμη ἀνεπτύχθησαν, οὔτε σαφὴ ἰδέαν ἠδυνήθημεν περὶ αὐτῶν νὰ λάβωμεν.

Τρεῖς ἰδέαι, κύριοι, περιέχονται εἰς τὴν τροπολογίαν. Ἡ πρώτη, ἡ διατυπωμένη ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ αὐτῆς, ἀφορᾷ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἐν Παρισίοις συνόδου, ἐκτίμησιν τὴν ὁποίαν θέλω εἰς ἀποδείξει οὐσιαστικῶς διάφορον ἀπὸ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν καὶ τὸ ὑπουργεῖον ἐν τῷ βασιλικῷ λόγῳ ἔκαμε καὶ ἡ πλειονοφηρία ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτῆς ἐπανάλαβε. Ἡ δευτέρα ἰδέα ἔχει ἀντικείμενον μομφὴν, ἀπευθυνομένην κατὰ τῆς προκατόχου κυβερνήσεως, καὶ ἡ τρίτη, ῥητὴν διευκρίνασιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ μέλλον ὡς ἀπαραγράπτων.

Μέχρι τοῦδε ἡ συζήτης περιορίσθη ἐπὶ τῆς δευτέρας ἰδέας, ἐρ' ἢς ἐλαβεν ἐπὶ τέλους διάστασιν μεγάλην. Ἀντιπεξήλθεν εἰς ὑπουργὸς τοῦ 1868 κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ 1867, ἐπ' ἧλθεν εἰς βουλευτὴν τοῦ κατόπιν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτικῆς τοῦ 1866, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ συζήτης ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ προσωπικοῦ τούτου ζητήματος κατέστη ζωηρὰ καὶ θερμὴ· ὁ ἀξιώτιμος μάλιστα βουλευτὴς Μεσολογγίου, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτικῆς τοῦ 1866, ὤθησε τὴν συζήτησιν εἰς τὸ ὑψίστατον ση-



ΑΘ. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ. Καί ἐγώ αὐτὸ ἤθελον νὰ εἰπῶ τὰ μέτρα περὶ ληστείας θὰ συζητηθῶν δι' ἰδιαίτερου νόμου.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Δὲν εἶναι πῶς χάσω τὸ δικαίωμα εἶναι σπουδαῖον τὸ ἀντικείμενον καὶ τί μὲ ὠρεῖται νὰ κάμω τὴν ἐπερώτησιν, τὴν δευτέραν;

Θ. Α. ΖΑΪΜΗΣ. Εἴτε θέλετε τὴν δευτέραν εἴτε ἐπὶ τῆς συζήτησεως τῶν νομοσχεδίων, εἰμαι προθυμότερος ν' ἀπαντήσω.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Κύριοι, ἡ ἰδέα μόνον τοῦ νὰ γίνῃ λόγος ἐν τῷ Β. λόγῳ περὶ ληστείας εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε πρέπει νὰ συζητηθῇ πρῶτον δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὸν Βασιλέα. Πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀναβάλωμεν ἐν ζήτημα τοσοῦτον σπουδαῖον;

ΤΙΝΕΣ. Δὲν τὸ ἀναβάλλομεν.

Α. ΠΕΤΣΑΛΗΣ (ὁπουργὸς δικαιοσύνης). Ἀς προσδιορισθῇ τὴν δευτέραν νὰ γίνῃ συζήτηση.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Σὲ παρακαλεῖ ὅλη ἡ Βουλὴ.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Παρακαλῶ, ἂν εὐεριστῇται ἡ Βουλὴ νὰ προσδορήσῃ τὴν πρώτην συνεδρίαν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου, διότι πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ λίαν ἐκτεταμένως καὶ ὅλοι θὰ ὁμιλήσωμεν.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Κύριοι, θέλοντες νὰ ὁμιλήσωμεν ἐκπληρωθῶμεν ἐντολὴν ἱερὰν 40,00 κατοίκων ὑποπερόντων διὰ τὴν ληστείαν· δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀναβάλωμεν διὰ τὴν δευτέραν· δὲν ἔχομεν ἄλλο ἱερώτερον καθήκον νὰ ἐκπληρώσωμεν (θόρυβος).

(Ὁ Κ. Χατζίσκος καταβαίνει τοῦ θήματος.)

Ἄν ὁ Κ. Χατζίσκος ὑποχωρῇ ἐγὼ δὲν ὑποχωρῶ.

ΛΑΠΠΑΣ. Δὲν σοῦ δίδομεν τὸ δικαίωμα νὰ δημοσκοπῇς· ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἐπαρχίας καθὼς ἐσὺ (διὰ λόγους περὶ τοῦ θήματος).

ΚΟΛΙΑΤΣΟΣ. Ἐγὼ εἶμι πρότασις ν' ἀναβληθῇ μετὰ τὴν ἀπάντησιν, διότι ἔχομεν ὅλοι τὸ αὐτὸ συμφέρον.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Θὰ ἔχωμεν τὴν δευτέραν Βουλὴν;

ΔΑΓΡΕΣ ΚΑΙ ἑτεροί. Πῶς δὲν θὰ ἔχωμεν!

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Παραδέχεται ἡ Βουλὴ τὴν δευτέραν εἰς ἀπαντος;

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Ὅχι, ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι τοῦ λόγου· δὲν εἰμπορεῖτε νὰ μοῦ ἀφαιρέσητε τὸν λόγον (θόρυβος καὶ διάλογοι παρατεταμένους). Ὀφείλετε νὰ ἀκούσχη, διότι εἶναι 250 αἰχμαλῶτες δι' ἐν ἔτος.

Γ. ΡΟΥΦΟΣ. Καί εἰς τὰ 1867 ἦσαν.

Α. ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΗΣ. Κύριε πρόεδρε, μὲ δίδετε τὸν λόγον νὰ τοὺς πείσω ὅλους; Ἄν δὲν ἀναγνωσθῶν τὰ πρακτικά οὔτε ἡ ἀπάντησις δὲν ἔχει ἰσχύν. Αὐρίον νὰ γίνῃ συνεδρίασις ν' ἀναγνωσθῶν τὰ πρακτικά καὶ νὰ γίνῃ συζήτησις διὰ τὰ ληστρικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἶναι ἔτοιμα τὰ πρακτικά.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Κύριοι, ἐπὶ τέσσαρες ἡμέρας περκαυόμενοι πλησίον τοῦ νεκροῦ ὡς πάλαι ποτὲ οἱ μυροφόροι, τὸν ἐκλαύσαμεν ἐπὶ πολὺ, ἐκταράσθημεν τὸν χάρον καὶ ἠτάθημεν τὸν ἱατρὸν (θόρυβος).

ΑΘ. ΚΑΤΡΙΒΑΝΟΣ. Νὰ ἐπέλθῃ ἡ τάξις, κύριε πρόεδρε, διὰ νὰ ἀκούωμεν.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Οἱ ὅποιοι διὰ λόγων ἐκτεταμένων καὶ ἐκπελημένων ὡς καὶ οἱ φίλοι αὐτῶν ἠθέλησαν ν' ἀποδείξωσι τὴν ἀθωότητά των καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους των ἐνοχὴν περὶ τῆς θανάσεως. Ἀλλὰ, κύριοι, οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν Κρήτες (θόρυβος), ἡ ἡρωϊκὴ Κρήτη τῆς ὁποίας τὰ ἀνήκουστα μαρτύρια παρεπύκρναν τὴν καρδίαν μας δὲν ἀπέθανεν, ἀπέθανε διὰ νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ μετ' ὀλίγον μετ' ὅλης τῆς μεγάλης Ἑλλάδος. Κύριοι βουλευταί, ὅ,τι δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὅ,τι δὲν ἔχει ἐν ἑθνῷ, εὐκολον νὰ τὸ μάθῃ καὶ ὁ φίλος καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀρκεῖ νὰ καταβάλλῃ ὀλίγους κόπους καὶ εἰσὶν ὅ,τι ἔχει ὅμως ἐν ἑαυτῷ, ὅ,τι ἔχει ἐν ἑθνῷ, δύσκολον ἢ ἀδύνατον νὰ τὸ μάθῃ εἰτὶ ὁ φίλος εἴτε ὁ ἐχθρὸς.

Καὶ ἡ μικρὰ Ἑλλάς ἔχει πολλὰ, τὰ ὅποια δὲν δύναται νὰ μάθῃ οὔτε ἡ Εὐρώπη, οὔτε ἡ Τουρκία· τῆς ἐλλείπουσιν ὅμως

τρία τινα κυρίως, ἡ εὐμένεια τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν σενιστῶ εἰς τὴν κυβέρνησιν νὰ καλλιεργήσῃ, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον οἱ ἰσχυρότεροι τῶν ἰσχυρῶν εἶναι καὶ προστάται τῆς Ἑλλάδος καὶ κείνηται δικαιοσύνη τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους μας· ἐλλείπει τὸ πλέρωμα τοῦ χρόνου, τὸ ὅποιον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐλλείπει ἡ περίνοια καὶ ἡ προσοχὴ τῶν κυβερνώντων, τὴν ὁποίαν ἔχουν μὲν οἱ Ἕλληνες ἀλλ' ὁ φετριάσμος καὶ τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ ὁ ἐγωισμὸς δὲν ἀφίνουν νὰ ἐκσκήσουν.

Προέταξα εἰς τὸν λόγον μου, κύριοι, αὐτὰ τὰ ὀλίγα, διότι καὶ τοι ζητήσεαι ἐγκαίρως τὸν λόγον, δὲν νύτυχον νὰ τὸν λάβω ἐν δέοντι, διὰ νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ τὰς ἰδέας μου ἐν ἐκτάσει, διὰ νὰ προσθέσω εἰς τοὺς κυβερνῶντας τὴν πατρίδα μου, νὰ μὴ καταρτίγωμεν εἰς αἰτιάσεις, νὰ μὴ περιμένουν νὰ τοὺς ἀπωθοῦν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτὰ τὰ πράγματα.

Πρόκειται, κύριοι, ἡδὴ περὶ ληστείας, περὶ δημοσίας ἀσφαλείας· ἀλλὰ τί νὰ σῶς εἰπῶ, δὲν δύναμαι νὰ προχωρήσω εἰδικῶς εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Βασιλικοῦ λόγου, ἐάν δὲν ὁμιλήσω συνάμα καὶ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι σήμερον ἀπονεμομένης δικαιοσύνης, διότι αὕτη συνδέεται στενότερα μὲ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν· διὰ τοῦτο, κύριοι, ἂν καὶ εἴθε ἐξηγτημένοι κατὰ τὴν ὑπομονὴν ἕνεκα τῶν πολλῶν ὥρων τῆς σημερινῆς μάλιστα ἐργασίας καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος κούσωνος σῶς παρακαλῶ νὰ μὲ προσέζητε, διότι πρόκειται νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς κακῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος μας, περὶ τῆς ὁποίας ὅλοι ἔχετε τὸ αὐτὸ συμφέρον.

Ὁ κύριος Κουμουνδούρος εἰς τὴν προχθισινὴν ὁμιλίαν τοῦ ἀνόμενου τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ἐπιδοσιν ἄρτον. Ἐγὼ θὰ ζητήσω τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν Κουμουνδούρον νὰ μεταφέρω αὐτὸν τὸν ἐπιδοσιν ἄρτον εἰς τὴν ἀμερόληπτον, εἰς τὴν εὐσυνειδήτην καὶ εἰς τὴν ἐγκαίρως ἀπονεμὴν τῆς δικαιοσύνης. Ὅταν, κύριοι, ἔχομεν δικαστήρια καλῶς κατεργασμένα, καὶ ἀπὸ δικαστὰς ἀμερόληπτους, εὐσυνειδήτους καὶ νομομαθεῖς συγκροτημένα, ὅταν, λέγω, ἔχομεν πλήρη δικαιοσύνην, ἀνεπηρέαστον καὶ εὐσυνειδήτην, ἔχομεν ἀναμφισβητήτως τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἔχομεν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατὸν, καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, διότι καὶ ὁ στρατὸς ἔχει τὰ δικαστήριά του· ἔχομεν ἐκλογὰς νομίμους, καὶ βουλευτὰς γνησίους ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ· ἔχομεν οἰκονομίαν, διότι ἡ δικαιοσύνη ἀπομακρύνει ἐκ τῆς πατρίδος μας τὴν κατάχρησιν, τιμωρομένην τῶν καταχρηστικῶν ὑπαλλήλων· ἔχομεν διοίκησιν δικαίαν καὶ πατριωτικὴν, διότι ἡ δικαιοσύνη ἐπίσης ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πατρίδα μας τὴν αὐθιχεσίαν, τὴν πείσιν, τὴν δωροδοκίαν ἀπὸ τοὺς καταχρηστικὰς ὑπαλλήλους καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔχομεν θετικὴν ἐσωτερικὴν ὑπαρξίν, ἐξωτερικὴν ὑπόληψιν. Ὅταν, κύριοι, δὲν ἔχομεν δικαιοσύνην πλήρη, πιστεύετε τότε ὅτι δὲν ἔχομεν τίποτε. Καὶ ἔχομεν πολλὰ καλὰ γραμμένα εἰς τὸ χαρτί, ἀλλὰ πράγματι δὲν ἔχομεν οὐδὲν πλῆρες· καὶ εὐλόγως, κύριοι, ὀνομάζουσιν τινὲς τὸ Βασιλεῖόν μας *χαρτοβασιλείον*.

Ἐπιτρέψατέ μοι λοιπὸν νὰ πραγματευθῶ κατὰ πρότον περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι σήμερον δικαιοσύνης, περὶ τῶν δικαστηρίων, καὶ ἐπομένως εἰς τὸ ζήτημα τῆς δημοσίας ἀσφαλείας.

Ἀλλὰ, κύριοι, διὰ νὰ γίνω καταληπτὸς, διὰ νὰ φθάσω καὶ πρὸς κανονικώτερον εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰ συμπεράσματά μου θέλω ἀνατρεῖξαι ἐπὶ τινὲς σχετικῶν προηγουμένων. Ἐάν, κύριοι, βίβητε ἐν ἐλέμῳ εἰς τὰ πρακτικά ὅλων τῶν παρελθουσῶν βουλευτικῶν συνόδων καὶ περιόδων, ἀπ' ἧς ἐσυνταγματίσθη ἡ Ἑλλάς, θὰ ἀπαντήσητε σπανιότατα νὰ γίνεταί λόγος περὶ δικαστῶν, καὶ πολὺ περισσότερον περὶ δικαστηρίων· καὶ ἂν ἐγένετο λόγος, ἐγένετο μετὰ πολλῆς λεπτότητος καὶ μετὰ τὸν δέοντος σεβασμοῦ πρὸς τὰ μέλη τῆς τρίτης δυνάμεως τοῦ κράτους, τοῦτέστι τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Ὁ δὲ λόγος περισσεύοντι ὅτι ὁ δεινὰ δικαστὴς εἶναι δικαστὴς ἀμερόληπτος, τιμωρ, εἰ-

συνείδητος, αλλά στερείται νομικῶν γνώσεων, καὶ ὡς ἐκ τούτου χωλαίνει ἡ ὑπηρεσία. Ἀλλὰ εἰς τὰς παρατηρήσεις αὐτάς οἱ κατὰ καιροὺς ὑπουργοὶ καὶ ἄλλοι ῥήτορες ἔλεγαν, ὅτι μετ' ὀλίγον ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιόν μας νομομαθεῖς, μετ' ὀλίγον ἐπανερχονται ἐκ τῆς Εὐρώπης νομομαθεῖς, καὶ ἡ πατρίς μας θέλει ἔχει τότε τὰ δικαστήρια τῶν προγόνων μας. Τὰς πεποιθήσεις ταύτας, τὴν καλὴν ταύτην ἰδίαν τοῦ κοινοῦ περὶ τῶν δικαστηρίων μας ἐκείνων τὴν εὐρίσκατε; εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς τελευταίας συνελεύσεως; ἡ ἐθνοσυνέλευσις θέλουσα νὰ ἔχῃ ἡ πατρίς μας ἐκλογὰς νομίμους καὶ βουλευτὰς γνησίου ἀντιπροσώπου τοῦ λαοῦ, κατέρωθεν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἐξήτησε τὴν συνδρομὴν αὐτῶν· ὁ δὲ ἐκλογικὸς νόμος μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν τὸν λεγομένων μου.

ΓΙΟΛΛΑΣΗΣ. Τί ὁμιλεῖτε, κ. Χατζίσκι; ποῖος θὰ σὰς ἀκούσῃ;

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Ἀποταίνομαι εἰς τὰ θρανία.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ. Τῆς *Ροῦμλης* βουλευταὶ δὲν ὑπάρχουν νὰ ἀκούσουν τὰ παράπονά, δὲν ἐνδιαφέρονται διόλου περὶ τῶν παθημάτων ἡμῶν· τί ὁμιλεῖτε;

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Τὰ παράπονά πρέπει νὰ ἔρχονται ἐγκαίρως· γίνονται αὐτὰ διότι εἴμεθα παράκκοι· (*θόρυβος*).

ΚΟΛΙΑΤΣΟΣ. Θέλωμιν πρακτικὰ ἀποτελέσματα· θιρακτεῖαν· (*θόρυβος*).

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Διατί, κ. Χατζίσκι, δὲν θέλετε δι' αὐτὸν ἐκτάκτως νὰ ἀνακληθῇ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον;

Εἰς ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ. Δὲν εἶ·αι ἀπαρτία.

ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ. Εἶναι ἀπαρτία, εἶναι.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Ἔρχεται ἡ πρώτη περίοδος καὶ (*θόρυβος*). Ἔρχεται ἡ δευτέρα περίοδος, καὶ τὰ κρούσματα ἐκείνα· . . .

ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ. Μίαν στιγμὴν, κ. πρόεδρε, ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι τῶν βουλευτῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος παρατηροῦν ὅτι δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἀκούσωσιν καὶ συζητήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σπουδαιωτάτου ἀντικειμένου, προτείνω καὶ παρακαλῶ καὶ τὸν ἀγορεύοντα νὰ διακόψῃ, καὶ παρακαλοῦμεν, χάριν αὐτῆς τῆς ἀνάγκης ὅλους τοὺς βουλευτὰς νὰ ἔλθωσι τὴν δευτέραν νὰ τὸ συζητήσωμεν.

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα, μάλιστα.

ΤΙΝΕΣ. Αὐριον μάλιστα.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Λοιπὸν, κύριοι, διακόπτω τὴν ὁμιλίαν μου ἐδῶ, καὶ μένω τὴν δευτέραν νὰ ἐξακολουθήσω.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. (μετ' ἀγανακτήσεως καὶ θυμοῦ ἀναπηδῶν ἐπὶ τὸ σῆμα). Ἐγὼ δὲν διακόπτω τὴν ὁμιλίαν μου, ὡς ὁ προαγορεύσας, οὔτε ἐνδίδω εἰς τὰς παρατηρήσεις σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Δὲν ἔχετε τὸν λόγον.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Τὸν ἔχω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ζητήσατέ τον, δὲν τὸν ἔχετε· δὲν εἰσθε σὺς παρακαλῶ· μὴ κάμνωμεν οὕτω.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Σὰς ἐξήτησα τὸν λόγον, καὶ ὠρεῖσθε νὰ μὲ ἐγγράψετε. — Κύριοι, σὰς ζητῶ συγγνώμην, διότι μετ' ἀγανάκτησεως προκαλῶ συζήτησιν τὴν ὁποίαν ἐνεκα τῆς παρελεύσεως τῆς ὥρας θέλουσι τινες νὰ ἀναβάλωσι, σὰς βεβαιῶ ὅμως ὅτι, ὅταν πρὸς στιγμὴν συλλογισθῇτε ὅτι οὐδεὶς τόπος εἶναι δυστυχέστερος τῆς πατρίδος μου, ὅτι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην ἐπαρχίαν δὲν ἀπῆλθον 250 περίπου αἰχμαλῶται πρὸ 2 ἐτῶν, ὅτι καμμία ἐπαρχία δὲν ἐπλήρωσε λύτρα ἐνδὸς περίπου ἑκατομμυρίου (*θόρυβος*), βεβαιωθῇτε ὅτι αἱ διακοπαὶ εἰς τίποτε δὲν θὰ σὰ ὠφελήσωσιν· ἐάν ἐξακολουθῇτε οὕτω, θὰ παρατείνω τὴν συζήτησιν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, καὶ θὰ ὁμιλῶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ἔχει καθήκον νὰ μὲ ἀκούσῃ. Ἰδοὺ, κύριοι, τὸ αἶσιον πὸ ὁποῖον μὲ παρακινεῖ νὰ ἐπιμείνω ἵνα φέρω τὸν λόγον ἐπὶ τῆς εἰς τὸν Βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως· καὶ ἔχι προσωπικότες, ὡς τινες δυνατόν νὰ ὑπέθεσαν· εἶπα λοιπὸν ὅτι οὐδεμία ἄλλη ἐπαρχία εὐρίσκεται εἰς ἀθλιωτέραν κατάστασιν, ἀπὸ οὐδε-

μίαν ἄλλην ἐπαρχίαν ἐλήθησαν ἀγέλαι αἰχμαλώτων, οὐδεμία ἄλλη ἐπλήρωσεν ἑκατομμύρια λύτρων. Μετὰ ταῦτα μὴ ὑποθέσατε ὅτι δὲν θὰ καταλήξω εἰς πρακτικὸν ἀποτέλεσμα (*θόρυβος*). Ἀφήσατέ με, σὰς παρακαλῶ, μὴ μὲ διακόπτετε, ἐλέπατε ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος, ὅστις ταράσσομαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι βουλευταὶ, καθήσατε σὰς παρακαλῶ· κάμειτε ἡσυχίαν· μὴ διακόπτετε.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Θέλω, κύριοι, νὰ μάθωτε ποῖος τόπος καλῶς διοικεῖται; προσέξατε εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς δημοσίας ἀσφαλείας· ἐρωτήσατε ἐάν εἰς τινὰ τόπον ὑπάρχῃ δημοσία ἀσφάλεια, καὶ ἐάν μάθωτε ὅτι ὑπάρχει τοιαύτη ὁ τόπος ἐκεῖνος βεβαιωθῇτε ὅτι εἶναι εὐδαίμων. Θέλετε νὰ μάθωτε, ποῖος τόπος διατελεῖ εἰς δυσπραγίαν; μάθετε τὰ περὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας του, ἂν πληροφορηθῇτε ὅτι αὕτη χωλαίνει καὶ περιπλέον ὅτι εἶναι οἰκτρὰ, ὁ τόπος ἐκεῖνος εἶναι ὁ ἀθλιώτερος καὶ πάσης μερίμνης ἄξιος. Τὸ πρῶτον λοιπὸν γνώρισμα τῆς εὐημερίας τόπου τινος εἶναι ἡ δημοσία ἀσφάλεια, αὕτη εἶναι ὁ κρῖνος ὁ συνδέων τὸ ἄτομον μὲ τὴν πολιτείαν. Ἄνευ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας οὔτε ἐμπόριον ἔχετε, οὔτε πλοῦτη, οὔτε συγκοινωνίαν, οὔτε διανοητικὴν ἐλευθερίαν. Τὸ ἄτομον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σκέπτεται ἀενάως περὶ τῆς ἱερᾶς συντηρήσεώς του καὶ περὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ὀφείλει νὰ προλάβῃ τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτὸ κίνδυνον κακουργῶν, καὶ δὲν εἶναι εἰς κατὰστάσιν νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, ὁ νοῦς ταπεινοῦται, δουλοῦται.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐλαυνὴν εὐρίσκεται ὁλόκληρος ἡ Ροῦμλη, ἰδίως ἡ Φθιώτις, τῆς ὁποίας εἶμαι ἀντιπρόσωπος· ἐκπληρῶ, κύριοι, ἱερὰν ἐντολὴν 45,000 κατοίκων, παριστάμενος σήμερον ἐνώπιον ἡμῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ἔθματος τούτου θέτων ὑπ' ὀφίν σας δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μου καὶ δι' ἐναργῶν ἀποδείξεων, τὴν δυσπραγίαν, εἰς τὴν ὁποίαν περιήλθεν ἀπὸ τινος χρόνου ἡ πατρίς μου. Ἐάν ἤθελα παραλείψει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τούτου, ἤθελον εἶμαι ἐνοχος προδοσίας· ἀνάξιος δ' ἀντιπρόσωπος αὐτῆς, ἐάν δὲν ἤθελον κάμει λόγον περὶ τῶν δυστυχμάτων τῆς καὶ ἥτο χλευσὴν αὐτόχρημα, ἡ ἰδιότης τοῦ ἀντιπροσώπου. Εὐδαίμων, κύριοι, εἶναι ἡ Πελοπόννησος, εὐδαίμονα εἶναι τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος· δυστυχὴς εἶναι ἡ Ροῦμλη καὶ δυστυχιστάτη ἡ Φθιώτις. Τόσον μεγάλα εἶναι τὰ δεινὰ, τόσον ποικίλα καὶ πολυιδῆ, τὰ ὁποία καταμαστιζοῦν τὸν τόπον, ὥστε μὲ συντράττουν ὁλόκληρον, καὶ ἄλλος ἑαυτὸν κατέχει τὴν καρδίαν μου· σὰς βεβαιῶ, κύριοι, ἐάν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἥτο δυνατόν νὰ βιβλιωθῇ ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας μου προσέφερα τὸν ἐνυτὸν μου πρῶτον θυμὸν καὶ σὰς τὸ λέγω ἐν συνείδησιν καὶ κατανοεῖν ψυχῆς. Ἐλθετε Κύριοι εἰς τὴν Φθιώτιδα· ἐκδύσατε ὀλίγα ἔθματα, καὶ τὸν πρῶτον πολὺν γέροντα δὲν θὰ ἀπαντήσῃτε ἐρωτήσατέ τον, διατί γέρον ἐκτείνετε ἐκτεῖδα χεῖρα; καὶ θέλει σὰς ἀπαντήσῃ, γῆς ἡμῶν εὐτυχῆς, ἔξω ἐκ τῶν ἐργῶν μου, ἀλλ' οἱ λησταὶ μὲ κατέστησαν ἐπαίτην, φονεύσαντες τὰ τέκνα μου, τὴν βακτηρίαν τῶν γηρατειῶν μου καὶ διαρπάξαντες τὴν περιουσίαν μου.

Προχωρήσατε ὀλίγα ἔθματα καὶ θὰ ἀπαντήσατε μελαναίμονα νιάνιδα, ἐστιάζουσαν εἰς μὲν τὴν ἀγκάλην θηλάζον τέκνον εἰς δὲ τὴν δεξιάν μικρὸν παιδίον· μὴ πρὸς θεοῦ τὴν ἐρωτήσατε διὰ τί εἶναι ἐπαίτης· οἱ λησταὶ ἐφόνευσαν τὸν σύζυγόν τε· καὶ ἀπορφάνευσαν τὰ ἄθωα πλάσματα. Προχωρήσατε ὀλίγον παρακάτω, καὶ θέλετε ἀπαντήσῃ ὁμοῖα πλάσματα. Ἀνὰ πᾶν στάδιον θέλετε μανθάνειν ἐν λυπηρὸν δυστύχημα, θὰ σὰς παρακολουθῇ ἡ διήγησις μιᾶς αἰχμαλωσίας, μιᾶς ληστείας, ἐνὸς φόνου, ἐνὸς ἀπρησμοῦ, μιᾶς δρωσέως χώρας.

Βλέπετε, λοιπὸν πόσον λυπηρὰ εἶναι ἡ θέσις μου, πόσον δίκαιον ἔχω νὰ σὰς παρακαλῶ καὶ νὰ ἐπιμείνω νὰ ἀκούσῃτε μετὰ προσοχῆς· διότι, κύριοι, δὲν ἀπέχεταί καὶ τὴν ὁποίαν ἐν θλιβερόν συμβεβηκὸς δὲν παρακολουθεῖ. Δὲν συνεπληρώθη, κύριοι,

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Τὰ λέγετε κατόπον αὐτά. Ὅτι εἶπεν ὁ κ. Λαγρές ὅς μοι συγχωρήσῃ νὰ τοῦ εἶπω ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβές, δὲ εἶναι ἀληθές, διότι τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλή-τησεν ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Βούλγαρη, δὲν τὰ ἐλήτησεν ἵνα προκαλέσῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας· τὰ ἐπροκάλεσε, διότι ὡς ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων, ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἕνας πόλεμος καὶ βεβαίως ὡς κυβέρνησις, κύριοι, ὤφειλε νὰ προπα-ρασκευασθῇ ἐκ τῶν ἐνόντων, ὅρ' οὗ κατὰ δυστυρίαν αἱ συμπτώ-σεις προπαρασκευαί τοῦ 1867 δὲν ἐγέννησαν ποῦ, διὰ ν' ἀπο-κρούσῃ, διὰ ν' ἀμυνθῇ ἐναντίον πολέμου, τὸν ὁποῖον ἡ Τουρκία ἠδύνατο νὰ κινήσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κυβέρνησις ἐξέθεσε ὅλα τὰ διατρέξαντα, ὅλην τὴν πολιτικὴν ἐνέργειαν καὶ πρὸ τῆς διακοπῆς καὶ κατὰ τὴν διακοπὴν καὶ μετὰ τὴν διακοπὴν, οὐδὲν ἔμεινε μυστικὸν εἰς τὴν Βουλὴν, τὰ πάντα ἐξετέθησαν μὲ ὅλην τὴν λεπτομέρειαν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθές, ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Βούλγαρη προκαλεῖ πόλεμον κα-τὰ τῆς Τουρκίας, ἤθελε μόνον νὰ παρασκευασθῇ ἀπὸ παρουσί-ας ἢ ἀπρὸςδοχίας αὐτῇ περιστασί.

Ἐξέθεσαν ἡ Κυβέρνησις καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς καὶ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζεν ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς πολιτικῆς τῆς καὶ ἡ Βουλὴ τὰ συνεζήτησε, τὰ ἐνέκρινεν ὁμοφώνως, χειρο-κροτοῦσα· αὐτὴ ἦτο, κύριοι, ἡ ἐπικρατοῦσα τότε τοῦλάχιστον πολιτικὴ τοῦ ἔθνους, νὰ μὴ ταπεινωθῇ ἡ Ἑλλὰς, παραδεχο-μένη τὸ τελεσίγραφον, ἀλλὰ νὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς δια-κοπῆς τῶν σχέσεων, καὶ νὰ προτιμῇ νὰ ἀμυνθῇ ἐναντίον πολέμου, ὅστις ἠδύνατο νὰ προέλθῃ, ὡς εἶπεν, ἐκ τῆς διακο-πῆς ταύτης· αὐτὴ ἦτο ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως τῆς τότε, ὑπ' αὐτὴν ἦτο ἐπομένως καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ ἔθνους, αὐτὴν τὴν πολιτικὴν, κύριοι, τὴν συνεμερίζετο καὶ ἡ Βασιλεῖα (θόρυβος).

ΔΑΓΡΕΣ. Ἀφήσατε τὴν Βασιλείαν.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Διότι ἂν ἡ Βασιλεῖα δὲν συνεμε-ρίζετο τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης, ἤθελεν ἀσκιρ-σαι ἀπ' αὐτῆς ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην, ὅπως ἀφῆρεσε τὴν ἐμπι-στοσύνην τοῦ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἀπὸ τῆς ὑπουργικῆς Κομμουνισ-του περὶ τὸ τέλος τοῦ 1867.

Θ. Π. ΔΗΜΗΓΙΑΝΝΗΣ. Αὐτὰ, τὰ ὁποῖα λέγετε, εἶναι κατὰ-χρησις τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἐνεκρίθη ἀπὸ τὸ ἔθνος, ἐνεκρίθη ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἐν συνόλῳ· τῶρα τί ζητεῖτε; νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἴδια; νὰ ἐξετάσω-μεν; νὰ ἐπικρίνωμεν; νὰ κατακρίνωμεν; νὰ μεμφθῶμεν τὴν πολιτικὴν ἐκείνην, τὴν δικασθεῖσαν, τὴν συζητηθεῖσαν, τὴν πα-ραδεχθεῖσαν, τὴν ἐγκριθένσαν ἀπὸ τὸ ἔθνος; τὸ τοιοῦτον εἶναι ἐναντίον τῶν κοινοτέρων ἀρχῶν καὶ τοῦ συνταγματικοῦ πολι-τεύματος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα καμία Βουλὴ νὰ νὰ ἐξελέγῃ, πολὺ δὲ περισσώτερον νὰ ἀναίρει τὰς πράξεις τῆς προκατόχου Βουλῆς ἐπὶ ἐνός γεγονότος τετελεσμέ-νου. Ἄν πρόκειται νὰ ἐξελέγῃ ἡ Βουλὴ τὴν χρηματικὴν δια-χείρισιν, τὴν ὁποίαν ἐχορήγησεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐκείνην, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς πολιτικῆς τῆς, ὡς ἀκούω τινὰς τῶν Κυρίων βουλευτῶν ψευδίζοντας ἀπὸ τὰς ἐδρὰς των, βεβαίως οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἀντιλέγων. Ἀλλ' ἂν πρόκειται νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸ ζήτημα τῆς πολιτικῆς, τὸ ὁποῖον ἤδη ἐδικάσθη, μοὶ φαίνεται ὅτι τίποτε ἀτοπώτερον, τίποτε ἀσεβέστερον πρὸς τὰς καθιερωμένας συνταγματικὰς ἀρχὰς καὶ ἐλευθερίας· λοιπὸν, κύριοι, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, φρονῶ ὅτι δὲν δύναται οὐχὶ ἀποφά-σις τις νὰ γίνῃ ἐκ μέρους τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ συζή-τησις, ἡ ὁποία ἐπὶ 4 ἡμέρας μᾶς βασανίζει περὶ τοῦ ζητήματος τῆς πολιτικῆς τοῦ 1868, ἦτον ἀσυγχώρητος, ἦτο ἀπαράδεικτος, ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου εἶναι ἀπεριόριστος, ἐκα-στός ἀναβαίνειν τὸ ῥῆμα, ἀντὶ νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ τοῦ σχεδίου

τῆς ἀπαντήσεως ἤρχισεν ὁμιλῶν περὶ πραγμάτων παρελθόντων. Ἡ συζήτησις δὲν ἠδύνατο ἐπομένως νὰ περιορισθῇ, ἀλλ' ἡ Βουλὴ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα, δὲν εἶναι ἀρμοδίᾳ νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ζη-τήματος τούτου ἐκδίδουσα οἰανδήποτε ἀπόφασιν ἢ ἐκφέρουσα μορφήν τινα, διότι καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο θέλει εἶσθαι ἀνευ πρακτικοῦ ἀποτελέσματος ἀπέναντι τοῦ δεδικοσμένου· σὰς ἐν-θυμίζω ὅτι παραβαίνοντες τὸν κανὼνα τοῦ δεδικοσμένου θέτετε εἰς ἀμφισβολὴν τὰς πράξεις καὶ ἀποφάσεις σας· θὰ ἦναι ἀνευ ἀποτελέσματος ἢ ἀποφάσεις, τὴν ὁποίαν σήμερον μέλλετε νὰ ἐκ-δώσετε ἐπὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Εὐρωπαϊκῆς συνδιασκέψεως ἐκ μέρους τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὑποβάλλω εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἐξῆς πρότασιν, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν καὶ 16 ἄλλοι βουλευταὶ μετ' ἐμοῦ.

«Ἡ Βουλὴ δὲν εἶναι ἀρμοδίᾳ ν' ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ προκατόχου ὑπουργείου περὶ τῆς ἑλληνοτουρκικῆς διαφορᾶς· διότι ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ καὶ αἱ συνδεόμεναι μετ' αὐτῆς πράξεις τοῦ ἐυζητηθέντος ἐν τῷ ἀρμοδίῳ χρόνῳ ὑπὸ τῆς τότε Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ περιεβλήθησαν μὲ τὴν ἐγκρίσιν αὐτῆς, αἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας εἰς οὐδεμίαν ἀναθεώρησιν ὑπόκεινται.

Οἱ βουλευταὶ

Δ. Ζέγγελης, Ι. Ζαλλώνης, Π. Κ. Μανέτας, Καπιταίνης, Ν. Παπαμιχαλόπουλος, Ν. Γαίλας, Β. Σκαλισσοδρόμος, Κ. Δου-βουσιώτης, Δ. Τσιτσάκης, Κ. Ζουλούμης, Ι. Καλογιάννης, Κ. Στεργιαλόπουλος, Γρ. Δημητριάδης, Ι. Ν. Φλέσσας, Ι. Βά-λασσόπουλος, Ι. Α. Λέλλας.

Τελειόνων τὸν λόγον, διότι ἀρκετὰ ἐξετάσθη, ἐν ᾧ δὲν εἶ-χον σκοπὸν νὰ μακρυγορήσω, ἀλλὰ νὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ὑπο-στήριξιν τῆς προτάσεως τὴν ὁποίαν ὑπέβαλον, λέγω ὅτι θεωρῶ ὅλος περιττὸν καὶ ἀνάξιον ἐνὸς κοινοβουλευτικοῦ σώματος ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς ὕβρεις, εἰς τὰς συκοφαντίας καὶ εἰς τὰς μομφάς, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τοῦ ἔθματος τούτου ἐπερρίφθησαν κατὰ προσώπων σεβαστῶν. Αἱ συκοφαντίαι, αἱ ὕβρεις αὗται δὲν δύ-ναται νὰ φθάσουν μέχρις αὐτῶν τῶν προσώπων· πρὸ πάντων δὲ ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1868, ὁ ἀξιοσεβαστός ἀρχηγὸς τῆς μεταπολιτείας κ. Βούλγαρης, ἵσταται πολὺ ὑ-ψηλὰ, ὥστε καμία ὕβρις, καμία μομφή, οὐδεμία συκοφαντία δὲν δύναται νὰ τὸν ἐγγίγῃ.

ΤΙΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ (ἐκ δεξιῶν). Τί, εἶναι ἀνθύθυνος;

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἄν ὁ Κ. Βούλγαρης ἐνόμιζεν ὅτι ὤφειλε νὰ δώσῃ λόγον ἐνώπιον τῆς ἀντιπροσωπείας διὰ τὴν πο-λιτικὴν, τὴν ὁποίαν μετέβη, προθύμως ἤθελε προσέλθει ἐνώ-πιον τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ ἔθνους καὶ μὲ ὅλην τὴν εἰλικρί-νειαν, μὲ ὅλον τὸν πατριωτισμὸν, ὅστις τὸν χαρακτηρίζει, ἤ-θελεν ἐκθέσει τὴν πολιτικὴν του, τὰς ἐνεργείας του, τὰς πε-ποιθήσεις του· δὲν προσήλθεν ὁμως, διότι ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ὑ-πάρχει ζήτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὤφειλε νὰ σκιρῇ ἡ Βουλὴ. Ἰδοὺ ὁ μόνος λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὁ Κ. Βούλγαρης δὲν ἦλθε νὰ γίνῃ αὐτίκως τῶν κατ' αὐτοῦ μομφῶν καὶ συκοφαντιῶν, τὰς ὁποίας ἀφειδώς ἐπερρίψε μία ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικὴ μερίς, καὶ τὰς ὁποίας θὰ πληροφωρῇ μετ' ἀδιαφορίας ἵνα μὴ εἶπω μετὰ περιφρονήσεως.

ΔΑΓΡΕΣ. Τί φρονεῖ ὁ Κ. Βούλγαρης καὶ ἡ μερίς του, ἔλαμ-ε καλῶς ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις ἀποδεχθεῖσα τὸ πρωτόκολλον;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Περὶ τούτου θ' ἀποφανθῇ ἡ Βουλὴ.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Καὶ ἂν ὁ Κ. Βούλγαρης δὲν εἶχεν ἐτέραν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του ὑπὲρ αὐτοῦ, μόνον ἡ αὐτα-πάνησις, τὴν ὁποίαν ἐδειξε μὴ στερῆσαι νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐ-ξουσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς χεῖράς του, ἐν ᾧ παρακλήθη νὰ τὴν κερτήσῃ, παραδεχόμενος τὸ πρωτόκολλον τῆς συνδιασκέ-ψεως, τοῦτο μόνον ἔρκει νὰ τὸν ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν ὑψηλότεραν θέσιν τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός (θόρυβος). Δὲν ἐξέταζε ἂν καλῶς

τὸ θέσθι καθαρά ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου παραγράφου εἶνε αὕτη, ὅτι διὰ τοῦ παραγράφου τῆς πλειοψηφίας ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ παραδοχὴ τοῦ πρωτοκόλλου ἐβασίζετο εἰς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ τόπου, ἡ δὲ μειοψηφία χωρὶς νὰ ἐπικρίνῃ σὰς διὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ πρωτοκόλλου δὲν ἀποφαίνεται, ἐὰν καλὴ ἢ κακὴ ἦτο ἡ παραδοχὴ, ἐὰν ἐβασίζετο ἢ ὄχι εἰς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ τόπου. Ὅτι τοῦτο ἦτον κατὰ τὴν γνώμην σας τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ τόπου καὶ διὰ τοῦτο σεῖς ὑπεγράψατε τὸ πρωτοκόλλον δὲν σὰς κατακρίνω, διότι ἠνγκάσθητε νὰ τὸ πρᾶξετε διὰ νὰ ἀπομακρύνετε τὰ ἀμειστοῦ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐμελλόν νὰ ἐπέλθωσιν εἰς τὸν τόπον. Ἀλλὰ ἐὰν σήμερον ἡ Βουλὴ μὴ ἐκφράσῃ ἐν τῇ ἀπαντήσῃ πρὸς τὸν Βασ. λόγον τὴν ἐκτίμησιν αὐτῆς περὶ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου, ἐὰν σήμερον ἡ Βουλὴ μὴ εἴπῃ τὴν ἰδέαν της ἐπ' αὐτοῦ ἀπαντῶσα πρὸς τὴν κυβέρνησιν, μὴ τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ ὅ,τι ἔγινε, καλῶς ἔγινε, διότι αὐτὸ ἀπῆλθον τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου δὲν θέλει δὲ, καθὼς παρετηρήθη χθές, δυσχερεστῆσαι τὰς μεγάλας δυνάμεις, διότι αὗται δὲν ἐνδιαφέροντο εἰμὴ διὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου, ἀδιαφοροῦσι δὲ ἂν νομίζωμεν ἡμεῖς ὅλοι ὅτι τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ τόπου ἦτο νὰ μὴ συμβῶσιν ὅσα σὺν ἔβησαν. Δὲν νομίζω δὲ, ὅτι πρέπει νὰ μὴ γίνῃ τοῦτο, διότι σκεφθῆτε πρὸς τοὺς ἄλλους τί θὰ αἰσθανθῶσιν οἱ ἀδελφοί μας, ἐὰν ἀκρῶσωσιν ὅτι ἡ Βουλὴ ὄχι μόνον δὲν ἐξέφρασεν οὔτε παράπονον, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη χειρότερον ἐκήρυξε τὰ γινόμενα ὡς ὑπερεπλήσαντα τὰ καλῶς ἐννοούμενα συμφέροντα τοῦ τόπου.

Τὴν δευτέραν παράγραφον τὴν ἀποκροῦει ἐπίσης ὁ ὑπουργὸς τῶν Εἰσωτερικῶν, διότι λέγει ἂν ψηφίσωμεν τὴν παράγραφον αὐτὴν παραδιαζώμεν τὸ καθήκον μας, ἐπειδὴ πρέπει νὰ φέρωμεν κατηγορίαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1868. Δὲν πρόκειται λέγει, περὶ παρωνυχίδος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ ἡ Βουλὴ εἰς τὴν ἀπάντησιν. Ἰσχύει ὡς, ἴσα ὡς, λέγω ἐγὼ, διότι δὲν πρόκειται περὶ παρωνυχίδος, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ ἡ Βουλὴ ἐν τῇ ἀπαντήσῃ. Ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Εἰσωτερικῶν εἶπεν, ὅτι καὶ οὐδὲν θὰ βλάψῃ τὸ ζήτημα ἡ σιωπὴ ἐν τῇ ἀπαντήσῃ πρὸς τὸν Βασ. λόγον, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας δὲν πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι παρούσα ἡ κυβερνήσις τοῦ 1868. Ἀλλὰ πῶς τὴν κατακρίνετε, κ. ὑπουργέ, διὰ τοῦ προγράμματός σας διὰ τοῦ ὁποίου εἶπατε δημοσίᾳ ὅτι τὸ ὑπουργεῖον ἐκεῖνο ἦτο ἡ αἰτία

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ (ὁπουργὸς ἑξωτερ.). Ἔχετε τὸ πρόγραμμα;

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Μάλιστα! λέγετε ὅτι μετὰ τριακονταεταίαν δὲν εὐρέθημεν νὰ ἔχωμεν τίποτε πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας. Ἐάν ἡ Βουλὴ δὲν πείθεται, ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ 1868 ἦτο ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς σημερινῆς θέσεως, πρέπει ν' ἀπορρίψῃ τὴν παράγραφον, ἐάν ὅμως ἡ Βουλὴ ἐπείσθῃ ὅτι τῶνόντι ἡ κυβέρνησις τοῦ 1868 φέρει ὅλην τὴν εὐθύνην ὀφείλει νὰ ἐκτραθῇ, καὶ θὰ ἦναι τοῦτο ἐγγύησις ὅτι θὰ προῦθ' ἀργότερα καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν, ἐνῷ ἡ μὴ παραδοχὴ τῆς παραγράφου αὐτῆς ἐν τῇ ἀπαντήσῃ, ἡξούρατε τί θὰ εἰπῇ; Μᾶς εἶπατε χθὲς, κ. ὑπουργέ τῶν Εἰσωτερικῶν, ἐξηγοῦντες διατί δὲν ἐζητήθη ἄχρι τοῦδε εὐθύνη ἐν τῇ Ἑλλάδι, εἶπατε ὅτι τοῦτο συμβαίνει, διότι εἰμεθα ἀνατολικὸς λαὸς· καὶ εὐκόλως λησμονοῦμεν. Οὕτως, ἐάν τῶρα ὑπερπηδήσωμεν τὸ ζήτημα, ἀργότερα ὁ καιρὸς θὰ ἦναι περὶ σμείνος καὶ ὁ κ. ὑπουργὸς πολὺ καλὰ διευθύνῃ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του· ἀρ' ἐνὸς εἶπεν, ὅτι δὲν ὑπερκαπιζέται τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1868, ἀρ' ἑτέρου ὅτι ἂν θὰ δώτῃ εὐθύνας τὸ ὑπουργεῖον Βουλγαρῶν πρέπει νὰ εἰσχυρῇ κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν του, διότι ἐδῶ φαίνεται ὅτι ζεταί μεγαλύτερον, ἀποκρούει τὸ μικρότερον· ὁδίσχιον εἶναι ὅμως ὅτι ἐάν

ὑπερπληθύνωμεν τὸ ζήτημα τώρα καὶ τὸ ἀρῶμεν νὰ ἔλθῃ ἡ σειρά τοῦ ἀγρότερου, δὲν θὰ ἔλθῃ ποτὲ εἰς σ' ἐξήγησιν. Ἐνῶ τοῦ-
νικητὴν, δὲν ἡ μομφὴ τοῦθ' εἰς τὴν ἀπάντησιν καὶ ἡ κατηγορία
ἀγρότερου θὰ ἔλθῃ ἑσθαι.

Μὲ ἐξέπληξε καὶ ἐμὲ τὸ τελευταῖον ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τῆς παραγράφου ταύτης τῆς τροπολογίας ἔφεραν ὁ κύριος ὑπουργὸς διὰ νὰ κάμῃ ἐντύπωσιν εἰς τὴν Βουλὴν, ἐννοῶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ ἀξιοτίμου κυρίου Καλλιφρονᾶ, ὅτι ἐὰν γίνῃ περιδεκτὴ ἡ παράγραφος αὐτὴ ταρτάσσεται ἡ ἀρμονία των συνταγματικῶν ἀρχῶν. Τὸν παρετήρουν χθές, ὅτι ἐνθ' ἔλεγε τοῦτο ἐπροσπάθει νὰ τὸ εἴπῃ μὲ ἓνα τρόπον, ὥστε ὄχι νὰ τὸ ἀκούσῃ καθαρὰ ἡ Βουλὴ, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε νὰ τὸ ἀκούσῃ καὶ νὰ μὴ ἀκούσῃ.

ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΑΣ. Όχι, τὸ εἶπα θυντά διὰ τὰ ἀκούσθαι.

ΔΟΜΒΑΡΔΟΣ. Δὲν οὐκὼν δι' ὑμᾶς ἀλλὰ διὰ τὸν κ. ὑπουργόν. — Καὶ ἐπιμένον ὅτι ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου ἤθελε κάμει τὴν παρατήρησιν ὅτι αὐτὸ ἦτον ἀνευθλοδία. Μᾶς εἶπατε ἐπανηλημμένως, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως εἰς τὰς συζητήσεις, καὶ ἔρχεσθε νὰ μᾶς ῥίψετε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως μεταξὺ μιᾶς προτάσεως ἡμῶν καὶ τοῦ ὑπουργείου Βουλγαρίας τοῦ 1868; Ἐπιτρέπεται τοῦτο εἰς τὸν κ. Καλλιφρονᾶ, διότι αὐτὸς ἔχει ἰδίαν θεωρίαν περὶ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος εἰς τὸν νοῦν του, ἀλλ' ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ὅστις δύνανται, νὰ διδάξῃ τοὺς περισσοτέρους ἡμᾶς τὰ ἀφορῶντα τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, αὐτὸς νὰ παρεμβάλλῃ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως εἰς τοιαύτην πρότασιν, μᾶς ἔκαμεν ἐντύπωσιν. Τί ἔχει νὰ κάμῃ ὁ βασιλεὺς, ἐὰν κατακριθῇ ἡ κυβερνήσις τοῦ 1868; τί ἐννοεῖτε; ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Βουλγαρίας εἶναι ἴσως ἀπὸ κοινοῦ ὑπεύθυνος; ἢ δὲ Βουλὴ ἐὰν εἴπῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὅτι αἰτία τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς ἦτον ἡ κυβέρνησις τοῦ Βουλγαρίας, θὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνος ὁ βασιλεὺς; θὰ ὑποκρισθῇ ὁ βασιλεὺς;

ΔΗΛΑΓΓΙΑΝΝΗΣ (έπαινος 'Εξωτερ.). Ουδέποτε οὐδὲ δι-
νοήτην ἐκείνο, τὸ ὅποιον λέγετε ἀναγνώστα τὰ πρακτικά.

ΔΟΜΒΑΡΔΟΣ. Χθές ἤκουσα νὰ εἴπῃτε καθαρά, ὅτι καθὼς πολὺ καλὰ εἶπερ ὁ Κ. Καλλιφρονᾶς, ἵνα ἡ παράγραφος αὕτη τεθῇ εἰς τὴν ἀπάντησιν, βέβαι διαταράξει τὴν ἁρμονίαν τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν.

Θ. Π. ΔΗΜΗΓΙΑΝΗΣ. (ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν). Ὁρί· ἐὰν ἐπι-
τρέπεται δύναμαι νὰ σῶς ἐξηγήσω τί εἶπον· ἐγὼ δὲν ἐνόησα ποτὲ
ὅτι ἐὰν ἡ Βουλὴ ἐκφράσῃ κατὰκρίσιν κατὰ τῆς κυβερνήσεως
τοῦ 1868, ὅτι δύνανται νὰ διαρρησθῇ ὁ Βασιλεὺς· ἐγὼ εἶπον
ὅτι ὁ Ἡγεμὼν ἐκλέγει τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ λαοῦ· ἔχει ἀνάγκην νὰ
μάθῃ, ἐὰν ἀπολαμβάνουσι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ
τώρα δὲν πρόκειται περὶ τοῦτου, πρόκειται περὶ κυβερνήσεως
ἣτις δὲν ἀπολαμβάνει τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως· ἐγὼ
εἶπον ὅτι δύνανται νὰ γίνῃ τοῦτο, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ ὅπως
εἶπον.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ὁμως ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβον οἱ λό-
γοι σας, δὲν εἶναι αὐτὴ. Σὰς ἐνθυμίζω ἀκόμη τί εἶπατε σήμε-
ρον. Σήμερον μᾶς εἶπατε, Κ. ὑπουργέ· διατὶ θέλετε νὰ εἰσγά-
γετε τὴν παράγραφον αὐτὴν, ἐνῶ αὐτὴ προσβάλλει τὰ δικαιώ-
ματα τοῦ Πάτριόμου;

ΔΗΛΑΓΙΑΝΗΣ. (᾿Υπουργός Ἐξωτερικῶν). Τοῦ κοινοβουλίου, διότι ὁ Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ὅπως δὴ ποτε καὶ ἂν μεταχειρισθῇται τὰς λέξεις εἴτε ὅτι προσβάλλεται τὸ κοινοβούλιον εἴτε ὁ Βασιλεὺς, ἐγὼ φρονῶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ καθόλου τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν καὶ ὅτι οὐδεμίᾳ προσβολῇ προσγίνεται οὔτε εἰς τὸν βασιλέα οὔτε εἰς τὴν βασιλῆαν, ἐὰν ἐκφράσωμεν τὴν κρίσιν μας ἐπὶ τοῦ 1868. Ἐπὶ τούτῳ, ἂν θέσωμεν

Έτος κατά τὸ ὁποῖον 50 παῖδες τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου Γαρδικίου ἀπήχθησαν ἀγαλλῶν αἰχμαλῶται καὶ μετὰ τοῦ διδασκάλου, μεταφέρθησαν εἰς μικρὴν ἀπόστασιν τοῦ χωρίου καὶ ἐκεῖ ἐκρατῆθησαν δέκα, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπελύθησαν· τὰ αἰχμαλωτισθέντα ἐκρατῆθησαν νομίζον 45 ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ δυστυχεῖς γονεῖς ἔστρεβον νὰ προμηθεύουν τὰ λύτρα· ἐκ τῶν τέκνων τούτων δύο ἐπράχθησαν ὡς ἀρνία, τοῦ ἑτέρου ἀπειρόπῃ ἡ βίη, καὶ ἑτέρου τὸ οὖρ. Ἐπικαλοῦμαι τῆς μαρτυρίας τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅστις εἶδεν αὐτὸν, διότι ἤθελε νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν στρατὸν, καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τὸν ἐθεώρησεν ἀνίκανον διὰ τὴν ἐλλείψιν τοῦ αὐτοῦ· ὁ δὲ ὑπουργός, καλῶς ποιῶν, τοῦ ἔδωκε τὴν ἀδειαν νὰ καταταχθῇ ὡς ἀντικαταστάτης, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ λύτρα του. Δὲν εἶναι ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον 10 κάτοικοι τοῦ χωρίου Κομποτάδων ἀπήχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν ὡς ἀγῆται εἰς τὸ σφαγεῖον ἀγέλας βοῶν· τεσσαράκοντα ἡμέρας διαπραγματεύοντο οἱ ταλαιπώροι συγγενεῖς των νὰ πληρώσωσιν εἰς τὰ θηρία 15,000 δρ. λύτρα· δὲν συμπληροῦνται ἔτος· καθ' ὃ 10 κάτοικοι τοῦ χωρίου Μάκραιοι καὶ Χαλῆλοι ἀπήχθησαν αἰχμαλῶται ἀπὸ τὰ ἄλωνα οὗρου συνεκδιζόν τοὺς καρποὺς των. Μοῦ εἶναι, κύριοι, εὐκολον νὰ σᾶς ἀπαριθμήσω τὰς αἰχμαλωσίας, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν, ἀλλ' εἶναι θλιβερόν νὰ ἐπαναλάβω 250 τοιαῦτα τραγικὰ δυστυχήματα· δὲν βλέπω δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀφοῦ οὐδεὶς δυσπιστεῖ, οὐδεὶς ἀντιλέγει καὶ καθ' ἑκάστην διὰ τοῦ τύπου λαμβάνετε πλήρη γνῶσιν.

ΔΙΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ. Καὶ τὰ μέχρι τοῦδε γινόμενα...

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Καὶ αὐτὰ θὰ τὰ εἰπῶ, ἀλλὰ δὲν ἤθελόν ἂν θὰ εὐρεθώμεν σύμφωνοι. Δὲν ἐσυνηθισα εἰς τὸν βίον μου παρὰ νὰ λέγω ἀληθείας, καὶ νὰ μὴν ἀφαιρῶ ἀπὸ κανένα τὸ δίκαιον.

ΔΙΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ. Ἦθέλησα νὰ σᾶς ἐνθυμίσω πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἐλησμονήσατε.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Ἐάν, κύριοι, ἐπιμείνω ἀριθμῶν ἐν πρὸς ἐν τὰ δυστυχήματα, τὰ ὅποια ἔλαβον χώραν ἀπὸ τινος καροῦ, δὲν θὰ μοὶ ἀρκέσῃ ὁλόκληρος ἡ ἡμέρα αὕτη. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ παραλείψω, ὅτι εἰς τοιαύτῃ θέσιν εἶναι οἱ κάτοικοι, ἀπὸ τοιοῦτον φόβον λίαν δίκαιως κατέχονται, ὥστε οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας του, καὶ νὰ μεταβῇ ὀλίγον μακρὰν, ἐάν δὲν ᾖ περιφρουρημένος μὲ 10 λόγγας, δέκα δηλ. στρατιώτας, μόλις ὁ ἥλιος δύει καὶ αἱ θύραι τῶν οἰκίων μας εἶναι κλεισταὶ καὶ εἰς πάντα πτόπον πρέπει νὰ ἐρωτῶμεν, τίς εἶναι; φίλος ἢ ἐχθρός; καὶ νὰ ἐρευνῶμεν καλῶς τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τότε νὰ ἀνοίγωμεν. Ὁρεῖλω δὲ, κύριοι, εἰς τὴν σημερινὴν συζήτησιν νὰ παραλείψω καὶ τινα ἄλλα, ἐνῶ σπουδαιότερων λόγων τῆς πατρίδος.

Ἀλλὰ, κύριοι, μήπως πάσχομεν μόνον; τὸ δυσάρεστον καὶ λυπηρὸν δι' ἡμᾶς, τὸ ὁποῖον ὀρεῖλατε μετ' ἡμῶν ἀγανακτήσεις νὰ ἀκούσεται, εἶναι ὅτι καὶ συκοφαντούμεθα. Συνέβη ὥστε ἀνέξιοι ὑπάλληλοι καὶ ἀνίκανοι, οἱ ὅποιοι διήλθον πολλάκις διὰ νὰ κερδίσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ἀφ' οὗ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ καθήκον των, ἀφ' οὗ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς ἕνα τελικὸν σκοπὸν, ἐσυκοφάντησαν αἰσχυρῶς τὸν τόπον. Εἶπον ὅτι ὁ τόπος ὑποβάλλει τὴν ληστείαν· οὐδεὶς ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ εἶναι ὅστις δὲν προμαχεῖ διὰ τὴν ἀπικατάστασιν τῆς τάξεως· προσεφέραμεν, κύριοι, καὶ βραχίονας, καὶ στήθη, καὶ περιουσίαν. Ἐπικαλοῦμαι τὸν βουλευτὴν Τριγωνίας Κ. Σκαλτσοδήμον, ὅταν ἦτον ἀρχηγός ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ μεταξὺ λόγων μου ἐξήτησε τὴν συνδρομὴν μου· τῷ εἶπα, εὐχαρίστως θὰ σᾶς προσφέρω τὸν βραχίονά μου, καὶ διατάξέ με νὰ ὑπαχθῶ ὑπὸ τὴν διοικητικὴν οἰονδήποτε ἀποσπασματάρχου· εἶναι παρὼν καὶ τὸν προκαλῶ νὰ με διαψεύσῃ, ἂν δὲν ᾖ ἀληθές· αὐτοπροσώπως ἐδέχθη νὰ ὑπερετήσῃ τὴν πατρίδα ἀντὶ οὐδεμιᾶς ἀπολαυῆς. Εἶμαι ἐγὼ στρατιώτης; ὄχι· ἀλλ' ἔως αὐ-

τοῦ τοῦ σημείου συντρέχουσιν οἱ κάτοικοι, οἵτινες αἰσχυρῶς ἐσυκοφαντήθησαν ἀπὸ ἀνίκανους, ὡς εἶπον, ὑπάλληλους.

Καὶ θέλω, κύριοι, δλα αὐτὰ τὰ δεινὰ, τὰ ἀπελπιστικὰ νὰ μὴ τὰ μάθῃ ὁ ἀνώτατος ἀρχων, ἐκείνος ὅστις ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν καὶ μέριμναν ὅλων ἡμῶν; Ὁχι, ἡ σιγὴ τοῦ ἐνηματοῦ δι' οἰονδήποτε λόγον εἶναι ἐγκλημα κατὰ τῆς πατρίδος. Ἐάν αὕτη δὲν ἐπακράτῃ, δὲν ἔθελε φθάσει εἰς το αὐτὴν ἐλπεινὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν θέσιν ἡ πατρίς. Τὸ δῆμα τοῦτο εἶναι, κύριοι, δι' ἡμᾶς ὁ μόνος ὁρμος, ὁ μόνος λιμὴν, ἡ μόνη ἀγκυρα, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχομεν τὰ ἐλπίδας ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τῆς φθιώτιδος, τὸ δῆμα τοῦτο· αὐτὸ τὸ δῆμα μᾶς· ἐναπομένει διὰ νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τὴν θύελλαν, ἀπὸ τῆς καταγίγδα. Ἐάν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ δῆματος τούτου δὲν ἔθελον τολμήσῃ νὰ ἐξαγείρῃ αὐτὴν τὴν φωνήν, τὴν ὁποῖαν ἐξήγειρον, νὰ προκαλέσῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν προσοχὴν σας, δι' ἣν, κύριοι, σᾶς ὀρεῖλω χάριτας καθ' ὅσον βλέπω εἰς ὅλων ὑμῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν λυπὴν ἀφειδῶς διαχυθεῖσαν, ἤθελε παραλείψῃ τὸ καθήκον μου· ὀρεῖλωμεν ὅμως, κύριοι, ἅπαντες ἀπὸ κοινοῦ δι' ἔργον νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον μας.

Πρέπει, κύριοι, νὰ συντομίσω τὸν λόγον, καὶ διότι ἡ ὥρα εἶναι πολὺτιμος, καθ' ὅσον πρόκειται νὰ τελειώσωμεν τὴν εἰς τὸν Β. λόγον ἀπάντησιν, καὶ διότι πρέπει νὰ σιέσθῃ καὶ τὴν ὑπομονὴν σας. Δίον ὅμως πρὶν κατέλθω νὰ σᾶς, τὸ εἶπω καθαρὰ καὶ διαφρόδην, ὅτι ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἡ ἐνεσῶσα κυβερνήσεως, τῆς ὁποῖας δὲν εἶμαι πολιτικὸς φίλος, κατέβαλε κόπον καὶ ἐπιμελείας, ὥστε ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἐν φθιώτιδι διατελεῖ σήμερον εἰς καλλίτερον σημεῖον ἀφ' ὅ, τι προηγήθη· δὲν ἐννοῶ ὅτι ἐξέλιπεν ἡ ληστεία, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς πατρίδος ἐβελτιώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ δυνθῇ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀπολαύει ἤδη ὁ τόπος ἡσυχίας οὐδὲ ἥττον ὅμως σημεῖα καλλιτερεύσεως πρὸ πολλοῦ ἀναρῶνταν καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπὶ λθῇ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη χαλάρωσις τῶν ἀναγκαιῶν μέτρων, διότι ἄλλως εὐθὺς ἐπανέρχεται ἡ πρώτη κατάστασις, ἴσως καὶ χεῖρων. Διὰ τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν σύntonον προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς καὶ ἐγείρω φωνὴν ἡχηρὰν, ἵνα ἀπὸ τοῦ περιόλου τούτου ἀνταχθῇ εἰς τὴν εὐεπίθετον τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος καρδιά. Ἀλλοίμονον εἰς τὴν πατρίδα, ἐάν δὲν λάβωμεν ταχύτατα μέτρα νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὸν λαόν. Καὶ ἀλλοίμονον δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ τοὺς συμπολίτας μου, οἵτινες κατοικοῦμεν τὴν φθιώτιδα. Ἐάν δὲ ποτε ἀκούσῃτε, κύριοι, ὅτι ὁ λαός ἐκείνος δίδει συνδρομὴν εἰς τὴν ληστείαν, μὴ τὸ πιστεύετε διότι εἶναι λαὸς φιλήτοχος καὶ φιλόνομος. Ἐάν δὲ καὶ τις πράξῃ τὸ τοιοῦτον, βίβλως θὰ τὸ πράξῃ ἐξ ἀνάγκης. Καὶ ἐδῶ ὀρεῖλωσιν οἱ ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως νὰ ὦσι προσεκτικοὶ ἵνα μὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦς ἀδίκως πάσῃ ὁ λαός (δὲν ὑπαινίστομαι τινα τῶν ὑπηρετούντων ὑπάλληλων).

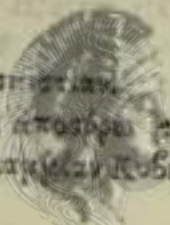
(*Διάλογος*)—Φέρω δὲν, κύριοι, τὴν ἐξῆς τροπολογίαν ἐπὶ τῆς ἐπαντήσεως εἰς τὸν Βουλευτικὸν λόγον, ἐάν αὕτη, χωρὶς νὰ προσκρούῃ εἰς ὑψηλότερα συμφέροντα δύναται νὰ καθέξῃ θέσιν, καὶ ἐάν καὶ ἡ Κυβέρνησις ᾖ σύμφωνος ἥτοι. εἰς τὴν δὲ παρακαρτίον τῆς ἐκφράσεως ἡ κλητεία ἀπὸ πολλοῦ ἤδη θρασυνθεῖσα ἀδικαίως ἐφείλκεται τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως· νὰ προστεθῶσιν· ἐπὶ τῇ Βουλῇ ἐκπληροῖ καθήκον ἀπαραίτητον ἐξηγούσα ὅτι αἱ παραμεινόντες ἐπαρχίαι δεινῶς πάσχουσιν ἀπὸ τὴν ἀμείστη τῆς ληστείας καὶ ἐπ' αὐτῆς τὴν ιδιάζουσαν προσοχὴν τῆς Ἰμ. Μ. ἐπικαλουμένη.

ΔΗΛΙΑΓΙΑΝΝΗΣ (*Γενικὸν Ἐξωτερικῶν*). ἔχετε σκοπὸν νὰ ἐκφράσῃτε δυσπιστίαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν;

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Ὁχι.

ΔΗΛΙΑΓΙΑΝΝΗΣ. Τοιοῦτοτρόπως ἐκφράζετε δυσπιστίαν.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Ἐάν οὕτω φρονῇ ἡ Κυβέρνησις ἀποσφραττῇ τὴν πρότασιν μου, διότι δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ μεμρῶ κατὰ τὴν Κυβέρ-



αὐτὴν καὶ δὲ εἶναι εἰς κατὰστασιν ἐμπόλεμον. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν συγγραφαὶ τοῦ Διεθνούς Δικαίου, οἱ ὅποιοι ἀναγνωρίζουσι καὶ τοῦτο ὡς ὑποχρεώσιν τῶν ἐθνῶν τῶν μὴ εἰς κατὰστασιν πολέμου πρὸς ἄλλο ἔθνος εὐρισκομένων· ἀλλὰ ἐπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ σαφῶς, τί ἡννοεῖ ἡ σύνοδος διὰ τοῦ ὅρου ἐμπολισμός; Παρ' ἡμῖν δὲ ὑπάρχει τὸ ἄρθρον 5 τοῦ κατὰ τὸ 1836 ἐκτιθεμένου διατάγματος περὶ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, κατὰ τὸ ὁποῖον δύναται πᾶν πλοῖον ἐμπορικὸν νὰ ἔχῃ ὅπλα. Καὶ ἂν ἐν πλοῖον ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν τῆς Ἰδρύσεως, τὴν Σπιδασὼν ἢ ἄλλου τινος ἑλληνικοῦ λιμένος ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τῆς Σύρου καὶ ὑπάρχῃ εἰς χώραν ἐπαναστατημένην τῆς ἄλλης ἐπικρατείας ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ, ἡ ἀναχώρησις τοῦ πλοίου οὗτου ἀποτελεῖ παράβασιν τῆς ἀρχῆς ταύτης· ἰδοὺ ὁ διαταγμὸς, τὸν ὁποῖον οὗτος ἐξήγησα ὅτι εἶχον, διαταγμὸς προερχόμενος ἐκ τοῦ γενικοῦ καὶ ἀπροσδιορίτου ὅρου ἐμπολισμός, ὅστις δὲν δύναται κατ' ἐμὲ νὰ ἐρμηνευθῇ ὅτι σημαίνει τὸν κοινὸν ἐμπολισμόν. Ὁ προσδιορισμὸς λοιπὸν ἀκριβοῦς τοῦ εἴδους τοῦ ἐμπολισμοῦ τῶν πλοίων εἶναι ἡ μόνη ἀμφιβολία, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξηγήσεως καὶ τῆς σαφοῦς ἐρμηνείας τοῦ ὅρου τούτου, ὑπέλαβον ὅτι διδὼν τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τηρήσω καὶ τὴν δευτέραν ταύτην ἀρχὴν τῆς Παρισιανῆς Συνόδου, δὲν παραβλάπτω τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐλπίζω ὅτι οὐδέποτε θέλει δοθῇ εἰς τὸν ἀσπρὴν τοῦτον ὅρον ἔννοια ἀντικειμένη εἰς τὴν νομοθεσίαν, ὡς εἶπον, τῆς πατρίδος μας, οὔτε ὅτι εἶναι δυνατόν ἡ ὑπὸ ἐμπορικῶν πλοίων φερόντων τὸν συλθεῖν εἰς αὐτὰ ὅπλισμόν ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ γενομένη ποτὲ εἴτε ἑκατα κερδοσκοπίας, εἴτε ἑκατα ἄλλου τινός· λόγου παραπλησίως ἐπιχειρήσει νὰ θεωρηθῇ ὡς γενομένη κατὰ παράβασιν τῶν καθηκόντων τῆς οὐδετερότητας. Λοιπὸν πεποιθότως ἐρρόνουν, ὅτι ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ Διεθνούς Δικαίου, ἡ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐν τῇ διακηρύξει τῆς γενομένης ἐπιτερίζεται ἐπὶ ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, ἦτον ἐπιβεβαιωμένη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ σχεσίαι, τὴν ὁποίαν ἡ Εὐρώπη ἢ ἰδίᾳ ἐδίδεν εἰς τήρησιν ἀρχῆς ἀνεγνωρισμένης ἦτον ὀρθή.

Κ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Τῆς Ἀλαβέρμας.

Θ. Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Ἀλλὰ ἡ τήρησις τῶν ἀρχῶν τούτων, λέγουσι, ἐλάττει τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Δὲ φρονῶ οὕτως· ὅχι διότι δὲν ἔχω πολιτικὸν πρόγραμμα, ὡς ἄτομον, τὴν υποκίνησιν τῶν ἐπαναστάσεων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἑλληνικαῖς χώραις πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι ἐνόμιζον, ὅτι τὴν ἰδιωτικὴν ἐνέργειαν δὲν ἐμποδίζουν τὸ παράπαν οὐδὲ αἱ ὑπὸ τῆς Παρισιανῆς Συνόδου ἐν τῇ διακηρύξει τῆς ἀναγραφείσαι ἀρχαί, οὐδὲ ἡ ὑπόσχεσις τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν ἀρχῶν τούτων, τὴν ὁποίαν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὴν διακηρύξιν ταύτην ἔδωκεν. Ἐκαστὸν ἄτομον, πᾶς πολίτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ μεταδίδῃ ὅπου ἂν θέλῃ, εἴτε ἵνα ἐνισχύσῃ εἴτε ἵνα συντελέσῃ εἰς τὴν καταστολὴν ἐπαναστάσεως τινος, ἡ δὲ κυβέρνησις δὲν ἀνέγραψε διὰ τῆς προσχωρήσεως τῆς ὑποχρεώσιν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν. Ἰδοὺ διατὶ ἔγραψα ἐν τινι ἐγγράφῳ, οὗ σήμερον ὁ δικαστὴς με βουλευτὴς ἐκ Χαλκίδου ἐμνήσθη, ἔγραψα λέγων, ὅτι ἡ προτῶρησις ἡμῶν εἰς τὴν διακηρύξιν τῆς Παρισιανῆς Συνόδου δὲν ἐλάττει τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ, κύριοι, οὗτος ὁ εὐχλωτὸς Βουλευτὴς ἐκ Μισσηνίας προχθὲς, καὶ ἐγὼ παρέλπιψα νὰ ἀπαντήσω χθὲς ἀγορεύων, ἐπανελάθε δ' ὁ ἐξ Ἑρμιονίδος βουλευτὴς σήμερον, ὅτι διὰ τῆς προσχωρήσεως ἡμῶν εἰς τὴν διακηρύξιν τῆς Παρισιανῆς Συνόδου παρεδέχθημεν πράγματα, τὰ ὁποῖα ἡ Τουρκία κατὰ τὸ 1832 ἐξήτησεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ μακαρίτης Πάλημερτων εἶπεν, ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ

ἐγκρίνῃ ἡ Εὐρώπη οὐδ' εὐλόγως ἀπαιτεῖ ἡ Τουρκία· αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές. Θέλω οὖν ἀναμνήσαι τί ἀπήτησεν ἡ Τουρκία τότε, τί δ' ἀπήτησεν εἰς τὴν ἀπαιτήσιν τῆς Τουρκίας ἡ Εὐρώπη, διὰ νὰ ἐννοήσῃτε τὴν διαφορὰν τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἡ Τουρκία ἐξήτησε διὰ τῶν ἀντιπροσώπων τας, ὅταν ἡ Εὐρώπη ἐσχημάτιζε τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον νὰ προσδιορίσῃ συγχρόνως τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ διατηρῇ· νὰ μὴν ἐπιτραπῇ δ' εἰς τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον νὰ διατηρῇ στρατὸν Ἑρᾶς ἢ θαλάσσης ἀνώτερον τοῦ προσδιορισθεμένου τούτου ἀριθμοῦ· π. χ. ἔχει ἀνάγκη ἡ Ἑλλάς πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐπικρατείας 5,000 στρατοῦ, ἡ Τουρκία ἀπήτησε νὰ μὴν ἔμπορεῖ ἡ Ἑλλάς νὰ διατηρῇ στρατὸν 6,000, διότι ἐδύνατο νὰ κατασταθῇ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Ἡ Εὐρώπη ἀπήτησεν, (ἀναγινώσκει τὸ πρωτόκολλον τῆς 18/30 Αὐγούστου 1832 τῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας γενομένης συνδιαλέξεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων τριῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων,) ὅτι εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ διατηρεῖν δυνάμεις τῆς Ἑρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης ἀνευ περιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν εἶναι ἐκ τῶν ἀναρχικῶν δικαιῶν παντὸς ἀνεξαρτήτου κράτους· ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἅπαντα τὰ μετ' αὐτῆς συνεχόμενα δικαιώματα καθιερώθησαν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830· ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη παρεδέχθη πληρεστάτα τὸ πρωτόκολλον τοῦτο, καὶ ἐπομένως οὔτε αἱ ὑπογραφῆσαι αὐτὸ Ἀῦλαι οὔτε ἡ παραδεχθεῖσα αὐτὸ Ὀθωμανικὴ Πύλη δύνανται τήμερον, ἀνευ παραδείσεως τῶν συμφωνηθέντων, νὰ περιορίσωσιν ἐν τῶν διὰ τοῦ αὐτοῦ πρωτοκόλλου χρηρηγούμενων εἰς τὴν Ἑλλάδα δικαιωμάτων καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν εἰκτασίαν. Ἡ Εὐρώπη ἐπομένως εἶπε, δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ τὴν πρότασιν σου, ἵνα υποχρεώσω τὴν Ἑλλάδα νὰ ἔχῃ προσδιορισμένον ἀριθμὸν στρατοῦ καὶ στόλου.

ἔχετε ἀνάγκη νὰ σὺς ἀποδείξω, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἀνέγραψεν ἡ τελευταία Παρισιανὴ σύνοδος ὡς ἀρχὴν τοῦ διεθνούς δικαίου; Ἡ Τουρκία προσέτι ἀπήτησε τότε παρὰ τῆς Εὐρώπης, ἵνα τὸ σχηματιζόμενον ἑλληνικὸν Βασίλειον κηρυχθῇ ὑποχρεωμένον, ὥστε, ὅποταν εἰς τὸ μέλλον κηρυχθῇ πόλεμος μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ἄλλης τινος ἐπικρατείας, ἢ ἄλλης χώρας, ἢ λαοῦ τινος, νὰ μὴ δύναται νὰ λάβῃ μέρος ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον· καὶ ἡ Εὐρώπη ἀπήτησεν (ἀναγινώσκει ὡσαύτως τεμάχιον τοῦ εἰρημένου πρωτοκόλλου τῆς 18/30 Αὐγούστου 1832 τῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας συνδιαλέξεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων)· ὅτι εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ κατατάττεσθαι μετὰ ὅστις μερίδος ἐπὶ παντὸς μετὰ τῶν δυνάμεων ἀναρχικόμενου πολέμου εἶναι ὡσαύτως ἀναφαίρετον πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν παντὸς κράτους, ἐκτὸς ἂν τὸ κράτος τοῦτο ὥργανισθῇ καὶ ἐκπύρξῃ διὰ παντὸς οὐδέτερον. Ὅταν μὴ χαίρουσα μετὰ πλεονέκτημα διαρκούς οὐδετερότητας δὲν δύναται ἡ Ἑλλάς νὰ ὑποβληθῇ νομίμως εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοιαύτης καταστάσεως. Ἡ Εὐρώπη λοιπὸν ἀπήτησεν ὅτι, ὅταν ἐσχημάτιζα τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον ἀνεξάρτητον, ἐννοεῖται ὅτι ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐν ἀνεξαρτήτῳ κράτει, καὶ, ἐπειδὴ ἐν τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχει ἀνεξάρτητον κράτος, εἶναι καὶ νὰ δύναται νὰ κηρύττῃ, ὅποταν θέλῃ, τὸν πόλεμον, δὲν δύναται ἐγὼ τώρα, ἀφοῦ καὶ ἡ ἰδίᾳ παρεδέχθη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, νὰ εἶπω εἰς αὐτήν, ὅτι σοῦ ἀφαιρῶ τὸ δικαίωμα νὰ κηρύξῃ πόλεμον, νὰ συμμετέλῃς ἐπισήμως μετὰ κράτος, ἢ μετὰ χώραν, ἢ μετὰ λαὸν διακρινόμενα εἰς ἐμπόλεμον κατὰστασιν κατὰ τῆς Τουρκίας. Καὶ εἰς τὸ ἴδιον αὐτὸ τὸ ὁποῖον μὰς ἐξήτησεν διὰ διακηρύξεως τῆς Παρι-

ΑΘ. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ. Καί ἐγὼ αὐτὸ θέλω νὰ εἶπω τὰ μέτρα περὶ ληστείας θὰ συζητηθῶν δι' ἰδιαίτερου νόμου.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Δὲν εἶναι πῶς χάνω τὸ δικαίωμα· εἶναι σπουδαῖον τὸ ἀντικείμενον καὶ τί μὲ ὠρεῖται νὰ κάμω τὴν ἐπερώτησιν, τὴν δευτέραν;

Θ. Α. ΖΑΪΜΗΣ. Εἴτε θέλετε τὴν δευτέραν εἴτε ἐπὶ τῆς συζήτησεως τῶν νομοσχεδίων, εἶμαι προθυμότερος ν' ἀπαντήσω.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Κύριοι, ἡ ἰδέα μόνον τοῦ νὰ γίνῃ λόγος ἐν τῷ Β. λόγῳ περὶ ληστείας εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε πρέπει νὰ συζητηθῇ προτοῦ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὸν Βασιλέα. Πῶς θὰ ἡμπορέσωμεν ν' ἀναβάλωμεν ἐν ζήτημα τοσοῦτον σπουδαῖον;

ΤΙΝΕΣ. Δὲν τὸ ἀναβάλλομεν.

Α. ΠΕΤΣΑΛΗΣ (ὁπουργὸς δικαιοσύνης). Ἀς προσδιορισθῇ τὴν δευτέραν νὰ γίνῃ συζήτηση.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Σὲ παρακαλεῖ ὅλη ἡ Βουλὴ.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Παρακαλῶ, ἂν εὐεριστῇται ἡ Βουλὴ νὰ προσδιορίσῃ τὴν πρώτην συνεδρίασιν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου, διότι πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ λίαν ἐκτεταμένως καὶ ὅλοι θὰ ὁμιλήσωμεν.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Κύριοι, θέλοντες νὰ ὁμιλήσωμεν ἐκπληρωμένον ἐντολὴν ἱερὰν 40,00 κατοίκων ὑποφερόντων διὰ τὴν ληστείαν· δὲν ἡμποροῦμεν ν' ἀναβάλωμεν διὰ τὴν δευτέραν· δὲν ἔχομεν ἄλλο ἱερώτερον καθήκον νὰ ἐκπληρώσωμεν (θόρυβος).

(Ὁ Κ. Χατζίσκος καταβαίνει τοῦ θήματος.)

Ἄν ὁ Κ. Χατζίσκος ὑποχωρῇ ἐγὼ δὲν ὑποχωρῶ.

ΛΑΠΠΑΣ. Δὲν σοῦ δίδομεν τὸ δικαίωμα νὰ δημοσκοπῇς· ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἐπαρχίας καθὼς ἐσὺ (διάλογοι περὶ τοῦ θήματος).

ΚΟΛΙΑΤΣΟΣ. Ἐγὼ εἶπα μία πρότασις ν' ἀνακληθῇ μετὰ τὴν ἀπάντησιν, διότι ἔχομεν ὅλοι τὸ αὐτὸ συμφέρον.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Θὰ ἔχωμεν τὴν δευτέραν Βουλὴν;

ΔΑΓΡΕΣ ΚΑΙ ἑτεροί. Πῶς δὲν θὰ ἔχωμεν!

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Παραδέχεται ἡ Βουλὴ τὴν δευτέραν εἰς ἀπαντοί;

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Ὅχι, ἐγὼ δὲν παραιτοῦμαι τοῦ λόγου· δὲν εἰσπράττει νὰ μοῦ ἀφαιρήσῃτε τὸν λόγον (θόρυβος καὶ διάλογοι παρατεταμένοι). Ὁρίσσετε νὰ ἀκούσῃτε, διότι εἶναι 250 αἰχμαλῶτες δι' ἐν ἔτος.

Γ. ΡΟΥΦΟΣ. Καὶ εἰς τὰ 1867 ἦσαν.

Α. ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΗΣ. Κύριε πρόεδρε, μὲ δίδετε τὸν λόγον νὰ τοὺς πείσω ὅλους; Ἄν δὲν ἀναγνώσθω τὰ πρακτικά οὔτε ἡ ἀπάντησις δὲν ἔχει ἰσχύν. Αὐτοὶ νὰ γίνῃ συνεδρίασις ν' ἀναγνωσθῶν τὰ πρακτικά καὶ νὰ γίνῃ συζήτησις διὰ τὰ ληστρικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Εἶναι ἔτοιμα τὰ πρακτικά.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Κύριοι, ἐπὶ τέσσαρες ἡμέρας παρακαθήμενοι πλησίον τοῦ νεκροῦ ὡς πάλαι ποτὲ εἰ μυροφόροι, τὸν ἐκλάψαμεν ἐπὶ πολὺ, ἐκαταράσθημεν τὸν χρόνον καὶ ἠτιχάθημεν τὸν ἱατρὸν (θόρυβος).

ΑΘ. ΚΑΤΡΙΒΑΝΟΣ. Νὰ ἐπέλθῃ ἡ τάξις, κύριε πρόεδρε, διὰ νὰ ἀκούωμεν.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Οἱ ὅποιοι διὰ λόγων ἐκτεταμένων καὶ ἐπαυσιλημένων ὡς καὶ οἱ φίλοι αὐτῶν ἠθέλησαν ν' ἀποδείξωσι τὴν ἀθωότητά των καὶ τὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους των ἐνοχλήν περὶ τῆς θανάσεως. Ἀλλὰ, κύριοι, οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν Κρήτες (θόρυβος), ἡ ἔρωϊκὴ Κρήτη τῆς ὁποίας τὰ ἀνέκδοτα μαρτύρια παρεπίκραναν τὴν καρδίαν μας δὲν ἀπέθανεν, ἀπέθανε διὰ νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ μετ' ὀλίγον μετ' ὅλης τῆς μεγάλης Ἑλλάδος. Κύριοι βουλευταί, ὅ,τι δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὅ,τι δὲν ἔχει ἐν ἑθνῷ· εὐκολον νὰ τὸ μάθῃ καὶ ὁ φίλος καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀρεῖ· νὰ καταβάλῃ ὀλίγους κόπους καὶ ἐξοδᾷ ὅ,τι ἔχει ὁμοῦ ἐν ἑαυτῷ, ὅ,τι ἔχει ἐν ἑθνῷ· δύσκολον ἢ ἀδύνατον νὰ τὸ μάθῃ εἴτε ὁ φίλος εἴτε ὁ ἐχθρὸς.

Καὶ ἡ μικρὰ Ἑλλάς ἔχει πολλὰ, τὰ ὅποια δὲν δύναται νὰ μάθῃ οὔδε ἡ Εὐρώπη, οὔδε ἡ Τουρκία· τῆς ἐλλείπουσιν ὁμοῦ

τρία τινα κυρίως, ἡ εὐμένεια τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν σενιστῶ εἰς τὴν κυβέρνησιν νὰ καλλιεργήσῃ τοσοῦτον μάλλον καθ' ὅσον οἱ ἰσχυρότεροι τῶν ἰσχυρῶν εἶναι καὶ προστάται τῆς Ἑλλάδος καὶ κέκταιται δικαιοῦματα τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους μας· ἐλλείπει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀνωθεν· ἐλλείπει ἡ περίνοια καὶ ἡ προσοχὴ τῶν κυβερνώντων, τὴν ὁποίαν ἔχουν μὲν οἱ Ἕλληνες ἀλλ' ὁ φατριασμός καὶ τὰ πολιτικά πάθη καὶ ὁ ἐγωισμὸς δὲν ἀφίνουν νὰ ἐκασχέσων.

Προέταξα εἰς τὸν λόγον μου, κύριοι, αὐτὰ τὰ ὀλίγα, διότι καὶ τοι ζητήσαις ἐγκαίρως τὸν λόγον, δὲν κτύπησα νὰ τὸν λάβω ἐν δέοντι, διὰ νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ τὰς ἰδίαις μου ἐκτάσει, διὰ νὰ προσθέσω εἰς τοὺς κυβερνῶντας τὴν πατρίδα μου, νὰ μὴ καταφεύγωσιν εἰς αἰτιάσεις, νὰ μὴ περιμένουν νὰ τοὺς ἀποθῶν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτὰ τὰ πράγματα.

Πρόκειται, κύριοι, ἤδη περὶ ληστείας, περὶ δημοσίας ἀσφαλείας· ἀλλὰ τί νὰ σὰς εἶπω, δὲν δύναμαι νὰ προχωρήσω εἰδικῶς εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Βασιλικοῦ λόγου, ἐάν δὲν ὁμιλήσω συνάμα καὶ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι σήμερον ἀπονεμομένης δικαιοσύνης, διότι αὐτὴ συνδέεται στενῶτα μετὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν· διὰ τοῦτο, κύριοι, ἂν καὶ εἴθε ἐξηνητημένοι κατὰ τὴν ὑπομονὴν ἕνεκα τῶν πολλῶν ὥρων τῆς σημερινῆς μάλιστα ἐργασίας καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος καύσωνος σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ προσέξῃτε, διότι πρόκειται νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς κακῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος μας, περὶ τῆς ὁποίας ὅλοι ἔχετε τὸ αὐτὸ συμφέρον.

Ὁ κύριος Κουμουνδούρος εἰς τὴν προχθεσινὴν ὁμιλίαν τοῦ ὀνόμασι τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ἐπιόβουον ἄρτον. Ἐγὼ θὰ ζητήσω τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν Κουμουνδούρον νὰ μεταφέρω αὐτὸν τὸν ἐπιόβουον ἄρτον εἰς τὴν ἀμερόληπτον, εἰς τὴν εὐσυνειδήτην καὶ εἰς τὴν ἐγκαίρως ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης. Ὅταν, κύριοι, ἔχωμεν δικαστήρια καλῶς κατρητισμένα, καὶ ἀπὸ δικαστὰς ἀμερόληπτους, εὐσυνειδήτους καὶ νομομαθεῖς συγκροτημένα, ὅταν, λέγω, ἔχωμεν πλήρη δικαιοσύνην, ἀνεπηρέαστον καὶ εὐσυνειδήτην, ἔχομεν ἀναμφισβητήτως τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἔχομεν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατὸν, καὶ ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, διότι καὶ ὁ στρατὸς ἔχει τὰ δικαστήριά του· ἔχομεν ἐκλογὰς νομίμους, καὶ βουλευτὰς γενήσιους ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ· ἔχομεν οἰκονομίαν, διότι ἡ δικαιοσύνη ἀπομακρύνει ἐκ τῆς πατρίδος μας τὴν κατάρχησιν, τιμωρομένην τῶν καταχραστῶν ὑπαλλήλων· ἔχομεν διοίκησιν δικαίαν καὶ πατριωτικὴν, διότι ἡ δικαιοσύνη ἐπίσης ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πατρίδα μας τὴν αὐθιχεσίαν, τὴν πείσιν, τὴν δωροδοκίαν ἀπὸ τοὺς καταχραστὰς ὑπαλλήλους καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔχομεν θετικὴν ἐσωτερικὴν ὑπαρξιν, ἐξωτερικὴν ὑπόληψιν. Ὅταν, κύριοι, δὲν ἔχωμεν δικαιοσύνην πλήρη, πιστεύσατε τότε ὅτι δὲν ἔχομεν τίποτε. Καὶ ἔχομεν πολλὰ καλὰ γραμμένα εἰς τὸ χαρτί, ἀλλὰ πράγματι δὲν ἔχομεν οὐδὲν πλῆρες· καὶ εὐλόγως, κύριοι, ὀνομάζουσιν τινὲς τὸ Βασίλειόν μας *χαρτοβασίλειον*.

Ἐπιτρέψατέ μοι λοιπὸν νὰ πραγματευθῶ κατὰ πρόωτον περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι σήμερον δικαιοσύνης, περὶ τῶν δικαστηρίων, καὶ ἐπομένως ἔλθω εἰς τὸ ζήτημα τῆς δημοσίας ἀσφαλείας.

Ἀλλὰ, κύριοι, διὰ νὰ γείνω καταληπτὸς, διὰ νὰ φθάσω κάπως κανονικώτερον εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰ συμπεράσματά μου θέλω ἀνατρέξαι ἐπὶ τινὲς σχετικῶν προηγουμένων. Εἰάν, κύριοι, ρίψῃτε ἐν ὄψιμα εἰς τὰ πρακτικά ὅλων τῶν παρελθουσῶν βουλευτικῶν συνόδων καὶ περιόδων, ἀφ' ἧς ἐσυνταγματίσθη ἡ Ἑλλάς, θὰ ἀπαντήσῃτε σπανιότατα νὰ γίνεταί λόγος περὶ δικαστῶν, καὶ πολὺ περισσότερον περὶ δικαστηρίων· καὶ ἐν γένει τοῦ λόγου, γίνετο μετὰ πολλῆς λεπτότητος καὶ μετὰ τὴν δέοντος σεβασμοῦ πρὸς τὰ μέλη τῆς τρίτης δυνάμεως τοῦ κράτους· τοῦτέστι τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Ὁ δὲ λόγος περιεπεριφερότο, ὅτι ὁ δεινὰ δικαστὴς εἶναι δικαστὴς ἀμερόληπτος, τίμιος, εὐ-

διακέρυξιν τῆς Παρισίνης Συνόδου, ἐσαοποιῦμεν καὶ ἀπόφασι εἶχον καὶ ἔχομεν νὰ παραδεχθῶμεν ἀρχὰς γενικὰς, ἀπορώσαι καὶ κανονίζουσας ὅλον τὸ μέλλον. Εἰμίθα πολιτικῆς εὐλακροῦς καὶ τιμίας καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπατήσωμεν τὴν Εὐρώπην αὐτὸ τὸ ὅποιον σήμερον προτίναται, ἡ ἐξήγησις τὴν ὁποίαν διδότε εἰς τὴν διακέρυξιν τῆς Συνόδου καὶ τὴν προσχωρήσιν ἡμῶν εἶναι ἀπάτη, δὲν εἶναι εὐλακρὴς, εἶναι ἀνοικεῖα εἰς ἀνθρώπους κυβερνῶντας τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἀπάτη τὴν ὁποίαν ὁσάκις οἱ κυβερνήται τῆς Ἑλλάδος ἠκολούθησαν. Ἰδὼμεν τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐν Εὐρώπῃ μὲν κατηγοροῦσιν ὡς ἀνθρώπους κακῆς πίστεως.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ποῦ ἀναφέρεται ἡ ἀπάτη;

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Θὰ σὰς ἐξηγήσω. Ἰδοὺ τί λέγει ἡ διακέρυξις. (Ὁ κ. Θ. Π. Δηλιγιάννης ἀναγινώσκει τὸ καίμενον τῶν δύο κανόνων, τῶν ἀναγραφέντων ὑπὸ τῆς διακέρυξεως τῆς Παρισίνης Συνόδου ὡς ἐξῆς·

«Ἡ Ἑλλὰς ὑπόσχεται νὰ μὴ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ μὴ ἀνέχεται εἰς τὸ μέλλον α) νὰ ἐνεργῶνται ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου πρὸς συστατώσεις καὶ διοργανώσεις στρατιωτικῶν σωμάτων, πῶπως ταῦτα ἐπιδράμωσιν εἰς τὴν ὁμορὴν χώραν πρὸς ἐνίσχυσιν ἐπαναστατικῶν ἐκεί κινήσεων· β) νὰ ἐξέργωνται τῶν Ἑλληνικῶν λιμένων πλοῖα ὡς πλοῖα προωρισμένα ὑπὸ οἰονδήποτε τύπον νὰ καταπλεύσωσιν εἰς τὴν ὁμορὴν χώραν πρὸς ἐνίσχυσιν ἐπαναστατικῶν ἐκεί κινήσεων.»

Αὕτη εἶναι ἡ διακέρυξις τῆς συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν προσκληθῆμεν νὰ προσχωρήσωμεν· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἀνέγνωσαν ὁ ἐντιμὸς βουλευτὴς ἐξ Ἑρμιονίδος, καὶ ἐνόμισεν, ὅτι ἡ δυνάμεθα νὰ προσχωρήσωμεν μὲν εἰς τὴν διακέρυξιν, νὰ παραδεχθῶμεν δ' αὐτὴν κατόπιν, καὶ νὰ ἐξακολουθῶμεν διατηνόμενοι, ὅτι προσχωρήσαμεν εἰδικῶς διὰ τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, ὅτι ὅμως προσχωρήσαντες δὲν διανοούμεθα νὰ κινήσωμεν τὸ μέλλον· ὅτι προσχωρήσαμεν, ἀλλὰ δὲν ὑποσχέθημεν ὅτι ὑποσχθέντες δὲν ὀφείλομεν νὰ τηρήσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν μας. Ὑποθέτω, ὅτι εἶναι μάταιον νὰ σὰς ἐξηγήσω, ὅτι ὁ μὲν προτίνας τὸν ἰσχυρισμὸν τούτον δὲν ἠνόησε τὸ παράπαν τὴν διακέρυξιν τῆς συνόδου· ἡμεῖς δὲ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως πῶς ἢ ὡς ἐπράξαμεν· διότι ἡ ἐπρεπε νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπόσχεσιν, νὰ εἰπώμεν παρήρημα, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν τὴν συναίνεσιν ἡμῶν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου ἀποφασισθέντα, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ προσχωρήσωμεν εἰς τὴν διακέρυξιν, ἡ δὲντες τὴν ὑπόσχεσιν, προσχωρήσαντες, ὀφείλομεν νὰ τηρήσωμεν τὴν ὑποχρέωσιν ἡμῶν, νὰ ἀποκαρῶσωμεν δὲ τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Μιλητιὸς ἔδωκεν.

Εξήγησις τοιαύτη, διαγωγὴ παραπλοσία δὲν ἐπιτρέπεται οὐδ' εἰς τὰς κυβερνήσεις, οὐδ' εἰς πολιτικὰ κόμματα, οὐδ' εἰς άτομον, διότι καὶ ἐγὼ αὐτός, τὸ άτομον, ὅταν σὰς δώσω τὸν λόγον μου, σὰς ὑποσχεθῶ, δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται, οὐδὲ νὰ διανοῦμαι ἔπειτα πῶς νὰ ἀθετήσω τὸν λόγον μου, τὴν ὑπόσχεσιν μου. Καὶ ὅταν οἱ ἔχθροί τῆς Ἑλλάδος, καὶ λέγων, ἔχθροί τῆς Ἑλλάδος, ἐννοῶ κύριοι, τινὰς ἐν Εὐρώπῃ δημοσιογράφους, διὰ δημοσιογραφικῶν φύλλον ἐκδιδόμενου εἰς Βιέννην, διακέρυσσον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβερνήσις διὰ τῆς ἐγκυκλίου, ἣν ἀπέκλυσε πρὸς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ πρεσβευτὰς τοῦ Βασιλέως, ἐντειλᾶμένη νὰ κοινοποιήσωσιν αὐτὴν πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν ἐξωτερικῶν τῶν ἐπικρατειῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπειτέλεσαν τὴν σύνοδον, καὶ εἰς τὰ μέλη αὐτὰ τῆς Παρισίνης συνόδου, καὶ δι' ἧς ἐξήγει ἐν εὐλακρινείᾳ καὶ ἐπὶ τῶν νομίμων δικαιωμάτων τῆς στηριζομένης τὰς ἀκρίβειας τῆς ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς συνόδου ἀποφασισθέντων, τὰ ἀδικήματα, τὰ ὅποια ἡ σύνοδος ἐπράξε παραλείψασα νὰ ἐξετάσῃ τὰ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος προταθέντα νόμιμα δικαιώματά της, τοὺς νομίμους καὶ δικαίους πόθους τοῦ ἔθνους· ὅταν λέγω τὸ εἰρημένον δημο-

σιογραφικὸν φύλλον τῆς Βιέννης ἔγραφε, καὶ ἄλλαι τινες Εὐρωπαϊκαὶ ἐφημερίδες διέδιδον, ὅτι διὰ τῆς ἐγκυκλίου ἐκείνης ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠνείκει μὲ τὴν μίαν χεῖρα νὰ δώσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν ὑπόσχεσιν καὶ μὲ τὴν ἄλλην νὰ ἀκυρώσῃ αὐτὴν· ὅταν, λέγω, οἱ ἔχθροί τῆς Ἑλλάδος ἀπέδιδον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβερνήσιν τὴν προτίρησιν, ἣν αὕτη δὲν εἶχεν, ἣν δ' ἐσυμβούλευσε παρατόλμως ὁ προαγρευτὰς, ἐγὼ, ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, εὐρίθην εἰς τὴν ἀνάγκην τότε διὰ διακοινώσεως πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Βασιλέως ἐν Εὐρώπῃ, ἐνταλθέντας νὰ πληροτομήσωσι τοὺς ὑπουργοὺς τῶν ἐξωτερικῶν, νὰ δώσω πλήρη καὶ τελείαν ἐξήγησιν τῆς ἐννοίας τῆς εἰρημένης ἐγκυκλίου μου καὶ νὰ ἀποκαρῶσω μομφὴν καὶ αἰτίαν ἀδικον, πρόσσῃν μὴ ἀρμόζουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μηδ' εἰς ὑπουργοὺς ἔθνους, μηδὲ εἰς άτομα ἔχοντα ἐντιμὸν ὕπερβιν. Αὐποῦμαι, διότι δὲν ἔχω ἐνταῦθα τὴν διακοινώσιν μου ἐκείνην, διὰ νὰ σὰς ἀναγνώσω τί ἔγραψα πρὸς τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀντιπροσώπους τοῦ Βασιλέως.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Τὸ νόημα εἰπέτε μας.

Θ. Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Τὸ νόημα θέλω σὰς ἐξηγήσαι ἀμέσως. Μοὶ δίδετε τὴν ἀδίκην ν' ἀναγνώσω τὴν διακοινώσιν μου, τὴν ἐπιστάλσαν συγχρόνως μὲ τὸ ἔγγραφον τῆς προσχωρήσεως, καὶ δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς τῆς Ἱερῆς καὶ εἰς τινὰς ἐπὶ τῶν ἐν Ἀθήναις ἐφημερίδων.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Εἰς ἐν ἔγγραφόν σας ἐλέγετε, ὅτι αὕτη ἡ ὑπογραφή δὲν παραδίδεται τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος διόλου.

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Αὐτὸ θὰ σὰς ἐξηγήσω τώρα.

Κ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Τὸν πόλεμον...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κ. Πετσάλη, ὁ Κ. ὑπουργὸς γνωρίζει καλλίτερον τὴν ἀλήθειαν, ἀρῆσθε τὰς διακοπὰς.

Θ. Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Ὅταν ὑπέγραψον τὴν προσχωρήσιν εἰς τὴν διακέρυξιν τῆς Συνόδου, δὲν ἐνόμιζον, κύριοι, ὅτι ἑλλῶ ὑπογραφήν καταστρέφουσιν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐμελέτησα ἀκριβῶς τὰ συμπεράσματα τῆς διακοινώσεως, τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας ἐμελλον νὰ ἀναγνώρισω καὶ τῶν ὁποίων τὴν τήρησιν ὑποσχόμεν, καὶ ἐγνώριζον κατὰ τί αὐταὶ ἀντέκειντο εἰς τοὺς πόθους καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ ὅχι μόνον δὲν ἔδωκα ἀντίθεσιν τινὰ τοιαύτην προφανῆ, ἀλλὰ μελετῶν τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ παραβάλλον αὐτὰς πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, δὲν εἶχον κανένα δισταγμὸν, ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται ἦσαν συμφωνοὶ μὲ τὰς ἀρχὰς τὰς ὑπὸ τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν ἀναγραφείσας· εἰς μόνον δισταγμὸς μοὶ ἔμενε καὶ θέλω σὰς ἐξηγήσαι αὐτόν. Καὶ ὅτι μὲν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς κερμίαν ἐπικράτειαν ἐν εἰρήνῃ διατελοῦσαν πρὸς ἄλλην, μὴ εὐρισκομένην ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει πρὸς ἄλλην, νὰ συντελῇ εἰς τὸ νὰ σχηματίζονται καὶ διοργανῶνται καὶ συσταμᾶνται ἐνοπλοὶ συσσωματώσεις πρὸς προσβολὴν τῆς ἄλλης ἐπικρατείας, ἴσως εἶναι περὶ τὸν νὰ σὰς τὸ ἐξηγήσω· διότι οὐτεῖς συγγραφεὺς ἀλλελεθνοῦς δικαίου ἔχει ἐναντίαν γνώμην· εἶναι ἀρχὴ τὴν ὁποίαν ὅλοι ἀναγνωρίζομεν οὐδεὶς δ' ἀμνησθήσεται. Πῶς ἔμελλεν ἐγὼ νὰ διαμνησθῇται ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἀναγνωρίζει ὡς ὀρθόν· ἔδυνάμην νὰ εἰπῶ, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἀναγνωρίζομεν τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐπιστήμης, ἀδιαφοροῦμεν ἂν σὰς φρονεῖτε τὰ ἐναντία, ἡμεῖς ἔχομεν ἐναντία φρονήματα. Ἰδοὺ ποῖα εἶναι ἡ πρώτη τῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνούς δικαίου, τὰς ὁποίας ἡ Παρισινὴ Σύνοδος διὰ τῆς διακέρυξεως τῆς ἀέγραψε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προσέληθαι ἀνεγνώρισεν. Ἡ δευτέρᾳ ἀρχὴ εἶναι ὅτι ὑπόσχεται ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ ἀνεχθῇ οὐδὲ νὰ ἐνεργῇ ἵνα ἐροπλίζονται εἰς τοὺς λιμένας τῆς πλοῖα, προωρισμένα νὰ βοηθήσωσιν ὑπὸ οἰονδήποτε λόγον ἀπόπειραν ἐπαναστατικὴν εἰς τὴν ἄλλην ἐπικράτειαν, ἐν ὅσῳ διατελεῖ ἐν εἰρήνῃ πρὸς

ΜΙΑΗΣΗΣ. Δὲν ἐπίστευον νὰ τὸ ἀγνοῖτε, καὶ δι' αὐτὸ δὲν τὸ ἐφίρον. Κατόπιν δύναιμι νὰ σὰς τὸ ἐπιδείξω.

ΠΑΠΗΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Φθάνει πρὸς τὸ λέγατε.

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Ἐγὼ σὰς ἐσθλαῖω ὅτι τοσοῦτον πολὺ τὸ ἀγνοῶ καὶ ἀμφισβητῶ ὅτι ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις εἶτε ἀμέσως καὶ ἐπισήμως εἶτε ἡμιεπισήμως ἐξέφρασε τὴν εὐχαρίστησίν της ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ κ. Βούλγαρος εἰς τὰ πράγματα.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Δὲν ἤξευρον ὅτι ἤθελεν ἀμφισβητηθῆ ἔν πασίγνωστον γεγονός. Δὲν εἶναι δὲ τὸ μόνον πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἀγνοῖτε, κ' ἀληγιάννη.

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Ἡξεύρετε ὅτι ἡ γνώμη σας δὲν εἶναι αὐθεντικὴ.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Ἐπειδὴ ὁ κ. ὑπουργὸς ζητεῖ καὶ αὐθεντικὰς γνώμας, θὰ μοὶ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς ἀναγνώσω ἔν ἐπίσημον ἐγγράφον, διὰ νὰ ἴδατε ποίαις διαθέσεσι εἶχον ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς τοῦ 1868 αἱ χαρακτηριζόμεναι ἐπὶ δυσμενείᾳ τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως δυνάμεις. Ἰδοὺ τί γράζει ὁ Βάουτ πρὸς τὸν ἐνταῦθα πρέσβιν τῆς Αὐστρίας τὴν 23 Ἀπριλίου 1868.

«Εἰλικρινὴ συμπάθειαν ἐμπνέουσιν ἡμῖν αἱ τύχαι τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου δι' αὐτὸ τοῦτο ὅπως σφόδρα θὰ ἐλυπούμεθα, βλέποντες τὴν Ἑλλάδα, ῥιπτομένην εἰς τὸ κινδυνώδες στάδιον, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν εἰσελθεῖ, ὁπότε ὁ βασιλεὺς, καταγοήσας ἐν τῇ ἐνθουσίᾳ αὐτοῦ συνέσει τοὺς κινδύνους τοιαύτης πολιτικῆς προσκάλεισιν ὡς συμβούλους τοὺς ἐκόντους ἄνδρας, τοὺς νῦν διέποντας τὰ πράγματα».

Θέλετε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν ἀκόμη σαφεστέραν; Μὰς τὴν δίδει αὐτὸς ὁ Ἀλφὼ Πασσᾶς. Ὁ Πρόεδρος γράφει εἰς τὸν Βάουτ τὴν 6 Μαρτίου 1868 ὅτι ὁ Ἀλφὼ Πασσᾶς τῷ ὁμίλῳ περὶ τοῦ μέτρου τοῦ ν' ἀνασταλῆ ἡ μετανάστευσις τῶν γυναικοπαίδων ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἀφοῦ δὲ αὐτὸς (ὁ Πρόεδρος) ἐξέφρασε τὴν ἀμφισβόλιαν ἂν ἡ Ἑλλ. κυβέρνησις θὰ προσέβη εἰς τοῦτο τὴν ὑπερσίαν της, ὁ Ἀλφὼ Πασσᾶς ἀπάντησε τί νομίζετε; ἂν ἡ «Ελλάς ἐγάρη ὅτι θ' ἀλλότῃ γνώμῃ»!

Ἡ Αὐστρία λοιπὸν κύριοι, καὶ ἡ Τουρκία εὐμενέστατα διακρίνουν πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ 1868, καὶ τὴν εὐμένειαν ταύτην ῥητῶς καὶ σαφῶς τὴν ἐξεδήλωσαν. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πολὺκροτον πρόγραμμα αὐτῆς ἐν προόδῳ παρασκευῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως» διατυπώθη ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν κελῶν συμβουλῶν, τὰς ὁποίας ὁ Βάουτ εἶχεν ἀποστείλει πρὸς τὴν Ἑλλ. κυβέρνησιν διὰ τοῦ πρέσβειός του. Ἀναγινώσκω τὸ ἐγγράφον τοῦτο.

ΤΙΝΕΣ. Μὴ ἀναγινώσκατε ἐγγράφον, κ. Μίληση, ἀναφέρετε τὴν ἐννοίαν αὐτῶν, τοῦτο ἀρκεῖ.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Ἐννοῶ, κύριοι, ὅτι ἐκουράσθητε ἐκ τῆς μακρᾶς συζήτησεως. Λέγω λοιπὸν ὅτι ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ Βάουτ ἀπαιτῶν τις φράσις καὶ περικοπὴς τοῦ προγράμματος τοῦ ὑπουργείου τοῦ 1868. Ἀλλὰ καὶ ἐνστάσεις ἀκόμη, κύριοι, τοῖς ἐδίδον οἱ ξένοι, ἀναγκαίως εἰς τὴν πολιτικὴν των. Ὅτε ἐπρόκειτο νὰ εἰσελθῶν εἰς τὸ Ἑλλ. Βουλευτήριον οἱ Βουλευταὶ τῆς Κρήτης, ὁ λόρδος Στάνλεϊ ἐσυμβούλευσε τοὺς ὑπουργοὺς νὰ προτείνουσι, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐκλογικὸς νόμος καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ ἐκλεγθῶσι Βουλευταὶ τῆς Κρήτης· ἐνθυμίσθη δὲ ὅτι αὐτὸ τὸ φοβερὸν ἐπιχείρημα ἀντέταξαν τότε κατὰ τῶν βουλευτῶν τῆς Κρήτης, καὶ μία μεγαλόσχημος ἐφημερίς, ἥτις ἐκαυχᾶτο ὅτι ὑπεστήριζε τὸν κρητικὸν ἀγῶνα, τὸ ἀνέγραψε μεγάλους γράμμασιν εἰς τὰς στήλας της.

Τὸ ὑπουργεῖον λοιπὸν τοῦ 1868 διατέλει εἰς φιλικωτάτην σχέσιν πρὸς τὰς δυνάμεις ἐκεῖνας, αἵτινες διεκρίνουν ἐχθρικώτατα πρὸς τὸν κρητικὸν ἀγῶνα. Δικαιούμεθα ἐπομένως, κύριοι, νὰ εἰπώμεν ὅτι ἤλθε μὲ τὴν ἀποστολὴν νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐπαναστάσιν, καὶ τόσῳ μᾶλλον δικαιούμεθα νὰ ἐξηγάγωμεν τὸ

συμπέραςμα τοῦτο, καθόσον ὅλη ἡ πορεία του ἐρχεται εἰς ἐνίσχυσιν τῆς τοιαύτης ιδέας. Ἀκούσατε, κύριοι. Θίγω ἀπλῶς τὰ γεγονότα, καὶ διέρχομαι ταχέως, διὰ νὰ μὴ σὰς κουράσω. Ἀφοῦ ὁ Ἀλφὼ Πασσᾶς ἐπέστρεψεν ἐκ Κρήτης, ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Πρέσβεις Γαλλίαι, Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας, ὅτι τὸ μόνον μέτρον, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ ληφθῇ, ἦτο νὰ παύσῃ ἡ μετανάστευσις τῶν γυναικοπαίδων ἐκ Κρήτης· ὑπέσχετο δὲ ὅτι τοῦτο γενόμενον ἡ ἐπαναστάσις μετὰ δύο τρεῖς μῆνας ἀφύκτως ἤθελε πέσει. Συγχωρήσατε ν' ἀναγνώσω μίαν μόνην περικοπὴν. Ἰδοὺ τί λέγει εἰς τὸν πρέσβιν τῆς Αὐστρίας ὁ Ἀλφὼς· «ἔάν ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ἑλλὰς πείσωνται χορηγεῖσθαι τοῖς ἐπαναστάταις οὐκ σπουδαίαν βοήθειαν τοῦ ἀπαλλάττειν αὐτοὺς τῶν οἰκογενειῶν των, αἱ ἀπόπειραι τῆς ἀντιστάσεως μολὶς θὰ διαρκέσωσιν εἰσὶν δύο μῆνας». Παρακαλεῖ δὲ τοῦ κ. πρέσβειος νὰ φροντίσωσιν ὥστε νὰ παύσῃ ἡ εἰς Ἑλλάδα μετανάστευσις τῶν γυναικοπαίδων· καὶ διὰ τοῦτο βλέπετε ὅτι ἐκτοτε τίθενται εἰς ἐνέργειαν καὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας οἱ πολιτικοί, διὰ νὰ φέρων τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ σταματήσῃ ἡ μετανάστευσις τῶν γυναικοπαίδων. Τὸ μέτρον τοῦτο, κύριοι, φαίνεται, ὅτι ἐξυπέρησε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, διότι ἀμα ἀνέβη εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ κ. Βούλγαρος, ψυχρὴ ζωτὰ δὲν ἤλθεν πλέον ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπεπληρώθη μάλιστα ὁ Βουτακώρ, τὸ ἐνθυμίσθη, ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν πρέσβιν τῆς κυβερνήσεως, ὅτι ἐμὲλλον τὰ Ρωσσικὰ πλοῖα νὰ παραλάβωσιν ἐκ Κρήτης γυναικοπαῖδα, καὶ ὁ κ. πρέσβις τὸν ἀπέτρεψε μὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἤθελε τελειώσῃ τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης. Καὶ τί περιπλέον, κύριοι; Φαίνεται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις μυστικῶς εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν περὶ ἐπανακαύσεως μάλιστα τῶν ἐν Ἑλλάδι γυναικοπαίδων εἰς Κρήτην· καὶ διὰ τοῦτο, κύριοι, ἐθυμίσθη, ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις εἶχε νυλώσει πλοῖα Γαλλικὰ καὶ Αὐστριακὰ, διὰ νὰ εἰθύν νὰ παραλάβωσιν τὰ γυναικοπαῖδα τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τοῦτο δὲ εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ σταλῇ ἡ Πύλη τὸν Μπαχρήμπεκ, ὅπως ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν παλινόστησιν. Πῶς ἀπερρίσθη ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις νὰ μισθώσῃ πλοῖα πρὸς μεταφορὰν τῶν γυναικοπαίδων, ἃ δὲ εἶχεν ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τὴν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς εἰς τοῦτο συνδρομῆς της; Καὶ αἱ ὁμολογῶμεν, ὅτι ἐφρόντισιν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ὑποσχεθέντα, ὅσον ἡδυνήθη, διότι ἐπὶ τινι χρόνῳ οἱ ἀτυνομικοὶ κλητῆρες ἔρπαζον τὴν νύκτα τὰ ἀδύνατα καὶ δυστυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα καὶ τὰ μετέφερον διὰ τῆς εἰς εἰς τὰ διὰ τὴν Κρήτην Αὐστριακὰ ἀιμόπλοια. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐξηγήθη τὸ ἔθνος κατ' αὐτῆς τῆς ἀσείου πράξεως, ἡ κυβέρνησις φεθεθεῖσα ἐσταμάτησεν εἰς τὸ μέτρον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀλφὼ Πασσᾶς καὶ ὁ Ἑλλιστ, ὁμιλοῦντες πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει, τολμοῦν ν' ἀποκαλέσωσι τὴν διαγωγὴν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως une conduite inqualifiable (διαγωγὴν ἀκατονόμαστον). Ποτὶ δὲν ἀπεκάλεσαν οὕτε ἡ Γαλλία οὕτε ἡ Ἀγγλία οὕτε ἡ Τουρκία τὴν εὐθείαν καὶ ἐντιμὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1867 διαγωγὴν ἀκατονόμαστον.

Τοιαύτη πολιτικὴ, κύριοι, τὴν ὁποῖαν ἀπλῶς ἐσκιαγράφησα, μὴ θέλων νὰ εἰπα τλήσω τιν ὑπομονήν σας, συνδεομένη καὶ μὲ ἐσωτερικὴν διοίκησιν, τῆς ὁποίας οὐτε κατὰ ἔχω νὰ παραστήσω τὴν εἰκόνα, οὐτε δύναιμι ν' ἀνείρω τὸ κατάλληλον ὄνομα, εἶπατο νὰ φέρῃ τοὺς καρπούς της, καὶ τοὺς ἔφερε πικροὺς καὶ ἀνικητούς. Τὸ ἐπαναστατικὸν φρόνημα καὶ τῶν ἐσω καὶ τῶν ἐξω Ἑλλήνων ἐγαλαρόθη καὶ ἀπεκαρῆθη· ἡ διπλωματία μὰς ἐθεώρει ἀναξίους προσοχῆς· ὁ φιλελληνικὸς τύπος τῆς Εὐρώπης ἐσίγησεν ἐντελῶς· οὕτε αὐτὴ ἡ παρήγορος καὶ γλυκύς φωνὴ τοῦ Σαιν Μάρκου Γαρρδίνου ἤκούετο πλέον ἐν τῇ ἐρημίᾳ.



χρησιμοποιήσει, διότι δεν είχατε ούτε καιρόν να συναρμολογήσετε ταύτα και αναγνώσετε, κατὰ μείζονα δὲ λόγον νὰ κρίνητε ἐπ' αὐτῶν· δὲν ἔμενον εἰμὴ δύο ἡμέρας μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως, ἡ δὲ Βουλὴ πᾶσα εἶπεν, «ἡσυχάσατε, κύριε ὑπουργέ, δὲν θέλομεν τίποτε»· αὐτὸ μοι ἔλεγε τότε καὶ ὁ φίλος μου κ. Λομβάρδος καὶ ὅλοι. Ἐτελειώσα δι' αὐτῶν τὸν λόγον μου.

ΠΟΛΛΟΙ. Ἀρχιτῆ, ἀραιτῆ· ἐρωτήθημεν, κύριε πρόεδρε.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἐγὼ τὸν λόγον, κύριε πρόεδρε.

ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ. Ἄς κόμωμεν μίαν διακοπὴν.

ΠΟΛΛΟΙ. Ὁχι, ὅχι, ἄς τελειώσωμεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Δὲν ἔχει διακοπὴν. Πιστεύω ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κ. Λομβάρδου θὰ εἶναι ὁ τελευταῖος.

ΠΑΠΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. ἔχει τὸν λόγον ὁ κ. Μπούμπουλης.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Ὑποχωρῶ ἀπέναντι τοῦ κ. Λομβάρδου.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Παρακαλῶ τὸν Κ. Παππαμιχαλόπουλον εἰς τὰ ὀλίγα λεπτά, κατὰ τὰ ὁποῖα θὰ ὁμιλήσω, ν' ἀρῇσιν τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἐκολούθησε καθ' ὅλην αὐτὰς τὰς 3—4 ἡμέρας, νὰ διακόπῃ ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς ἐδρᾶς του.

ΠΑΠΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ποῖος ἔχει τὸν λόγον, Κ. πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὁ Κ. Μπούμπουλης.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ὅριστε ἄς ἔλθῃ (καταβαίνει τοῦ θήματος).

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Ἐγὼ παρχωρῶ εἰς τὸν Κ. Λομβάρδον.

(Ὁ Κ. Παππαμιχαλόπουλος καταβαίνει πρὸς τὸ θῆμα).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Δὲν εἰσθε σιῖ, Κ. Παππαμιχαλόπουλε, εἶναι ὁ Κ. Μπούμπουλης.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Παρχωρῶ εἰς τὸν κ. Λομβάρδον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὅριστε, Κ. Λομβάρδε.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Συντόμως, καὶ πάλιν μοι ἐπαναλαμβάνει ὁ Κ. Πρόεδρος. Μὴ νομίζετε, κύριοι, ὅτι χθὲς τὸ ἐσπέραις ἐπέμεινα διὰ τὴν ἀναβολὴν, διότι εἶχα σκοπὸν νὰ καθίσω τὸ θῆμα ἐπὶ πολὺ· ἐπέμεινα διὰ τὴν ἀναβολὴν χθὲς τὸ ἐσπέραις, διότι, ἐάν μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Κ. ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν ἤθελον ἀναθεῖν τὸ θῆμα, ἡθελόνμεν τὸν ἐκτό· μου λίαν τεταραγμένον καὶ ἐροδομένην μέπως δὲν ἤθελον ἡμπορέσαι νὰ τηρήσω ἐκεῖνα τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα πιστεύω ὅτι ποτὲ δὲν παρίσταν ἐπὶ τοῦ θήματος. Ἐπέμεινα λοιπὸν εἰς τὴν ἀναβολὴν διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ εἶπω ἡσυχῶς τὰ δύο λόγια, τὰ ὁποῖα θὰ εἶπω σήμερον. Αὐτοῦμαι διότι καὶ ὁ σημαντικὸς λόγος τοῦ Κ. ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν με προκαλεῖ εἰς τὰ δύο αὐτὰ λόγια νὰ προσθέσω καὶ ἄλλα τέσσαρα.

Ἀπεράσαις ἡ πλειοψηφία χθὲς νὰ κλείσῃ τὴν συζήτησιν, τὸ ἀπεράσαις τὸ ὑπουργεῖον ἀπὸ χθὲς τὴν πρωΐαν ὁ Κ. πρωθυπουργὸς μᾶς εἶπε, πρέπει νὰ τελειώσῃ σήμερον ἡ συζήτης· τὸ ἐσπέραις τὰ αὐτὰ ἐπανάλαβε καὶ μετὰ κόπον πολλοῦ ἐπιτόχομεν τὴν ἀναβολὴν, ὑπὸ τὴν ὅρον ὅτι πρέπει νὰ τελειώσῃ αὐρὸν ἔχουν σήμερον ἀφύκτως, καὶ τότε εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἀπὸ τὸ πλάγι μου καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου ἀντικρὺ μου, ὁρᾶζοντας καὶ τὸ ὁρολόγι του, ὅτι πρέπει νὰ τελειώσῃ. Διαμαρτύρομαι ἐναντίον αὐτῆς τῆς τακτικῆς τοῦ ἀξιότιμου προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, καὶ ἐπικαλοῦμαι εἰς βοήθειαν τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν τῆς παρελθούσης Βουλῆς ἀντιπολιτευόμενον Κ. Ζαῖμην, ἵνα τῷ ἐνθυμήσῃ τί σπουδαίας παρατηρήσεις καὶ δικαίως ἀπῆλθονε πρὸς τὴν παρελθούσαν Κυβέρνησιν, ὅσας ἡ Κυβέρνησις ἐκεῖνη εἰσέπρατο ἐντὸς τοῦ περιόλου καὶ ἔλεγε· ἀπαιτῶ, θέλω νὰ τελειώσωμεν.

ΖΑΙΜΗΣ (πρωθυπουργός). Αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅχι ὅτι θέλετε συζητήσει, ἀλλὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀπάντησις εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον· σὰς εἶπον ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται αἰωνίως νὰ ἐπαναλαμβά-

νοῦμεν τὰ ἴδια, καὶ καμμίαν νέαν ιδέαν δὲν φέρετε. Αὕτῃ εἶναι πρόθεσις νὰ μὴ γίνῃ ἀπάντησις εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον καὶ ἐναντίον τοιαύτης προθέσεως ἀραίω νὰ διαμαρτυρηθῶ, διότι εἶναι ἀτοπον νὰ μὴ γίνῃ ἀπάντησις εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον, ἐνῶ ἐπικεῖται κίνδυνος τὴν δευτέραν νὰ μὴ γίνῃ ἀπαρτία. Ἰδοὺ διὰ ποῖον λόγον τὴν συζήτησιν τὴν ἀγαπῶμεν, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμοῦμεν τὴν πολυλογία καὶ τὴν ταυτότητα, καὶ αἰωνίως νὰ ἐπαναλαμβάνητε τὰ ἴδια, διότι αὐτὰ εἶναι ξένα τῆς συζητήσεως.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Εἰς τὴν διαμαρτύρησιν τοῦ Κ. προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἀντιτάσσω τὴν ἐδικὴν μου διαμαρτύρησιν ὡς βουλευτοῦ καὶ τοῦ λέγων· κανεὶς βουλευτὴς δὲν θὰ σοῦ ζητήσῃ τὴν ἀδειαν περὶ τοῦ τί θὰ εἰπῇ ἢ ὅχι, περὶ τοῦ ποῦ θὰ κλείσῃ ἡ συζήτης ἢ ὅχι. (Χειροκροτήματά τινα ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου) (θόρυβος).

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Θὰ ὁμιλήσωμεν ὅσον θέλομεν (θόρυβος), θὰ ὁμιλήσω, θὰ ὁμιλήσω, θὰ ὁμιλήσω, θὰ ὁμιλήσω καὶ δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ, οὔτε ὁ πρωθυπουργός· οὔτε κανεὶς (θόρυβος), θὰ ὁμιλήσωμεν ὅσας ἐχομεν ἀνάγκην, καὶ δὲν θὰ πτοηθῶμεν ἀπὸ σᾶς (θόρυβος), ἂν κἀμεν σεις ἄλλον νόμον, μάλιστα.

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ. Ὁ νόμος εἶναι ἔας· ὅστις ὅμως ἀναθεῖναι τὸ θῆμα καὶ θέλει νὰ ὁμιλήσῃ μετέτοιον τρόπον ἀλλάσσει φάσιν τὸ πρᾶγμα (θόρυβος).

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Ὁ πρωθυπουργός· . . . (θόρυβος).

ΛΥΓΓΕΡΙΝΟΣ (ὑπουργὸς οἰκονομικῶν). Ἐδῶκε καλὰ μαθήματα ὁ πρωθυπουργός περὶ· πρέπει νὰ ὁμιλήτε μετὰ σεβασμοῦ περὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Ἄλλο εἶναι τὸ ἐν καὶ ἄλλο εἶναι τὸ ἄλλο.

ΛΥΓΓΕΡΙΝΟΣ. Ἐθουμήθητέ το.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἡσυχίαν, κύριοι· μὴ διακόπτετε.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἐάν χθὲς τὸ ἐσπέραις μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, ἀνέβαινα ἐπὶ τοῦ θήματος, δὲν ἤθελον περιορισθῆ εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα περιορίζομαι σήμερον, καὶ διὰ τοῦτο εὐχαριστῶ τὴν πλειοψηφίαν διὰ τὴν ἀναβολὴν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμε χθὲς. Διαπιστῶ ὅμως τὸ γεγονός, ὅτι ἡ συζήτης ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον περιορίζεται, ἡ συζήτης δὲν γίνεται μετὰ τὴν εὐρύτητα ἐκεῖνην, μετὰ τὴν ὁποῖαν πρέπει τὰ γίνεσθαι. Εἰς τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν καταγγέλλω τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἀντιπροσώπευεν ἐκεῖ τὴν Ἑλλὰν. κυβερνήσιν τοῦ 1867, ὅστις πρεσβευτὴς παρὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1867 διορισθεὶς, καθ' ὅλον τὸ διάστημα εἰς ὃ ἡ κυβερνήτης ἐκεῖνη εἶχε τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀντιπροσώπευεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς εἰργάσθη, καὶ ὅστις παρητήθη οὐχὶ βέβαια διὰ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως ἐκεῖνης, παρητήθη ὅμως ἀπὸ τοῦ νὰ ᾔναι πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εὐθὺς κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς κυβερνήσεως ἐκεῖνης. Προσέθεν, κύριοι, ἐντόπωσιν, ἄς μοι ἐπιτρέψῃ ὁ ἀξιότιμος καὶ σεβαστός δι' ἐμὲ φίλος μου, ἀγγεῖν, ὅταν ἀφοῦ προηγουμένως εἶπεν, ὅτι τὰ ἔγγραφα τὰ ἐξωτερικά, τὰ ἀποδιδέοντα τὴν ὑπόθεσιν τῆς Κρήτης, δὲν εἴμπορῶ νὰ τὰ φέρω, τὸν εἶδα ὅμως νὰ σκαλίσῃ μεταξὺ τῶν ἐγγράφων ἐκείνων τεμάχια τινὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἑλλὰν. κυβερνήσεως τοῦ 1867 καὶ νὰ τὰ φέρῃ ἐδῶ νὰ τὰ ἀναγνώσῃ, ὅπως ῥίψῃ δισταγμούς ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Βουλῆς περὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1867.

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚ. Ἐπιτρέπετε διακοπὴν;

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ὁ, τι θέλετε.

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡ. Δύο λέξεις. Παρητήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1867 ὅχι διότι ἀντιπροσώπευον τὰ πολιτικά συμφέροντα τοῦ 1867· . . .

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Τὸ ἔξωρον ὅχι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκλυθῇτε βουλευτῆς.

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκλυθῇτε νὰ

πολλών. Τὴν 25 Ἀπριλίου τοῦ 1868 ἔγραψεν ὁ Κ. Ὑψηλάντης πρέσβει τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ, πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀναγινωσκόμενον ἔγγραφον.

Ἡ ἐν Βιέννῃ Βασιλικὴ Πρεσβεία τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸν Κύριον
II. Δεληγιάννην.

Κύριε Ὑπουργέ,

Καθὰ σήμερον τὴν πρῶτην ἐπιδεικνύμεται τῇ ἡμετέρᾳ ἔξοχότητι, εὐαθὴν ἐκ παγῆς ἀσφαλούς, ὅτι συνεπεί τῆς εἰδήσεως, ὅτι δεκάτῃ Βουλευταὶ τῆς Κρήτης ἐμελλόν νὰ γείνῃσι δεκτοὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κοινοβουλίῳ, ὁ Κ. Μουτιᾶ ἐπιδεικνύμεται εἰς τὸν Δοῦκα Γραμμέντ, νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Κ. Βούλγαρη, περ τοῦ πρακτικοῦ, ἐνώπιον συμβεβηκότος τόσον σοβαροῦ καὶ δυναμένου νὰ περιαγάγῃ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλείου εἰς ὁδὸν ἀξιοβήρητον.

(Ὑπογ.) ὙΨΗΛΑΝΤΗΣ.

Αὐτὸ τὸ ἔγγραφον τὸ τόσον ἐκφραστικὸν δύναται νὰ πείσῃ πάντας ἡμᾶς ποίαν πρᾶξιν ἐμελλε νὰ ἐκτελέσῃ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ τῆς Ἑλλάδος δεχομένη τοὺς βουλευτάς τῆς Κρήτης ὡς βουλευτάς ἐλευθέρους ἐπαρχίας ἀνακούσας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τέλος πάντων ἐπὶ τὴν δυστυχίαν συμβῶν τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων εἴτε διὰ τὸν ἓνα λόγον εἴτε διὰ τὸν ἄλλον. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κ. Βούλγαρη τότε, καὶ πρὶν ἀκόμη μάλιστα ἐπέλθῃ ὀριστικῶς ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων ἐνόμισε καθήκον τῆς νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὰ γεγονότα. Εἶπε λοιπὸν διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 27 Νοεμβρίου 1868 ὅτι, ἀπὸ τινος καιροῦ αἱ σχέσεις ἤρχισαν νὰ τραχύνωνται μετὰ τῆς Τουρκίας, ὅτι γίνεται προσπάθεια ἀπὸ μέρους τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων νὰ προληφθῇ τὸ κακόν, τὸ ὅποιον ἀπειλεῖ τὸν τόπον διὰ τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων ἢ καὶ δι' ἐνός πολέμου, ἀλλ' ὅτι ὀλίγας ἐλπίδας ἔχει δὲν δύναται δὲ νὰ εἴπῃ τὰς ἐνεργείας τῆς ἡκυβέρνησις, διότι τὸ ζήτημα εἶναι ἐκκενρὸς, ἐπιπλάσσεται ἅμα λάβῃ πέρας εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ Βουλὴ ἠρέσθη εἰς τὰς πληροφορίες τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ οὐδεμίαν παρατήρησιν ἐκαμιν, οὐδεὶς εἶπε ποῦ τρέχετε; ποῦ σπεύχετε; τὰ πράγματα; εἰδὼ εἰς τὸν περίβολον ὑπάρχον ἀντιπολιτευόμενοι, ἄνθρωποι φιλοπάτριδες, ἦτο ὁ Κ. Σωτηρόπουλος, ὁ κύριος Πετιμεζῆς, ὁ Κ. Κεχαγιᾶς, ὁ Κ. Γρίβας καὶ ἄλλοι φίλοι σας, ἐν τούτοις δὲν μᾶς εἶπον ποῦ ἄγετε τὰ πράγματα, τί κάμνετε, ἀλλ' ἐπερίμενον μὲ ὑπομονὴν νὰ ἴδωσι τὸ ἀποτέλεσμα ἐπὶ τὴν δὲ κατὰ δυστυχίαν ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων, κατόπιν καὶ ἡ κυβερνήσις παρουσιάσθη εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 4 Δεκεμβρίου 1868 ἐξέθεσε τὸ δυσάρεστον τοῦτο γεγονός καὶ ἀνέγνωσε τὰς τελευταίας διακοινώσεις, αἱ ὁποῖαι διημερίσθησαν μετὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Τουρκικῆς Πρεσβείας, ἀνεκοίνωσε δὲ καὶ τὸ μέτρον, τὸ ὅποιον ἐλάττω νὰ μὴ ταπεινωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἐνώπιον τειούτων ἀπαιτήσεων, ἐμπεριεχομένων εἰς τὸ τουρκικὸν τηλεσίγραφον, τὰς ὁποίας καὶ ὁ τελευταῖος Ἕλλην δὲν ἔδυνάτο ἢ νὰ ἀποκρούσῃ. Ἡ κυβερνήσις λοιπὸν ἀπάντησεν ἀρνητικῶς εἰς τὸ τηλεσίγραφον τοῦ Φωτιάδου Βέη καὶ ἡ Βουλὴ σύμπασα ἐπεκρότησεν εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην, καὶ ἂν ἦναι συγχωρημένον, θὰ μεταχειρισθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Ζαΐμη ἐπικροτήσαντος καὶ τούτου τὴν ἀξιοπρεπὴ ἀπάντησιν τῆς κυβερνήσεως (θόρυβος).

ΖΑΙΜΗΣ, ΡΟΥΦΟΣ, ΠΕΤΣΑΛΗΣ καὶ πολλοὶ βουλευταὶ ἐκ δεξιῶν. Οὐδεὶς ἐπεκρότησε.

Κ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Ἐγὼ μάλιστα ἤμην κατὰ, ὡμίλησα καὶ ἀπὸ τοῦ θήματος.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὅπως ἀνταλήρῃ ἐγὼ τότε τὸ πρόσημα τῆς Βουλῆς, οὕτω τὸ ἐκθέτω. Καὶ θεοχαίως, κύριοι, ὁποιαδήποτε κυβερνήσις καὶ ἂν ὑπῆρχεν εἰς τὰ πράγματα, χωρὶς ν' ἀτιμάσῃ τὴν πατρίδα, χωρὶς νὰ ταπεινώσῃ καὶ ἐξευτελίσῃ αὐτήν, δὲν ἔδυνάτο νὰ παραδεχθῇ τοὺς ὅρους τοῦ τηλεσιγράφου· ἔπρεπε ν' ἀπαντήσῃ ἀρνητικῶς καὶ οὕτως ἀπάντησεν ἀρνητικῶς καὶ Ἑλληνοπρεπῶς ἡ κυβερνήσις τοῦ Κ. Βούλγαρη.

ΔΑΓΡΕΣ. Εἴγε, μὲ τὰ χαρτιά (γέλως ἐκ δεξιῶν).

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ἀφ' οὗ ἀνγγεῖλθη ἐπιστήμης ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων, καὶ ἀφ' οὗ ἡ διακοπὴ ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς ἀνχωρήσεως τοῦ Φωτιάδου Βέη, παρουσιάσθη ἡ κυβερνήσις καὶ σὺ εἶπεν· αὕτη εἶ· αἱ κατὰστασις τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν πάντες γνωρίζετε, ἔχω ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς ὑποστηρίξεώς σας διὰ νὰ ὑποστηρίξω τὴν τιμὴν, τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ οὗτοι ὅλοι εἴθε εἰς τὴν περυσινήν Βουλὴν, καὶ εἴθε ἐξ ἐκείνων ἐντός τῆς σημερινῆς Βουλῆς πλέον τῶν 100 βουλευτῶν, εἶπατε, ἔχει ἡ κυβερνήσις ὅλην τὴν συνδρομὴν μας, ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ὑποστήριξίν μας (θόρυβος).

ΜΑΛΕΑΣ. Διὰ νὰ μὴ δικαιολογῆται κατόπιν, ὅτι δὲν τὴν ὑποστηρίζαμεν.

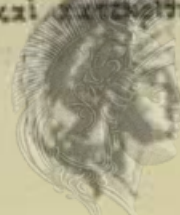
Θ. ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ. Εἴχε τὸ μυστήριον (θόρυβος).

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὑπέβαλεν εἰς τὴν ψῆφον, εἰς τὴν βῆσαν τῆς Βουλῆς, τότε τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐθεώρησεν ἀναγκαῖα σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων καὶ τὰ ὁποῖα σύστημα ἡ Βουλὴ παρεδέχθη. Μίαν μόνην ἀντιφῆρσιν ἐπέφερεν εἰς τὰ ἑκτακτα ἐκείνα μέτρα, ὅτι μετὰ τῶν πόρων, τοὺς ὁποίους ἐπέτρεπεν εἰς τὴν κυβερνήσιν νὰ ἐξεύρῃ, νὰ μὴ συμπεριληφθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία τῶν γραμματίων· τὴν πρότασιν ταύτην ἀληθῶς καὶ ἡ κυβερνήσις καὶ ἡ πλειοψηφία ἀπέκρουσε καὶ ἐπομένως ἀπερρίθη διὰ ψήφων 90 πρὸς 55 ἀρνηθέντων 3, δὲν ἔξυρῶ ποιοὶ ἦσαν οὗτοι, κατόπιν δὲ ἐγένετο παύσις δειλὸν τὸ σύνολον τοῦ νομοσχεδίου τῶν ἐκτάκτων μέτρων· τί ἐκρύβον ἡ κυβερνήσις ἀπὸ τὴν ἀντιπροσωπίαν τοῦ ἔθνους; μὴδὲν.

ΔΑΓΡΕΣ. Ἐζητήσαμεν ἐξηγήσεις·

ΠΡΟΒΑΡΟΣ. Μὴ διακόπτετε.

ΔΑΓΡΕΣ. Ἐζητήσαμεν ἐξηγήσεις ἀπὸ τὸν Κ. Πρόεδρον, πρὸς στριζόμενος ὡθεὶ τὰ πράγματα εἰς πόλεμον, ποῖα δύναμις ἔχει ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, τοῦ εἰπομεν, ἐπειδὴ εἶναι κρίσιμος ἡ περίστασις, δὲν θέλομεν νὰ τὸν παραδίσωμεν νὰ ἐξηγηθῇ δημοσίᾳ, ἀς ἐξεύρῃ τὸν τρόπον τῆς ἐξηγήσεως, εἴτε διὰ μυστικῆς συνεδριάσεως εἴτε ἄλλως πῶς νομίσῃ κατάλληλον· κατόπιν ἰδιαιτέρως ὁ Κ. Βούλγαρης ἐκάλεσε τὸν Κ. Ζαΐμην, Δεληγιώργην καὶ 4 ἢ 5 ἄλλους ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μελῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ἠξέυρετε, κύριοι, τί εἶπε; σὰς ἔρρα εἶδω νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μοὶ χορηγήσῃ τὴν συνδρομὴν σας· καὶ σὺ καὶ οἱ φίλοι σας, διότι ἡ πατρίς εὐρίσκεται εἰς κρίσιμον σημεῖον· δόσαί μοι τὴν συνδρομὴν σας καὶ τότε ἡ Ἑλλὰς ἐξέρχεται ἐνδοξος. Ἀλλὰ ποῦ θὰ εὕρητε τὰ 100 ἐκατομμύρια; τὸν παρατήρησαν ἐκεῖνοι. Ὅσα θέλετε εὐρίσκω, εἰ πέν, ἅμα φηρισθῶσι αἱ προτάσεις μου. Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν οὗτοι ἤθελον εἰσθῆναι ἀνάξιοι τῆς ἀποστολῆς τῶν, ὕστερον ἀπὸ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ διευθύνοντος τὰς τύχας τῆς πατρίδος, νὰ μὴ δώσω τὴν ψῆφον των καὶ τὴν συνδρομὴν των· ἐγὼ μάλιστα τότε εἶπον, ὅτι ἀφοῦ ἤδη ἐξεπληρώσαμεν τὸ βουλευτικὸν καθῆκόν μας, ὡς πολῖται ἤδη ἀπερχόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας μας, ἀνέκομεν εἰς τὴν κυβερνήσιν, καὶ ἀνταλήρῃ διὰ τοῦτο.



ρίδος τῶν Συζητήσεων· αἱ ὑπὲρ τῆς Κρήτης συνεισφοραὶ ἤλατ-
τώθησαν, ὅσαι δὲ ἐξηκολούθησαν, ἐστέλλοντο ἀπειθείας πρὸς
τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν, διότι εἶχεν ἐκλείψει ἡ ἐμπιστοσύνη
πρὸς τὴν κυβέρνησιν· αἱ ἐγγράφοι εἰς τὸ ἐθνικὸν δάνειον ἀνε-
στάλησαν· ἡ πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας σταλλομένη ὕλική συν-
δρομὴ κατέστησε λίαν πενιχρά, καὶ ἐπέμπετο κατὰ διαλείμ-
ματα 3 ἢ 4 μηνῶν, ἡ δὲ ἐπανάστασις, μὴ διατρεπομένη μήτε
ὑπὸ τῶν συμπαθειῶν μήτε ὑπὸ τῶν ὕλικῶν μέσων τῆς Ἑλ-
λάδος, ἐκλίνε γόνυ καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐκπεύσῃ· μόλις τὴν
ἀντιπροσώπει μία φούκα ἀνδρείων, περιπλανώμενων εἰς τὰ
ὄρη. Ἡ ὑποσχεθεῖσα ὑπηρεσία πρὸς τοὺς ξένους, ἥτις ἔφερε
τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1868 εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἦτο οὕτως ἐγγὺς νὰ
ἐκτελειθῇ.

Τότε ἐνθυμήθησαν, ὅτι ἐκτὸς τῶν ξένων ὑπάρχει καὶ τὸ δι-
μῶσιον φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἤθελαν νὰ προφυ-
λαχθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐπιχειρηματικῆς ὁρῆς αὐτοῦ, σκεπτόμενοι εὐ-
λόγως, ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελον εὖρεϊ χάριν πλησίον του, ἂν ἡ δο-
λορηθῆσα Κρήτη ἀπένθησκεν ἡσύχως εἰς χεῖρας των. Διὰ
τὴν ἀποσπασθῆσαν λοιπὸν τὴν φρενὴν ταύτην εὐθὺς, ἰδοὺ πα-
ρουσιάζονται αἰφνης ὁπαδοὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ πολέμου. Ἦσαν
εἰλικρινεῖς φίλοι τοῦ πολέμου; ὄχι, μυριάκις ὄχι· ἀλλ' ἐπι-
ζητοῦν ἀπλῶς δι' αὐτοῦ τὴν διατήρησιν τῆς ἐξουσίας, ὅπως
διὰ τῆς εἰρήνης εἶχον ἐπιζητήσει τὴν ἀπόκτισιν αὐτῆς. Ἐγκαί-
ρως εἶχον εἰδοποιηθῇ ὅτι πᾶσα ῥῆξις μετὰ τῆς Τουρκίας ἔθελε
συναπαγάγει ἀναγκαστικὰ μέτρα, ἀντικείμενα εἰς τὰ συμφέ-
ροντα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος· ἐβλεπον καλῶς ὅτι
ἐπαιζον εἰς τοὺς κόβους τὴν τύχην τοῦ ἔθνους, τὴν τιμὴν καὶ
τὰ πολύτιμα συμφέροντα αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐσταμάτησαν
δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορά καθ' ἣν ἐπαιζον εἰς τοὺς κόβους τὴν
ὑπαρξίν αὐτοῦ τοῦ δυστυχοῦς τόπου· ἤθελον νὰ προκαλέσουν
ἐκ παντὸς τρόπου καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν ἐπέμβασιν τῆς
Εὐρώπης, διὰ νὰ λύσουν οὕτως ἢ ἄλλως τὸ ζήτημα τῆς Κρή-
της καὶ διασώσουν τὴν ἐξουσίαν. Σημειώσατε δὲ, κύριοι, ὅτι
τὴν παρέμβασιν τῆς Εὐρώπης ἐζήτησαν ἀπαρχῆς τὸ ὑπουρ-
γεῖον τοῦ 1868, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάθη τότε νὰ τὴν ἐπιτύχῃ· οἱ
ἐνθυμίζω, ὅτι εἶχε δημοσιεύσει ὁ Φλουράνης περὶ τούτου, ἀ-
κούσας ἀπὸ στόματος τοῦ Κ. Γκομπινώ. Ὅτι δὲ τὸ Ὑπουρ-
γεῖον τοῦ 1868 προσέκλεισεν ἐπίτηδες τὴν ῥῆξιν μετὰ τῆς Τουρκίας,
διὰ νὰ φέρῃ τὴν παρέμβασιν τῆς Εὐρώπης πρὸς λύσιν οὐκ ἐπι-
ποτε τοῦ Κρητικοῦ ἀγώνος, τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Φωτιά-
δης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀπὸ 4 Δεκεμβρίου 1868 ἐγγράφου
τοῦ κ. Πρόξες πρὸς τὸν κόμητα Βάυστ, ὅπου δὲν ἀναγινώσκω,
διότι ἐκουράσθητε, ἀλλ' ὅστις θέλει δύναται νὰ τὸ ἀναγνώσῃ.

Ἐφραίσθη λοιπὸν νὰ ἐρεθίσουν, νὰ προκαλέσουν τὴν Τουρκίαν.
Ἰδοὺ διατὶ ἐσκέφθησαν νὰ παρασκευάσουν καὶ παρασκευάσαν μίαν
ἐκστρατείαν παταγώδη, ἐπιδεικτικὴν· ἰδοὺ διατὶ ὑπὸ τὰ πα-
ράθυρα τῆς τουρκικῆς πρεσβείας διήρχοντο οἱ ἐθελονταὶ μὲ ἀνα-
πεπταμέναις σημαίαις. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον
ἤθελε διευθύνει τὴν ἐκστρατείαν, ἐπρεπε νὰ χαίρῃ ὅλην τὴν
ἐμπιστοσύνην τῆς κυβερνήσεως. Μάτην ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις
τῆς Κρήτης ἔγραψε δις νὰ σταλῇ ὁ Κορωνάιος καὶ ὄχι ἄλλος·
μάτην ἐπέμψε μάλιστα πρὸς τοῦτο καὶ εἰδικούς ἀπεσταλμένους
οἱ ὅποιοι παρουσιάσθησαν εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν παρεκά-
λουν νὰ σταλῇ τὸν κ. Κορωνάιον, ὅστις ἦτο πρόθυμος νὰ δεχθῇ
καὶ μὲ ὄρους μάλιστα πολὺ πλέον συγκρατατικούς. Ὁ κύριος
Κορωνάιος δὲν ἔχαιρε παρὰ τῇ κυβερνήσει τὴν ἐμπιστοσύνην,
ἡ ὁποία ἀπηρτίτο διὰ τοιαύτην ἀποστολήν, καὶ διὰ τοῦτο
προετιμήθη αὐτοῦ ὁ εὐνοούμενος Πετροπουλάκης. Ἡ τοιαύτη
ἐκστρατεία ἔφερε τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὅποιον δι' αὐτῆς ἐπιζητεῖ-
το· ἡ Πύλη, παροργισθεῖσα, ἐπέδωκε τὸ γνωστὸν τηλεγράφημα,
συγχρόνως δὲ ὁ Χοδάρτ, καταδιώκων τὴν εὐνοσίαν, ἐφράσε

μέχρι τοῦ λιμένος τῆς Σύρου, ἐνθα ἀπέκλεισε καὶ τὸ πλοῖον καὶ
τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως ἡ ῥῆξις ἤρξατο. Ἰδύναντο
καὶ τότε ἀκόμη νὰ προλάβουν τοῦλάχιστον τὴν ἀπειλουμένην
καταστροφὴν· ἠδύναντο, καθὼς οἱ εἶπεν ὁ πρόεδρος τῆς κυ-
βερνήσεως, νὰ δεχθῶν κατ' ἀρχὴν τὸ τηλεγράφημα, νὰ συζη-
τήσουν δὲ τὰ καθήκοντα, καὶ νὰ παρατείνουν οὕτω τὴν ὑπόθε-
σιν, διὰ νὰ λάβουν καιρὸν νὰ προπαρασκευασθῶν, ἂν εἰλικρινῶς
ἤθελον τὸν πόλεμον· τοῦτο τοὺς ἐσυμβούλευσεν ὁ Ἰγνατίου.
Ἀλλὰ, κύριοι, δὲν ἐπιζητοῦν, δὲν ἤθελον τὸν πόλεμον· οἱ ἀν-
θρώποι ἐπέδωκον ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ῥῆξιν, διὰ νὰ προκα-
λέσουν τὴν παρέμβασιν τῆς Εὐρώπης. διὰ τοῦτο ἀπένθησαν,
ὅπως ἀπένθησαν, εἰς τὴν Πύλην· διὰ τοῦτο κατόπιν ὅλοι αἱ ἐ-
νέργειαι τῆς κυβερνήσεως ἐγένοντο μὲ τρόπον ἀγυρτικόν καὶ ἐ-
πιδεικτικόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐδημοσίευσεν καὶ
πανταχοῦ διέδιδον παραγγελίας πλοίων καὶ πολεμικοῦ ὀπλο-
εξοπλισμοῦ λιμένων· διὰ τοῦτο ἀπέστειλαν ἰδιώτας εἰς τὴν
Πελοπόννησον καὶ τὴν Σιερίαν Ἑλλάδα, διὰ νὰ στρατολογήσουν
ἐν ὀνόματι τῆς Α. Μ. Ἐν τούτοις οὔτε ὄπλα ἤλθον, οὔτε πλοῖα
ἐφάνθησαν, οὔτε λιμένες ἐξοπλίσθησαν, οὔτε ἐθελονταὶ ἐστρα-
τολογήθησαν. Τίποτε κατ' οὐσίαν δὲν ὑπῆρχε, διότι τίποτε
κατ' οὐσίαν δὲν ἐπιζητοῦν. Θόρυβος καὶ πάταγος ἐγένετο, διό-
τι θόρυβος καὶ πάταγος ἐζήτουν, διὰ ν' ἀναγκάσουν τὴν Εὐ-
ρώπην νὰ παρέμβῃ.

ΚΟΡΥΖΗΣ. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ κάμῃ τοὺς καϊμίδες.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Ἦρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις περὶ συνόδου ἐν
Παρισίῳ καὶ τὸ ὑπουργεῖον ἔσπευσεν νὰ δεχθῇ τὴν σύνοδον· ἐν
τούτοις ἐγένεσκον ἐκ προοιμίων, ὅτι καμμία δύναμις δὲν ἦτο
ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος· ἡ Ἀγγλία διέκειτο δυσμενῶς· ἡ Γαλλία εἶ-
χε τὴν πρωτοβουλίαν ὑπὲρ τῆς Τουρκίας· ἡ Αὐστρία ἐκολούθει
τὴν Γαλλικὴν πολιτικὴν, καθὼς καὶ ἡ Ἰταλίᾳ· ἡ Ρωσσία ἤρχισε
κατὰ τὸ συνηθὲς νὰ ἀπισθοδρομῇ, καὶ ὁ ἐκεῖ ἑκτακτος ἡμῶν
ἀπεσταλμένος σαφῶς καὶ ἐγκαίρως ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὸν
ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, καθὼς καὶ ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμέ-
νος τῆς Ἰταλίας. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σῶς ἀναγνώσω τὰ ἐγγράφα
των, διότι ἐκουράσθητε, καὶ πρέπει νὰ σπεύσω. Ποῦ ἐσταρίζον-
το λοιπὸν, ποῖαν ἐλπίδα ἔτρεπον, θαίνομαι· πρὸς τὴν συνδιά-
κυσιν τῶν Παρισίων, καὶ τὸ γελοῖον, ὑποβάλλοντες εἰς
αὐτὴν αἰτήσεις περὶ προσαρκήσεως ὧν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν
Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν; Ἐπαναλαμβάνω, αὐτὴ ἡ διπλωματία τοῦ
λευκοῦ Χάνου, ἡ ἔχουσα τὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πρωτοβουλίαν, ὄχι
μόνον ὑπεχώρησεν, ἀλλ' ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἐπαναλάβῃ εἰς τὰς
δυνάμεις, ὅτι αἰτία τῆς ἐκτεταμένης κρίσεως ἦτο τὸ συνταγμα-
τικὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος! Τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διακοινώ-
σεων τούτων συνιστᾷ εἰς τὴν ἐμμερήν, εἰς τὴν πατριωτικὴν με-
λέτην σας. Συνῆλθεν ἡ Σύνοδος, εἰργάσθη ἐν ἀπουσίᾳ ἡμῶν καὶ
ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς· τοῦτο δὲ ἦτο, ὅποιον ἠδυνάτο τις νὰ
παρμεῖν ἐκ τῶν προτέρων, πλήρως παραδοχὴ τῶν αἰτήσεων
τῆς Πύλης καὶ ἐντελῆς ἀποτυχία τῆς Ἑλλάδος. Τί ὤφειλε νὰ
πράξῃ τότε τὸ ὑπουργεῖον ἀπέναντι τοῦ Βασιλέως; ὤφειλε τοῦ-
λάχιστον νὰ ἔχῃ τὴν γενναϊότητα ν' ἀναδεχθῇ τὴν εὐθύνην ὅ-
λων τῶν πεπραγμένων· ὤφειλε νὰ ἔχῃ τὸ πολιτικὸν θάρρος νὰ
ὑπογράψῃ τὸ πρωτόκολλον καὶ ν' ἀποσυρθῇ· διότι ἦτο μωρὸν
καὶ νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι ἠδύνετο ἡ Ἑλλὰς ἀπαράσκευος νὰ ἀρῇ
πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας ἐναντιουμένης ὅλης τῆς Εὐρώπης,
ἀνδρὸν δὲ νὰ ἐπιβρίθῃ εἰς ἄλλους τὰ ἀποτελέσματα τῆς
ἰδίας αὐτοῦ πολιτικῆς πορείας. Ἀλλ' ὄχι· ἀπεφάσισε νὰ στερα-
νώσῃ τὴν πολιτικὴν του καὶ μὲ μίαν ἀκατανόμαστον ἀνανδρίαν
ἀπέναντι τοῦ ἡγεμόνος· τὸν ἐγκατέλειπε, κύριοι, εἰς στιγμὴν
λίαν κρίσιμον, κατὰ τὴν ὁποίαν ὤφειλε νὰ τὸν καλῶν μετὰ τὴν
ἰδίαν του εὐθύνην, καὶ ἐφάνη τοιοῦτοτρόπως ὅτι ἐκ τῆς πρω-
τοβουλίας τοῦ ἡγεμόνος ἐγένετο δεκάτ' ἡ τόση ἀντεδύναμις

τὸ ζήτημα καθαρῶς, χωρὶς νὰ ζητῶμεν νὰ τὸ καλύψωμεν οὕτως ἢ ἄλλως. Δύο καὶ δύο κάμουν τέσσαρα. Τὸ πῶμα τῆς Κρήτης καίται ἐνώπιόν σας· οἱ νόμοι καὶ οἱ θεσμοὶ τοῦ κράτους ἐποδοπατήθησαν· ἡ χώρα μας περιδιάσθη· ὁ Ἕλλην ἑταπεινώθη· δὲν αἰσθάνεσθε μικρότεροι ἢ κατὰ τὸ 1867; Ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν ἠναγκάσθη νὰ κλίνη ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ παραδεχθῇ τὸ ὑποβληθὲν παρὰ τῆς Τουρκίας πρωτόκολλον· εἰς ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος ἡ πολιτικὴ τοῦ 1868; πρέπει νὰ εἰπωμεν, ἐάν ἦναι ὑπεύθυνος ἡ δὲν ἦναι; θ' ἀρνηθῆτε νὰ ἐκφρασθῆτε; στέκει εἰς σὰς νὰ τὸ ἀποφασίσετε· πρέπει νὰ σαφθῇτε ὅπως μήπως καὶ πάλιν ἐντὸς ὀλίγου ἀκούσωμεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πρὸ ὀλίγου μὰς εἶπον εἰς αὐτὴν τῆς ἐσχέσεως.

Διὰ νὰ μὴ σὰς ἐνοχλήσω καὶ ἄλλην φορὰν προτείνω ἤδη τὴν τροπολογίαν αὐτὴν εἰς τὸν ἐξοχόν τῶν παραγράφων τοῦ σχεδίου τῆς πλειονοψηφίας, εἰς τὸ μέρος τὸ ὅποιον συζητεῖται ἀπ' εὐθείας μὲ τὸ ἀντικείμενον τῶν ὑπὸ συζήτησιν δύο πρώτων παραγράφων. Προτείνω δηλ. τὸ ἑξῆς.

« Ἡ Βουλὴ μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἤκουσε τὴν Γ. Μ. ἀναγνωρίζουσαν ὅτι πρῶτον κατέχει θέσιν μεταξὺ τῶν ὑποχρεώσεων ἡμῶν ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὑλικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους. Ἡ Βουλὴ ἀνακηρύσσουσα τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην ὡς τὴν πρωτίστην τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἔθνους, θέλει ὑποστηρίξει πρόθυμος· πάντα τὰ πρὸ τὸν σκοπὸν τοῦτον προτασόμενα αὐτῇ μέτρα καὶ θέλει παρέξει ἀνεὺ δισταγμοῦ ὅσα τῇ ζητηθῶσι μέσα· ἐλπίζει δὲ ὡς καὶ ἡ Γ. Μ. ὅτι ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων θέλει συντελεῖσαι ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐκπαιδεύσεως τῆς πρώτης ταύτης ἐθνικῆς ἀνάγκης. »

Βλέπετε, κύριοι, ὅπου δὲν σὰς ἀπασχόλησα πολὺ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι, εἶναι μία τροπολογία ἀφορῶσα ἄλλην παράγραφον· ἀς τελειώσωμεν πρῶτον αὐτὴν τὴν παράγραφον. — Νομίζω ὅτι ἐξηγητὴς ἡ συζήτησις τῆς παραγράφου ταύτης.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί, θέλω τωρὶν ὅτι ἡ ὑπομονὴ σας ἐξηντήθη καὶ δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ καταχρασθῶ αὐτῆς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ συζήτησις ἐξετοπίσθη ἀπὸ τὴν τροχίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ μείνῃ στενῶς περιωρισμένη καὶ ἔλαβε διαφόρους καὶ ἐκτεταμένους διαστάσεις. Ὁμολογῶ ὅτι μοὶ εἶναι ἀδύνατον καὶ μάλιστα εἰς τὴν παρούσαν ὥραν, καθ' ἣν πάντες ἀπεκάμετε καὶ εἰσθε ἐξηντημένοι, ν' ἀκολουθῶ τὴν συζήτησιν καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ στάδιον.

Ἡ παρούσα Βουλὴ, κ. βουλευταί, προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα νὰ ἐκφέρῃ τὴν ψῆφον αὐτῆς, ἐπομένως νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ἐπὶ ἐνὸς συγκεκριμένου γεγονότος, τὸ ὅποιον δυστυχῶς τωρὶν διὰ τὸν ἑλληνισμὸν ἔλαβε χώραν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ἔτους. Βλέπετε λοιπὸν, ὅτι ἡ ἐντολὴ τὴν ὁποίαν ὀρεῖται νὰ ἐκπληρώσῃ ἡ Βουλὴ ὡς πρὸς τὸ πολιτικὸν τοῦτο γεγονός· εἶναι ὀρισμένη· δυστυχῶς ὅμως πολιτικὴ τις μερίς ἐν τῇ Βουλῇ ταύτῃ, ἀκούλουθούσα μίαν παράδοξον τακτικὴν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῶν συζητήσεων, ἔφερεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τῆς συζητήσεως, τὴν ὁποίαν ἀπεμάκρυνεν ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ κύριου ἀντικείμενου, ἔφερε λέγω ἐν τῷ μέσῳ τῆς συζητήσεως αὐτῆς ζήτημα ξένον, ἀφορῶν κυβερνήσιν μὴ ὑφισταμένην, διὰ νὰ διεκδικήσῃ πάθη ἰδιαίτερα, ἀτομικά, πάθη ἀγενῆ, ἐάν μοὶ ἐπιτρέψετε νὰ μεταχειρισθῶ τὴν λέξιν αὐτὴν.

Ἡ μερίς λοιπὸν αὐτῇ, ἡ ὁποία ὡς σὰς εἶπον ἀκούσει πρῶτότυπον τακτικὴν εἰς τὰς συζητήσεις, ἐνῶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπρόκειτο περὶ ἐξελέγξαι τῆς ἐκλογῆς Λευκάδος, δι' ἐνὸς τῶν εὐγλωττοτέρων ῥητόρων αὐτῆς μετέφερε τὴν συζήτησιν ἄλλου, παραδίσασα τὸ ἀσυλὸν τοῦ ἀνευθύνου καὶ δι' ὑπαντιγμῶν, δι' ὑπεθέσεων καὶ ἄλλων πλαγίων μέσων ἠθέλησε νὰ ρίψῃ μομφὴν ἐκεῖ ὅπου δὲν δύναται νὰ ρθῶσιν αἱ μομφαί. Μετ' ὀλίγον, ἐνῶ ἐπρόκειτο ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, ἐλπίζουσα

τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας, κηρύττεται πολέμιος τοῦ ὑπουργείου, τὸ ὅποιον ἔλεγεν καὶ ἐξακολουθεῖ λέγουσα ὅτι ὑποστηρίζει, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ λέγηται ἀντιπολίτευσις καὶ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς μειονοψυχία. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ μειονοψυχία, ὅταν ὑποστηρίξῃ τὸ ὑπουργεῖον; καὶ πῶς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ὑπουργεῖον, ὅταν ἦναι ἀντιπολίτευσις; καὶ μολεπαῖτα εἰς τὴν μερίδα αὐτὴν εἶναι ὅλα συγχωρημένα· ἐπέστη λέγω εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου κατὰ τοῦ ὑπουργείου πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς ἐξουσίας, εἰς ἣν εἶναι πολὺ ἀρσιωμένη, ἀπέτυχεν ἡ ἐφοδος, ἐπανήλθεν πάλιν, ὡς λέγει, εἰς τὸ ὑπουργεῖον.

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ (ὕπουργός ἐξωτερικῶν). Συμφωνησάντων ἡμῶν.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Κύριε ὑπουργέ, ἡ θέσις ἡμῶν εἶναι καθαρὰ ἐν τῇ Βουλῇ λέγομεν ὅτι εἴμεθα πολέμιοι τοῦ ὑπουργείου, δὲν μεταβάλλομεν τὸν χαρακτῆρα ὡς ἀντιπολίτευσις.

Ἡ μερίς αὕτη λοιπὸν ἀφῆκε κατὰ μέρος τὸ κύριον ἀντικείμενον, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ συζητήσῃ, ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν Β. λόγον, καὶ τὸ ὅποιον εἶναι πολὺ, ὡς ὀρθῶς σὰς εἶπεν ἡ κυβερνήσις, ἡ ἐξέτασις τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν πράξεων τῆς ἐκτελέσεως κυβερνήσεως, ἰδίως δὲ νὰ ἐκφράσῃ ἡ Βουλὴ τὴν γνώμην της ὡς πρὸς τὴν παραλογίαν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς τελευταίας εὐρωπαϊκῆς συνδιασκεφῆς, ἐπελήρθη ξένου ζητήματος· ἔφερεν ἐνώπιόν σας ὁλόκληρον τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1868, καὶ κατέβαλε πάντα κόπον διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι εἰς αὐτὴν ὀρεῖται ἡ δυστυχὴς ἐκδοσις τῶν τελευταίων συμβάντων εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Προῖον δὲ καὶ μέχρι κατακρίσεως τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ὑπουργείου Βούλγαρη ὡς ἀντισυνταγματικῶς γενομένου καθὼς καὶ τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς τοῦ 1867 ὡς πράξεως ἀντισυνταγματικῆς καὶ ἀντιπατριωτικῆς.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἀντιπατριωτικὴν μάλιστα, ὅχι ὅμως καὶ ἀντισυνταγματικὴν.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Καὶ ἠθέλησαν τοιοῦτοτρόπως, νὰ θέσωσιν εἰς ἀμφισβολὴν τὰς προνομίας καὶ τὰ δικαιώματα, τὰ ὅποια τὸ σύνταγμα ἀπέδωκεν εἰς τὸν Βασιλέα. Τί ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ διὰ τῶν ῥητόρων της καὶ ἐξόχως διὰ τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως ἐκεῖνος τοῦ κ. Κουμουνοῦρου καὶ ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς; ὅτι ἐάν ἡ πολιτικὴ τοῦ 1867 ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔμενεν εἰσέτι εἰς τὰ πράγματα ἠθελε φέρει τὸν χρυσὸν αἶθνα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἂν ὅχι ἄλλο τοῦλάχιστον ἠθελε φέρει ἀρκεύτως τὴν Κρήτην; Ἡ πολιτικὴ αὕτη, λέγουσιν, ἔπεσε καὶ αἱ χρυσαὶ ἐλπίδες περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος κατεστράφησαν. Ἀλλὰ δὲ ἠθέλησε νὰ ρίψῃ τὴν εὐθύναν ἐκεῖ ὅπου εὐθὺν δὲν ὑπάρχει, διότι πολλάκις ἐπανέλαβον ὅτι ἡ κυβερνήσις τοῦ κ. Κουμουνοῦρου καὶ ἡ πολιτικὴ, αὐτῆς ἐν ᾧ ὑπεστηρίχθητο ὑπὸ μεγάλης κοινοβουλευτικῆς πλειονοψηφίας ἔπρεπε, ἐν ᾧ ἐάν ἔμενεν εἰς τὰ πράγματα ὀλίγον χρόνον ἢ μέχρι τοῦ Μαρτίου 1868 ὅτε ἐτελείωνεν ἡ προθεσμία τῶν περιλαλήτων συμμαχιῶν ἠθελε φέρει ὡς τὸ μικρότερον ἀγαθὸν τὴν ἔωσιν τῆς Κρήτης· ἡ κυβερνήσις ὅμως αὕτη ἔπεσε διότι τὴν ἐρρίψεν ὁ ἡγεμὼν· ἀρα ὁ ἡγεμὼν δὲν ποθεῖ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, διότι καίτοι γνωρίζων ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ 1867 ἦτον πολιτικὴ ἐθνικὴ πολλὰ καὶ μέγιστα ὑπισχυομένη εἰς τὸ ἔθνος, τὴν ἀπεμάκρυνε μολεπαῖτα. Αὐταὶ εἶναι, κύριοι, βλασφημίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν πρέπει νὰ λέγονται ἐκ τοῦ ὅγκματος τούτου καὶ ἀς μοὶ συγχωρήσῃ ἡ κυβερνήσις νὰ τῆς εἰπῶ ὅτι ἔσφαλε μὴ ἀποκρούσασα αὐτάς, ἐν ᾧ ὡς ἄλλην παραπλησίαν περίπτωσιν κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἐκλογῆς Λευκάδος ὅτε ἐλέγχθησαν ἱσως ἥττον ἢ οὐδὲν, βεβαίως, λόγοι, ἐξανέστη ἡ κυβερνήσις καὶ ἰσχυρῶς ἀπέκρουσεν αὐτάς.



ἐπὶ τοῦ τάφου μου, ὅτι οὐδεμία καρδία ἐπαλλε σφοδρότερον ὑπὲρ τῆς Δανιμαρκίας. Εὐγενεῖς ὕψιλοι καὶ ἀληθῶς ἡγεμονικοὶ λόγοι! Ἰδοὺ, κύριοι, τί εὐγενεῖς, τί ἱποποτικὸν αἶμα βρέει εἰς τὰς φλέβας τοῦ νεκροῦ ἡμῶν Βασιλέως. Καὶ ἐχάθη λοιπὸν, κύριοι ὑπουργοί, ἕνας θαῦρος στεναγμὸς ἐκ τοῦ στήθους Του, ἐχάθη μία ἱποποτικὴ λέξις ἀπὸ τὰ σεπτὰ Του γέιλα, ἐφ' ὧμίλει πρὸς τὴν Βουλὴν πρὸ τοῦ πτώματος τῆς Κρήτης, καὶ πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἡδικομένης καὶ τεταπεινωμένης; Ο στεναγμὸς, ὁ θλίψις τοῦ Βασιλέως θὰ ἦτο μία γλυκεῖα παρηγορία, διότι οὐκ ἀναμέσον τοῦ πενθοῦντος ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' ὅχι· προετίμησαν νὰ θέσου· εἰς τὰ χεῖλη Του τὴν ψυχρὰν, τὴν παγετώδη φράσιν τοῦ καλῶς ἐννοουμένου συμφέροντος, καὶ προσέτι λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐπισήμως ἀποδεικνύονται ὡς μὴ ἀληθεῖς! Ἐλκυσθόντες οἱ κύριοι ὑπουργοί, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν νεκρὸν ἡγεμόνα ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματά του ὅλος ὁ ἑλληνισμός; ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ παρηγορία, αὐτὸς εἶναι ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντός του, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμήν τοῦ ἑλληνικοῦ πένθους ἐπρεπε νὰ ἀφῆσιν νὰ θυμολογῇ ἡ εὐγενὴς Του καρδία; Ὅλα τὰ ἔθνη, κύριοι, ὑπέστησαν ἐθνικὰς συμφοράς, ἀλλ' εἰς ὅλα θέλτε παρηγορηθεῖν, ὅτι κατὰ τὰς ἀπορράδας ταύτας ἡμέρας τοῦ βίου των ἀναγινώσκει τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας ἀκαίῳ, ζωντὸν καὶ ἀκατάσχετον παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις καὶ τοῖς ἀρχομένοις. Μόνη τάχα ἡ Ἑλλὰς πρέπει ν' ἀποτελέσῃ ἐξαιρέσιν; Ἀλλ' ὅχι· ὅτι δὲν ἐπραξε τὸ ὑπουργεῖον, πρέπει νὰ τὸ πράξητε σεις. Μὴ ἀκλουθεῖτε τὸ παράδειγμα του.

Κ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Τὸ ὑπουργεῖον αὐτὸ σὲ ἔσωσε (θόρυβος). Σὺ δὲν ἦτο εἰδὼ τότε, ὅτι ἕκαστος ἐφρόντιζε νὰ σωθῇ.

ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ. Ἄς λείψουν αἱ δημοσκοπίαί, κύριε Μίσησ. **ΜΙΑΝΗΣΗΣ.** Ὑπάρχουν διακοπαί, εἰς τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν θὰ ἀπαντήσω. — Εἶπατε παρρησία, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων ὑπαγορεύθη ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἰσχυρότερου, ὅτι μικροὶ καὶ ἀσθενεῖς ὑποκύπτουσι εἰς τὴν βίαν, δὲν ἀνυψόμεθα ὁμῶς τὸ δικαίόν μας, δὲν τὸ κρύπτουσι, οὔτε τὸ θάπτομεν, ἀλλ' ὑποχωροῦντες, διατηροῦμεν ἀγνὴν τὴν ἰσότητά αὐτοῦ· εἶπατε εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Εὐρώπης εἶναι ὑπαγόρευσις τῆς ἀνωτέρας βίας καὶ ὅχι τῆς δικαιοσύνης, καὶ διατηρήσατε ἀκέραια καὶ ἀπαρκαμίστῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἀπάντησις, ἥτις ἐμπρέπει εἰς ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν, διεκδικήσαντες τὸ ἀληθὲς αἶσθημα τοῦ ἑλληνισμοῦ· ἡ δὲ ἀπάντησις, ἣν σὰς προτείνει ἡ πλειονοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς, εἶναι ἀπάντησις σώματος, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει καρδίαν, ἀλλ' ἀναμετρεῖ καὶ αὐτὴ τὴν ἐπίσημον ἐθνικὴν συμφορὰν μετὰ τὸν διασπῆκτον τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος. Τοιαύτη ἀπάντησις, ἂν τὴν παραδεχθῆτε, ἐστὶ βέβαιον, ὅτι θὰ ἦσθε εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸ καθελιζὸν αἶσθημα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Θ. ΔΗΑΓΙΑΝΝΗΣ. (Ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν). Εἶναι τετάρτη ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν συζητοῦμεν ἐπὶ τῆς παραγράφου ταύτης τῆς ἀπαντήσεως. Χθὲς δὲ ὅτε ἔλαβον τὸν λόγον, γνωρίζων ὅτι ὠμίλουν εἰς σῶμα κεκμηλὸς ἔσπευσα νὰ συντομεύσω τὸν λόγον μου καὶ πρὸς τοῦτο μάλιστα παρέλειψα τὴν ἀνασκευὴν μίαν παρατηρήσεως, τὴν ὁποίαν ὁ βουλευτὴς ἐκ Μισσηνῆς ἔκαμε προχθὲς, παραβαλὼν τὴν διακήρυξιν τῆς Παρισινῆς Συνόδου πρὸς τὰς κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου γενομένας πρὸς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῆς Τουρκίας ἀπειλήσεις καὶ τὸ τότε ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων συνταχθὲν πρωτόκολλον τῆς 18/30 Αὐγούστου 1832. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ συμπολιτεύσις κεκμηλὴ ἐπεθύμει νὰ ἀποχωρήσῃ, ὁλόκληρος ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ ἐζήτην τὴν ἐξακολούθησιν τῆς συζητήσεως καὶ ἐκράγαζε ζητοῦσα τὴν ἀναβολὴν αὐτῆς ἐπὶ τὴν σήμερον. Ἐν τούτοις, ἐνῷ μέχρι τῆς χθὲς εἶχε ἀγορεύσει ἐπὶ τοῦ ὑπο συζήτη-

σιν ἀντικειμένου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πολιτικῆς τοῦ 1867, ὁ καὶ προεστάνων τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου, καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κύριος Λομβάρδος καὶ ἕτερον μέλος τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου ὁ κ. Χρυσόπουλος, καὶ ἕτερον μέλος τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου κόμματος, ἐκ δὲ τῶν ὑπερασπιζομένων τὴν πολιτικὴν τοῦ 1868 δὲν εἶχε θυμολογῇ εἰμὴ ἐν μέλῳ μόνον τοῦ ὑπουργείου τοῦ 1868, καὶ ἐκ τῶν ἐκπροσωποῦντων τὴν πολιτικὴν τοῦ 1866 δὲν εἶχε θυμολογῇ εἰμὴ ἐν μέλῳ μόνον, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ὑφιστάμενου ὑπουργείου μόνον ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου βραχέα τινὰ εἶπε καὶ ἐγὼ ἐσπευσμένον ἔλαβον μέρος διὰ νὰ δώσω πέρας εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην· οὐχ ἦττον ἐξέστη αἶφνης ἡ πτέρυξ αὕτη καὶ ἐκράγαζε χθὲς τὸ ἐσπέρας, ὅτι ἐπέβλεπε αὐτὴν ἡ πλειονοψηφία, ἥτις κεκμηλὴ ἐπεθύμει πλέον τὸ πέρας τῆς συζητήσεως. Αἰωνίως προδίδουσι τὰ δικαιώματα τῆς μειοψηφίας, τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, τὸ σύνταγμα· ἡ δὲ πλειονοψηφία ἀμέσως ὑπεχώρησε καὶ ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη καὶ ἐπανελήθη σήμερον· ὁ σκοπὸς τῆς ἀναβολῆς ταύτης καὶ τῆς ἐξακολούθησεως τῆς συζητήσεως ἐπὶ τὴν σήμερον δὲν ἦτον ἄλλος παρὰ ἵνα ἀναβῇ τὸ θέμα ὁ κ. Μίσησ.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μετ' ἐπέλαβον ἀξίαν τοῦ χθρῖνου θορύβου, τὸν ὅποιον ἡ μειοψηφία ἔκαμεν, ἐκείνα τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς οὐκ. Μίσησος σὰς εἶπεν. Ἐνόμιζον, ὅτι δὲν ἦτο ἀναγκαῖον ἡ Βουλὴ νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν διὰ νὰ ἀκούσῃ μίαν ἀτομικὴν προσβολήν, ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ ἐξ Ἑρμιονίδος προσωπικῶς κατ' ἐνοῦ ἐκτοξευθεῖσαν· ἐνόμιζον, ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναβληθῇ διὰ σήμερον ἡ χθρῖνὴ συζήτησις, διὰ νὰ ἐκτοξεύσῃ ὁ κ. Μίσησ, μίαν ὅλην αἰτίαν κατ' ἐμοῦ ὡς ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν· ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἦτον ἀναγκαῖον ἡ Βουλὴ νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τὴν σήμερον διὰ νὰ ἀκούσωμεν ἑνὴν καὶ ἄγονον ἐπαναλήψιν τῆς ἀφηγήσεως τῆς ἱστορίας τοῦ 1866, τοῦ 1867, καὶ 1868, τὴν ὁποίαν μετ' εὐφραδείας πολὺ μεγαλειότερας τῆς τοῦ ἐξ Ἑρμιονίδος βουλευτοῦ, ὁ ἐντιμὸς βουλευτὴς τῆς Ζακύνθου καὶ ὁ κ. πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου τοῦ 1867 σὰς ἔκαμον ἐνταῦθεν. Ἀλλὰ τὸ τέλος τῆς ἀγορεύσεως τοῦ κ. Μίσησος μὰς ἐδίδωσεν, ὅτι εἶχε τὸν σκοπὸν τῆς ἡ μειοψηφίας κρυφαῶς καὶ χθὲς καὶ ζητοῦσα τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως ἐπὶ τὴν σήμερον, διότι ὁ ἀγορεύσας ἐν ὀνόματι αὐτῆς σήμερον ἠθέλησε νὰ ρθῇ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὅποιον πρὸ μικροῦ ἠκούσατε. Εἰρίσκει ψυχρὰν τὴν ἀφήγησιν τοῦ βασιλικοῦ λόγου καὶ δὲν τὴν εὐρίσκει σύμφωνον μετὰ τὴν ἐκφράσιν τοῦ πένθους, τὸ ὅποιον εὗρεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας. Ἀλλ' ὁ κ. βουλευτὴς ἐξ Ἑρμιονίδος ἀγνοεῖ, ὡς φαίνεται, τὰ ἐν Δανιμαρκίᾳ διατρέξαντα καὶ τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἰρέθη ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν λαὸν τῆς Δανιμαρκίας· ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας ὑπέστη πόλεμον καταστρεπτικὸν εἰς τὴν χώραν του, πόλεμον ὁ ὁποῖος ἐπένεγκε τὴν ἀποκοπὴν δύο μεγάλων τμημάτων τοῦ βασιλείου ἐκείνου, τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβικ καὶ Ὁλστέιν, τὰ ὁποῖα νομίμως καὶ κατὰ τὰς συνθήκας ἀπετέλουν μέρος τοῦ κράτους του. Ἀλλ' ἡ Κρήτη, ἡ προσφιλεῖς αὕτη ἀδελφὴ τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῆς ὁποίας εἰσι πάντοτε θερμοὶ καὶ ζωηροὶ πόθοι ἡμῶν, ἀποτελεῖ μέρος ἀναπόσπαστον τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας· δυνάμει συνθηκῶν, καὶ ἡδύνατο ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐθλίβη, διότι ἐχάσαμεν τὴν Κρήτην; Κύριοι, μὴ ἐρχεσθε νὰ ἀποπλανᾶτε τὸν δῆμόσιον φρόνημα, διότι βλέπετε τὸν τόπον τοῦτον καὶ τὸν ὠθεῖτε εἰς πράξεις, αἵτινες ἀπολήγουν εἰς βλάβην του (εὖγε, εὖγε, χειροκροτήματα). Ἀλλ' ἡ διακήρυξις δὲν καθιέρωσε, εἶπαν ὁ κ. βουλευτὴς ἐξ Ἑρμιονίδος, γενικὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνούς δικαίου, ἀλλ' ἐγένετο μόνον διὰ τὴν εἰδικὴν περίστασιν τὴν ἀφορῶσαν τὴν Κρήτην. Ἄς ἀπαντήσω προσχωρήσαντες εἰς τὴν

απόφασις τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων ἔπρεπε δὲ ἀληθῶς νὰ ἐρεθίσαι ἐπὶ ἀνθρώποι, ἔχοντας αὐτοπαράκλησιν τόσων ἰσχυρῶν, ὅποιαν ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν θὰ εἶχον, διὰ νὰ τολμήσουν ν' ἀναδεχθῶν τὴν ἐκείνην εὐθύναν μιᾶς τοιαύτης καταστροφῆς ἐθνικῆς, τὴν ὅποιαν ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ.

Ὑπουργεῖον λοιπὸν, τὸ ὅποιον, διὰ νὰ ἀναδῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀνεδέχθη νὰ ὑπεραστήσῃ ξέναν πολιτικὴν, ἀντιστρατευομένην φανερά πρὸς τὴν κρατικὴν ἐπανάστασιν ὑπουργεῖον, τὸ ὅποιον, ἀπὸ ἐδολοφρόνησι τὴν Κρήτην, διὰ νὰ καλύψῃ ἑπειτα τὴν ἰδίαν εὐθύναν πρὸς τὸ ἔθνος, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ παραδικαιθῇ ὑπὸ ξένου ἢ ἑλληνικῆς χώρας, νὰ ὑδρευθῇ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος, νὰ ταπεινωθῇ ὁ ἑλληνισμός, ὑπουργεῖον, τὸ ὅποιον ἀπὸ ἐπιτέλεσε τὸ ἀπαίσιον τοῦτο ἔργον του, δὲν ἔπρεπε τὴν γενναϊότητα ν' ἀναδεχθῇ τοῦλάχιστον τὴν εὐθύναν αὐτοῦ, ἀλλ' ἄφρασε τὸν ἑαυτοῦ μόνον ἐν στιγμῇ γενικῆς ἐξάφνης καὶ ἀγαπήσεως, τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, κύριοι, δὲν πρέπει νὰ καταμειωθῇ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς, ἥτις εἶναι κεκλημένη νὰ δώσῃ τὴν ψῆφόν της ἐπὶ τῆς ὁδυνερᾶς ταύτης ὑποθέσεως. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ᾔνοι καθαρὰ ἀντίθεσις τῆς πολιτικῆς εὐθύνης, ἐπομένως καὶ τῆς ἐλευθερίας, διότι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εὐθύνη συνυπάρχουν καὶ συμβαδίζουν πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Ἐνταῦθα ὅμως ἀπαντῶ μὲν ἐνστάσας τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν. Δὲν εἶναι, λέγει, ἀνάγκη ν' ἀνατρέψωμεν τὴν μορφήν εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Β. λέγον ἢ ἀπάντησις πρέπει νὰ περιστροφῇ περὶ ἀντικείμενα, ἀναγόμενα εἰς τὴν κανονικὴν πορείαν τοῦ Κράτους ἢ δὲ μορφή εἶναι τι ἑκτεκτον, δυνάμενον νὰ διατυπωθῇ εἰς ἰδίαν ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς. — Λέγω, κύριοι, ὅτι τὸ ἐπινόημα τοῦτο εἶναι καθαρά ὑπερφυσικόν. Διπλὴ τῶν εὐθύνων παρακολουθεῖ τοῦς ὑπουργοὺς τοῦ Κράτους, κοινοβουλευτικὴ καὶ δικαστικὴ καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐλέγχεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς, καὶ κυροῦται διὰ μορφῆς, ἐκφραζομένης κατὰ τῶν ὑπουργῶν, ἡ δὲ δικαστικὴ ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου καὶ κυροῦται διὰ τῆς ἐπιβολῆς ὀρισμένης ποινῆς. Ποίαν εὐθύναν ἐπιδιώκωμεν σήμερον; Προδήλως τὴν κοινοβουλευτικὴν, διότι τὴν δικαστικὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιδιώξωμεν, καὶ λυποῦμαι διότι ὁ συναδελφός μου βουλευτὴς Ἑρμιονίδης ὑπέθελε περὶ τούτου πρότασιν, χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσῃ καλῶς. Δὲν δυνάμεθα λέγειν νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν δικαστικὴν εὐθύναν, διότι ἔχομεν μὲν ὀρισμένον τὸ δικαστήριον καὶ τὰς κολασίμους πράξεις ἐν τῷ συντάγματι, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν οὔτε τὴν ποινὴν ὀρισμένην οὔτε τὴν διαδικασίαν, καὶ ἀνευ τούτων ἡ δικαστικὴ εὐθύνη εἶναι ἰδανικὴ, ἀδύνατος, καὶ ὅστις αὖς λέγει ὅτι δύναται κατόπιν ἡ Βουλὴ νὰ κατηγορήσῃ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1868, τὸ πράττει ἐπιτήδει, διὰ νὰ σὰς πείσῃ νὰ δώσῃτε τὰς τῆς ψῆφον σας ἐναντίον τῆς τροπολογίης. Ἡ κοινοβουλευτικὴ δὲ εὐθύνη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ γενικὸς ἐλεγχος, ὃν ἐξασκᾷ ἡ Βουλὴ ἐπὶ τῆς διοικήσεως, εἶναι τοῦτέστι τακτικὴ καὶ ὄχι ἑκτεκτον λειτουργία τῆς Βουλῆς. Ἐπειτα, ἀνδρὲς δυνάμεθα τὴν νῦν ὑπουργὸν, σὺς παρακαλῶ νὰ μοι εἰπῇτε πότε δυνάμεθα νὰ τὸ πράξωμεν; Ἐάν θελήσωμεν δι' ἰδιαιτέρον ἐγγράφον νὰ δηλώσωμεν τὴν μορφήν, κατὰ μείζονα λόγον, δύνανται νὰ μᾶς ἀντιτάξωσιν τότε τὸ ἀπαράδεκτον καὶ τότε δύνανται νὰ μᾶς εἰπῶσι πάλιν οὐδὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἐνεστώτος ὑπουργείου, ἀν νομίζετε ὅτι τὸ προκάτοχον ἐπολιτεύθη κακῶς, δύνασθε νὰ τὸ κατηγορήσῃτε, δὲν δύνασθε ὅμως νὰ διατυπώσῃτε μορφήν, χωρὶς νὰ τὴν δώσῃτε πρακτικὴν ἐξουσίαν. Βλέπετε ὅτι οὕτω μᾶς κλείονται ὅλαι αἱ θύραι. Ἄλλο λοιπὸν μέσον δὲν μᾶς μένει εἰμὴ τὴν νῦν, ὅτε ὁ βασιλεὺς μᾶς καλεῖ ἵνα ἐκφράσωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἀποφάσει τῆς συνόδου τῶν Παρισίων, τὰ νῦν δηλώσωμεν καὶ τὴν μορφήν ἡμῶν κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες προσέκαλεσαν τὴν ἐθνικὴν

ταύτην συμφορὰν. Ἄλλος καιρὸς δὲν ὑπάρχει. Ἐπιθυμοῦμεν δὲ νὰ μὴ κατέργον οἱ κ. ὑπουργοὶ εἰς τοιαῦτα πλάγια μέσα, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐλεγον παρρησιαστικῶς οὐδὲν θέλομεν τὴν μορφήν. Τοῦτο τοῦλάχιστον θὰ ᾔτο εὐθύτερον καὶ γενναϊότερον οὔτε ἐπιτρέπεται ἡ καλὴ πίστις νὰ ἐπικρέμαται τοιαύτῃ εὐθύνῃ ἐπὶ τοῦ προκάτοχου ὑπουργείου ἐπὶ ἀόριστον χρόνον. ἴστε, κύριοι βουλευταί, ἡ θέλετε τὴν εὐθύναν ἢ δὲν τὴν θέλετε. Ἐάν τὴν θέλετε, ὁ καταλληλότερος καὶ ἀρμοδιώτερος καιρὸς διὰ νὰ τὴν διατυπώσῃτε εἶναι ὁ παρών· ἔάν δὲν τὴν θέλετε, εἰπατέ το παρρησιαστικῶς, ταρῶς καὶ καθαρώς. Τὰ πλάγια μέσα δὲν ἀρμόζουν οὔτε εἰς σπουδαίους ἀνδρας οὔτε εἰς σιχαρά σώματα.

ΚΑΛΑΙΦΡΟΝΑΣ. Θέλομεν ὅπως ὁ νόμος τὴν διατάττει, ὅπως τὸ σύνταγμα τὴν εὐθύναν.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Διαβάσει τὸ σύνταγμα, δὲν λέγει τίποτε.

ΚΑΛΑΙΦΡΟΝΑΣ. Δὲν θέλετε παρὰ ἀπόδειξιν μόνον, τὸ σύνταγμα ἔχει ὡς οὐκ ἔστιν.

ΜΙΑΗΣΙΣ. Ἐρχομαι νῦν εἰς τὴν 1ην παράγραφον τῆς τροπολογίης, δηλ. εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τῶν Παρισίων. Ἐάν ἀναγνώσῃτε τὴν τροπολογίαν, θέλετε παρατηρήσει, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχει ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ συνδιάσκεψις τῶν Παρισίων ἀδίκως καταδίκασε τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκφράζεται ἐν αὐτῇ τὸ ψυχικὸν ἄλγος, τὸ ὅποιον ἠσθένει ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῇ ἀδίκῃ ταύτῃ ἀποφάσει. Μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους εἶδεν ἡ Ἑλλὰς, ὅτι ἡ κυβερνήσις τῆς Υ. Μ. εὐρίσκει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώσῃ τὴν ἐαυτῆς συναίνεσιν εἰς τὸ πρωτοκόλλον τῆς τελευταίας ἐν Παρισίοις συνδιασκεψέως τῶν μεγάλων Δυνάμεων, δι' οὗ καταδικάσθη συμπαθεία καὶ συνδρομὴ ἐθνικὴ, ὀφειλομένη πρὸς ἱερὸν καὶ καρτερικὸν ἀγῶνα ἑλλήνων, ὑπὲρ ὧν ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται φῶσαι νὰ μὴ μεριμνήσῃ.

Κρίνεται λοιπὸν, κύριοι, ἀδίκως ἡ ἀπόφασις τῆς συνδιασκεψέως τῶν Παρισίων, διότι καταδίκασε συμπαθείαν καὶ συνδρομήν, τὴν ὅποιαν μᾶς ἐπιβάλλει αὐτὴ ἡ φύσις. Μ' ἄλλας λέξεις, ἡ Βουλὴ κηρύττει ὅτι, ὅταν ἀποφασίζῃ ἡ Εὐρώπη νὰ μὴ ποινώμεν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀδικειῶν, νὰ μὴ τρέχωμεν εἰς συνδρομὴν αὐτῶν, ἀγωνιζομένων κατὰ τοῦ δυνάστου των, μᾶς ζητεῖται φύσει ἀδύνατον· εἶναι τὸ αὐτό, ὡς νὰ μᾶς λέγῃ, ὅτι πρέπει νὰ ζώμεν ἀλλὰ νὰ μὴ ἀνακινῶμεν, ὡς νὰ διατάττῃ τὴν καρδίαν μας νὰ μὴ πάλῃ καὶ νὰ μὴ αἰσθάνεται. Ἰδοὺ ἡ ἐννοια τῆς πρώτης παραγράφου τῆς τροπολογίης. Καὶ παρατηρήσατε, κύριοι, ὅτι αὕτη εἶναι εἰς πλήρη ἀντίθεσιν μετὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ βασιλικοῦ λόγου καὶ τὴν ἀπάντησιν τῆς πλειονοψηφίας. Ὁ βασιλικὸς λόγος ἀναφέρει καὶ ἡ πλειονοψηφία ἐπαναλαμβάνει, ὅτι τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ὑπερβαίνει τὴν παραδοχὴν τοῦ πρωτοκόλλου· οὐχὶ λοιπὸν ἡ ἀνωτέρα εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων; Ἀλλ' ἐνθυμηθετε ὅτι τὴν ταύτην ἐκτίμησιν μεταχειρίσθη ὡς ὅπλον ὁ Λαβαλλέ, ὅτε ἀπὸ τοῦ Γαλλικοῦ ἔθματος κατηγορεῖτο ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνθυμηθετε ὅτι, ἀπαντῶν ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας εἰς τὸν εὐγλωττον ῥήτορα Ιούλιον Φάβρον, τῷ εἶπεν « ἡ ἰδίᾳ ἑλληνικὴ κυβερνήσις ὁμολογεῖ, ὅτι ἐσώσαμεν τὴν Ἑλλάδα. » Ἐρχονται λοιπὸν καὶ ζητοῦν τὴν ψῆφον ἡμῶν, ἵνα ἐπικυρώσωμεν τοιαύτην ἐκτίμησιν, ἀδικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καιρίως πληγώνουσιν;

Δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, ἀλλὰ μεταχειρίζονται καὶ ἐκφράσιν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀληθὴς, ἢ ἐάν ᾔτο ἀληθὴς, ἡ ψῆφός μου δὲν θὰ ᾔτο ποτὲ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τοῦ πρωτοκόλλου. Αὐτοπαύθησαν ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, λέγει ὁ βασιλικὸς λόγος, γυναικί ἀρ-

τῆς μειοψηρίας, ὅτι ἡ πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς ἐγκατέλειπε καὶ τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἡ μειοψηφία σκοπεῖ διὰ τῆς παραγράφου τρίτης τῆς τροπολογίας τὰς νὰ διαρκυνεῖται τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἐντιμὸς ἐξ Ἑρμιονίδος βουλευτὴς ἐρχεται νὰ διασώσῃ αὐτὰ τὰ τιμαλρὰ συμπερόντα, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἠρειθέσμεν, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ὀλιγορήσαμεν, τὰ ὁποία ἡ πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς παρίδῃ. Πῶς διατάσσονται οἱ πόθοι; ἰδοὺ (ἀ-αγινώσκει τὴν τροπολογίαν τῆς μειοψηρίας) «Ἡ Ἑλλὰς πεπομένη ὅτι αἱ μεγάλας Δυνάμεις ἐκτιμῶσι προσ-» «ἡκόντως τὴν ἐν τῇ ἀνατολῇ θέσιν τῶν Ἑλλήνων θέλουσιν ἐν-» «στῶ μελλοντι εὐμενέστερον κρίνει περὶ τῶν ἀπαρχαράπτων δι-» «καίων αὐτῆς.» Καὶ τί εἶπεν ἡ πλειοψηφία; «Παροίθαμεν δὲ» «ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀποδοχὴ τῆς δημοφροῦ γνώμης τῶν» «Δυνάμεων τούτων ἐκτιμῶσεται δεόντως ὑπ' αὐτῶν καὶ κατα-» «στήσει αὐτὰς εἰς τὸ μελλον εὐμενὲς εἰς τὸν ἱερὸν πόθον τῶν» «Ἑλλήνων.» Ἐννοεῖτε τὴν διαφορὰν ἐκείνου, τὸ ὅποιον οὐκ ἐπρότεινεν ἡ μειοψηφία; ἐάν ἦναι διαφορὰ, εἶναι διαφορὰ συντά- ξεως question de redaction. Δὲν εἶναι διαφορὰ ἐννοίας, δὲν κινδυνεύουσιν οἱ πόθοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δὲν ἀπειλοῦνται τὰ ἐθνικὰ συμπερόντα. Καὶ ἐάν νομίζετε, ὅτι ἡ παρόδος τῆς ὁποίας ἡ πλειοψηφία συντάξε δὲν εἶναι καλὰ γεγραμμένη, ἐθέτετε νὰ εἰπῆτε, νὰ προτείνητε τὴν ζωηροτέραν ἢ τὴν ὀρθοτέραν ἐκφράσιν, ἀλλὰ μὴ λέγητε εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅτι κινδυνεύουσιν οἱ πόθοι μας, ὅτι καταστρέφονται τὰ συμπερόντά μας· αὐτὰ δὲν εἶναι εἰλικρινὲς ἐκφράσις τοῦ φρονήματός σας.

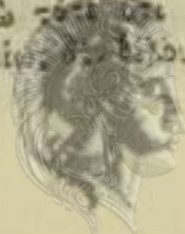
Ὁ βουλευτὴς ἐξ Ἑρμιονίδος μολεῖ αὐτὰ τί εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου του; Ἀρῶ πάλιν καὶ αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι πρέπει νὰ ρίψῃ θέλημα ἐταστικὸν τῆς ἱστορίας τοῦ 1867 καὶ 1868, μετὰ τὴν ἱστορικὴν του ἀρήγαν ἐνόμισεν ἀναγκαῖον πάλιν νὰ ρίψῃ ἐν μικρὸν θέλος εἰς τὸ ὑπουργεῖον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸν πατριωτισμὸν δὲν ἐδίστασε νὰ θαυμάσῃ. Δὲν ἔχω κανένα το- πικὸν νὰ ὑπερμαχίσω ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως τοῦ πόν νὰ ὑπερμαχίσω ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1868. Ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὅλοι ὅσοι εἶναι περὶ ἡμᾶς καὶ μᾶς ἀκούουσι, καὶ εἶω: ὅλη ἡ Ἑλλὰς γνωρίζουσι, ὅτι οὐδέποτε ὑπερμαχίσω ὑπὲρ τῶν ἀτόμων τῶν ἀποτελεσάντων τὴν κυβερ- νήσιν τοῦ 1868· οὐτε δὲ αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶναι διατετα- μένος νὰ ὑπερμαχίσω ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἐρ ὅσον δύνανται ὁ ἄνθρωπος νὰ κανονίσῃ τὸ μέλλον, οὐδ' ἐν τῷ μέλλοντι λέγω, ἐάν πολιτευθῶσιν ὅπως μίγῃ τοῦδε ἐπολιτεύθησαν, θέλω ὑπερμα- χίσαι ὑπὲρ αὐτῶν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο νομίζετε, ὅτι εἶχον δικαίω- μα οἱ ὑπουργοὶ τοῦ Βασιλέως νὰ ἐλθωσι νὰ σὰς ἐξέωσι κρίσιν κατακρίνουσαν μίαν κυβερνήσιν προηγηθεῖσαν ἐν ὀρισμένῃ ἐπο- χῇ; καὶ δὲν θέλατε εἰσελθεῖν ζηλότυποι τῶν δικαιωμάτων σας; δὲν θέλατε εἰπεῖ εἰς τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοὶ οὐκ εἶναι ὑπουργοί, τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον ὑμῶν; εἰσελθεῖτε σύμβουλοι τοῦ στέμ- ματος, ἐρχασθε ἐδῶ νὰ ὑποτιμωρίζετε, τὰς πράξεις σας, νὰ πδῶσθε εὐθύναν αὐτῶν, ὅχι διὰ νὰ ἐξήρτε ψῆρον ἢ γνώμην περὶ τοῦ παρελθόντος, τὸ παρελθὸν τὸ δικαίω ἐγὼ ἡ Βουλὴ, νοεῖς σιωπήσατε; Ἡθέλησε λοιπὸν νὰ μᾶς ἐλέγξῃ, διότι εἶμεθ αὐτὸν πολλὸν προσεκτικοὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν δικαιωμάτων μας, διότι εἶμεθα πολλὸν ἀκριβεῖς εἰς τὸν σεβασμὸν, τὸν ὅποιον ἐφί- λουμεν εἰς τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποία τὸ σύνταγμα ἐδωκεν εἰς ὑμᾶς;

Ἀναγκάζομαι νὰ πύσω τὸν λόγον ἐπὶ τῆς οὐσίας· ἀλλὰ πρέπει νὰ μὴ παραλείψω ἱστορικὰς ἀνακρίσεις, τὰς ὁποίας ὁ βουλευτὴς ἐξ Ἑρμιονίδος ἤλθε σήμερον ἐνταῦθα νὰ ἀπαγγείλῃ. Ἐσχηματίσθη ἐν ὑπουργεῖον, σὰς εἶπεν, ὁμιλῶ περὶ τοῦ ὑπουρ- γείου τοῦ κ. Ζαΐμη, ἐν ὑπουργεῖον μὴ κοινοβουλευτικόν. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, κύριοι, εἶναι ἱστορικὸν σφάλμα. Ὁ βασιλεὺς, ὅταν ἐνόμισεν ὅτι τὰ συμπερόντα τοῦ ἔθνους ἐπιδέχονται Ἀν- τὼ νὰ ἀραιώσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην Του ἀπὸ τὴν κυβερ-

νήσιν τοῦ κυρίου Βούλγαρη, ἀπετάθη εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐξαιρουμένων τότε τὴν μειοψηφίαν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ εἰς ἐκ- τῶν ἐκπροσωπούμενων τὴν μειοψηφίαν ἐκείνην ἀνέλαβε τὸν σχη- ματισμὸν τοῦ ὑπουργείου καὶ ἐσχημάτισε τὸ ὑπουργεῖόν του ἐκ πάντε μελῶν, ἀπάντων ἐκ τῆς ἐν τῇ Βουλῇ τότε ὑπαρχού- σης μειοψηρίας ληφθέντων, καὶ μόνος ἐγὼ προσελήφην ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ προσληφθεὶς ἀπὸ τὰς τριόδου· ὅλοι οἱ ἄλλοι συνά- δεσφοί μου ἦσαν βουλευταὶ τοῦ 1868, πολιμήσαντες τὸ ὑπουρ- γεῖον τοῦ κ. Βούλγαρη. Τὸ ὑπουργεῖον λοιπὸν δὲν ἦτο μὴ κοι- νοβουλευτικόν εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν ἐγεννήθη ἐξ αἰτίας κοινο- βουλευτικῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζητήματος· ἦτο ὅμως καθ' ὅν χρόνον ἐσχηματίσθη ὑπουργεῖον κοινοβουλευτικόν.

Σὰς εἶπεν ἄλλο τι, τὸ ὅποιον ὑπὸ τὴν ιδιότητά τοῦ βουλευ- τοῦ δύναμαι ὡσαύτως νὰ εἶπω, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθές· ὡς βου- λευτῆς, ἐξ ὧν ἔχω πληροφορίων, δύναμαι νὰ σὰς εἶπω μέλι- ττα τὸ ἀντιθέτον ἐκείνου τὸ ὅποιον ὁ κύριος Μίλητος σὰς εἶ- πεν. Ἐλπίζω δὲ ὅτι τοῦτο θέλει εὐχαριστήσῃ τὸν ἐντιμὸν φί- λον μου Κ. Κουμουνδούρον καὶ θέλει δώσει εἰς πάντας νὰ ἐννοή- σουν πόσον εἶμαι εἰλικρινὴς εἰς τὰς παραστάσεις μου. Σὰς εἶπε, ὅτι ἡ Γαλλικὴ κυβερνήσις ἐπαίρειται ἐκ χειρὸς, ὅταν ἐμαθεν ὅτι ἐπιστὶ τὸ ὑπουργεῖον Κουμουνδούρου καὶ ἐσχημα- τίσθη τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη, καὶ ὅτι τῇ χαρᾷ τῆς τὴν ἐξέ- μεραν τὰ φύλλα τῆς δημοσιογραφίας, τὰ ὁποία θεωροῦνται ὡς λη: τῇ Εὐρώπῃ ὡς γραφόμενα κατ' ἐισήγησιν τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως. Δὲν εἶναι ἀληθές. Ἡ γαλλ. κυβερνήσις δὲν ἐξέ- φρασε καμμίαν χαρὰν, διότι ἐπιστὸν ὁ Κ. Κουμουνδούρος καὶ ἤλθεν ὁ Κ. Βούλγαρη, καὶ ἐν ἐδύνατο άτομα, ἔχοντα μέρος εἰς τὰ δημόσια πράγματα τῆς μεγάλης ἐκείνης αὐτοκρατορίας, ἐάν ἐδύνατο νὰ ἔχουσιν αἰσθημὰ τι, νὰ δεχθῶσιν ἐντυπώσεις τινὰς ἐκ τῆς ὑποφρικτῆς ἐκείνης μεταβολῆς τῆς μικρῆς ταύ- τῃς χώρας, ἢ ἐντύπωσης, τὴν ὁποίαν ἠθάνθησαν, δὲν ἦτο δυν- αμὴν πρὸς τὸν Κ. Κουμουνδούρον.

ἔχω δὲ αἰτιάσεις ἀκόμη ἢ μία ἀπευθύνθη κατ' ἐμοῦ ὡς ὑπουργοῦ, ἢ ἄλλῃ ὡς ἀτόμου. Ἡ αἰτίασις, ἡ ὁποία ἀπευθύνθη κατ' ἐμοῦ ὡς ἀτόμου ἦτον ὅτι ὁ μόνος τῶν πρέσβων τοῦ Βα- σιλέως, τῶν ἀντιπροσωπευσάντων τὰ συμπερόντα τοῦ ἔθνους, κατὰ τὸ 1867, μόνος ἦμην ἐγὼ ὁ μὴ ἐπιτυχών, διότι ἡ κυ- βέρνησις τοῦ 1867 ἐλάμβανε τὰς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης πληροφορίας ἀπὸ πάντε ἄλλων πλὴν ἐμοῦ. Δὲν μὲ ἀνεσέχθη ἡ κρίσις αὕτη τοῦ Κ. Μίλητη, ὅχι διότι ἔχω νὰ ἀντιτάξω ἐγγράφον τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1867, τὰ ὁποία μαρ- τυροῦσι τὸ ἀντιθέτον φρόνημα ἐκείνου, τὸ ὅποιον ὁ βουλευτὴς εἰς Ἑρμιονίδος ἐξέφρασεν, ὅχι διότι ἔχω ἐνδείξεις τῆς κυβερνή- σεως παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἦμην διαπιστωμένος, αἱ ὁποῖαι μαρτυ- ροῦσι τὸ ἀντιθέτον ἐκείνου, τὸ ὅποιον αὐτὸς εἶπεν, ἀλλὰ διότι εἰ γίνεσθαι περὶ ἐμοῦ ὡς ἀτόμου κρίσις τοῦ Κ. Μίλητη δὲν μὲ ἀνεσέχον· πάντῃ πάντι. Ἀπαντῶ μόνον εἰς τὴν αἰτίαν, τὴν ὁποίαν ἀπεύθυνεν κατ' ἐμοῦ ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἰς τὴν ἀπάντησιν θὰ καλέσω ὑμᾶς μάρτυρα: ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, σὰς εἶπε, προσελήθη ἀπὸ τὴν Βουλὴν νὰ καταθέσῃ ὅλα τὰ ἐγγράφα τὰ διπλωματικά, ἀλλὰ δὲν ἐσεβί- σθη τὴν ἀπέρχον τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ἤλθε μόνον νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῇ Βουλῇ ἐκείνη μόνον τὰ ἐγγράφα, τὰ ὁποία ἐνόμισε χρὴ- σιμεύοντα εἰς τοὺς σκοποὺς του. Τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, αἱ μαρτυρήσεις ἐάν δὲν ἤλθον τὴν ἐπιστῶσαν ἐδῶ, διότι δὲν ἦμην παρὼν καθ' ἣν ἤμερᾰν ἐζητήθη ἡ κατάθεσις τῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων, ἐάν δὲν ἤλθον λέγω ὡς εὐπειθέστατον ὄργανον νὰ σὰς ζητήσω νὰ μοῦ ἐξηγήσετε ποῖα ἐγγράφα διπλωματικά ζητεῖτε, τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ προκατόχου μου ἢ καὶ τὰ ἀδημοσιευτά; καὶ σὰς παρητήρησα καὶ ἐγὼ τότε ὅτι τὰ μὴ δημοσιευθέντα εἰσὶ τόσον πολλὰ, ὥστε δευκαί, ὅχι εἰδούσι σὰς



ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'. ΣΥΝΟΔΟΣ Α'.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ.

ΕΤΕΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ 36

Τῆς 26 Ἰουλίου 1869.

(Σάββατον).

Ὦρα 8 π. μ. Τοῦ ὀνομαστικοῦ καταλόγου ἐκφωνηθέντος, καὶ τῆς Βουλῆς ἐν ἀπαρτίᾳ γενομένης, ἤρξατο ἡ συνεδρίασις.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά τῆς προτερείας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. ἔχει τις τὸν λόγον κατὰ τῆς συντάξεως τῶν πρακτικῶν;

ΠΟΛΛΟΙ. Ὁχι, ὅχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἄρα ἐγκρίνονται. — Ὁ κ. Σέρβος, βουλευτὴς Αὐτοκράτορος, ζητεῖ ἀδειαν ἀπουσίας 30 ἡμερῶν.

ΠΟΛΛΟΙ. Διόλου, διόλου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἄς ἀποφασίσῃ ἡ Βουλὴ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίδωνται ἀδειαι πέραν τοῦ δέοντος.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ζητῶ καὶ ἐγὼ ἀδειαν, κύριε πρόεδρε.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ζητῶ καὶ ἐγὼ.

ΤΙΝΕΣ. Καὶ ἐγὼ, καὶ ἐγὼ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Μὴ λέγετε καὶ ἐγὼ καὶ ἐγὼ, πρέπει νὰ φέρεται ἀναφοράς. Λοιπὸν ἀναβάλλεται ἡ ἀδεία.

ΤΙΝΕΣ. Νὰ δοθῇ.

ΠΟΛΛΟΙ. Ὁχι, ὅχι, κανενὸς νὰ μὴ δοθῇ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Δὲν ἔμπορὼ νὰ ἐννοήσω κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καθήσαστε παρακαλῶ. Οἱ παραδεχόμενοι τὸ νὰ δοθῇ ἡ ἀδεία εἰς τὸν βουλευτὴν κ. Σέρβον νὰ ἐξεβῶσιν (οὐδεὶς ἐγείρεται). Ἀπερρίφθη. — Κύριοι βουλευταί, ὑπάρχει μία ἀναφορὰ ἐνὸς Κρετῆος μεταφράσαντος τὸ σύγγραμμα τοῦ Capitaine Sprell, ἀφορῶν τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης τὴν χωρογραφικὴν καὶ λοιπὴν. Θὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἀναφορῶν.

ΤΙΝΕΣ. Τι ζητεῖ;

ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ (γραμματεὺς). Νὰ δοθῇ δωρεὰν ὁ χάρτης καὶ ἡ ἐκτύπωσις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Λοιπὸν νὰ σταλῇ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν. — Πρόκειται, κύριοι, περὶ τῆς τρίτης ἀναγνώσεως τοῦ περὶ δανείου νομοσχεδίου θέλετε νὰ ἀναγνωσθῇ;

ΠΟΛΛΟΙ. Μάλιστα.

Ἀναγινώσκεται ὡς ἐξῆς. Ἐρῶν 1. Ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ συνομολογήσῃ δάνειον ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικὸν

μέχρις 9,000,000, φράγκων ἀνευ ἐκπτώσεως (au pair) λογιζομένου τοῦ φράγκατος πρὸς δραχμὰς 1 12/100.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὑπάρχει ἀντίρρηση;

ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΗΣ. Ἡ τάξις εἶναι νὰ ἀναγνωσθῇ ὅλον καὶ νὰ ἐρωτησῇται πρῶτον περὶ τῆς ἀρχῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Πολὺ καλῶς.

Ἐξακολουθεῖ ἡ ἀναγνώσις τοῦ.

Ἄρθρον 2.

Τὸ ποσὸν τοῦ δανείου θέλει κατατεθῇ εἰς δόσεις εἰς τὸ κεντρικόνταμιον ἢ εἰς χεῖρας τοῦ παρὰ τῆς κυβερνήσεως διορισθέντος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀντιπροσώπου αὐτῆς, εἰς χρυσὰ νομίσματα κατὰ τὴν διατίμησιν καὶ ἐντὸς τεσσάρων τῶν βραδύτερον μηνῶν ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως τοῦ δανείου.

Εἰς τοὺς δανειστὰς χορηγεῖται ἐξάπαξ λόγῳ προμηθείας ποσὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 3 τοῖς 0/0 ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου.

Ἄρθρον 3.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ δανείου μετὰ τόκου, μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ 9 1/2 τοῖς 0/0 θέλει γίνεαι εἰς μεταλλικὰ κατὰ τὴν διατίμησιν νομίσματα ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν κατ' ἐξαμηνιαίας δόσεις, λογιζομένων τῶν ἐννέα ἐτῶν ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ κεφαλαίου τοῦ δανείου.

Κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς πρώτης ἐξαμηνίας θέλει πληρωθῇ ὁ αὐτὸς συμπεριλαμβανόμενος τόκος ἀπὸ τῆς καταθέσεως ἐκάστης δόσεως εἰς λ/σμὸν τοῦ κεφαλαίου τῶν 9,000,000 μέχρι τῆς ἐναρξέως τῆς ἐξαμηνίας ταύτης.

Ἄρθρον 4.

Πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δανεισμάτων, διὰ τε τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους, ἐπιτρέπεται εἰς τὴν κυβέρνησιν νὰ ὀρίσῃ τὴν καθαρὰν πρόσδοτον τελωνείων τινῶν τοῦ Κράτους.

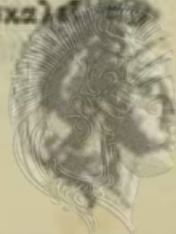
Αἱ εἰσπράξεις τῶν τελωνείων τούτων κατατίθενται εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν ἢ εἰς τὰ ὑποκαταστήματα αὐτῆς εἰς ὀρισθησόμενας ἐποχάς, ἐπὶ ἀνοικτῷ λ/σμῷ καὶ ἐπὶ τόκῳ κανονισθησόμενον μετὰ τῆς τραπεζῆς.

Ἄρθρον 5.

Εἰς τὰς γενομένας πληρωμὰς τελῶν εἰς τὰ ὀρισθησόμενα κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον τελωνεῖα δὲν θέλουν εἰσθαι δεκτὰ τὰ μετὰ τὴν συνομολογήσιν τοῦ δανείου ἐαδοθησόμενα τυχόν ἔντοκα τοῦ δημοσίου γραμματίαι.

Ἄρθρον 6.

Κατὰ τὴν λήξιν ἐκάστης τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 ἐξαμηνιαίων δόσεων, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν θέλει προκαλεῖται



υπηρετήσω με τὰ πρόσωπα ἅτινα ἀπετέλεσαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ 1868, καὶ ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὰ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ ἐκείνων. Δὲν παρέβην δὲ τὸ καθήκον μου ἀναγινώσκων ἐγγράφον τινα, οὐδὲ ἀνέμιξα αὐτὰ πρὸς πρόσωπα τῆς πολιτικῆς τοῦ 1867. Ὅχι μόνον ἐγγράφον τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβους, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐ. Πατριάρχου μακαρίτου Μεταξῆ. Δύο ἐγγράφα ἀπέφερον πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀποδείξω, ὅτι ἡ Εὐρώπη δὲν ἦτο εὐμενὴς πρὸς τὴν Κρήτην κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1868. Τὸ χρεώστω ὡς ὑπουργὸς τῶν ἑξωτερικῶν νὰ τὸ εἰπῶ διὰ νὰ διαφωτισῶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ σώματος.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ὅπως δὴ ποτε εἰς ἐμὲ μοῦ μένει αἰσιμαίαν κατὰ τι, καὶ εἶναι διαφοράς ἢ ἐκτίμησης, ἢ καὶ ἄντι ὅτι εἰς ἡ ὁ ἄλλος ἔγωγ ἂν ἦμην εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερ., καὶ ἡ θέλον ὀλίποι ἀντικρὺ μοῦ τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης, ὅπου τὴν ὁποῖαν ἡ μὴ ἦς συναρπάσθην ὡς πρέσβυς, ἤθελον ἔλθῃ εἰς μίαν κάποιαν συνενόησιν μετ' αὐτῶν, ἐάν ἦτο ἀνάγκη νὰ παρουσιασθῶσιν ἐγγράφα, ὡς τὸ ἔκριναν προχθές, καίτοι καθαρῶς ἀντιπολιτευόμενος τὸ ὑπουργεῖον, ὅταν ἐρελλον νὰ κάμωσι μίαν ἐπερώτησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ, τὸν προεδροποιῶσα. . . .

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ. Τὸ εἶπον εἰς τὸν κ. Κουμουνοδούρον, ὅτι δὲν συμφωνῶ μετὰ τὰς περὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ιδέας του.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἐγὼ ἐξέφρασα αὐτὸ τὸ μικρὸν παράπονον, ὃ περ εἶχα. Θέλει ἡ πλειοψηφία νὰ παύσῃ καὶ πρέπει νὰ παύσωμεν, διότι θέλει ἡ πλειοψηφία καὶ διότι πρὸς τοὺς ἄλλους δὲν πρέπει νὰ μᾶς εἰπουν, ὅτι εἶπε πρὸ ὀλίγου ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅτι δὲν θέλομεν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Β. λόγον, ὅπερ τὸ ἀποκρούω καὶ ὡς μοὶ συγχωρεῖται ὁ κ. Πρόεδρος νὰ μεταχειρισθῶ καὶ ἐγὼ μίαν φράσιν, ἢ ἄλλοτε ἔχει μεταχειρισθῇ πρὸς ἐμὲ, καὶ νὰ τοῦ εἰπῶ, μὴ σκοποῦνται. Τὸ ἀποκρούω, ἡ ἐκφρασις προήλθε δέδοχα ἐκ τῆς συγχύσεως τοῦ κ. προέδρου, τὴν ὁμοίαν ὅταν ἀκούσας ὀλίγον ἀπὸ τὸν θ. μόνου, πιστεύω ὅτι θὰ μετενόησε δι' αὐτήν. Ἀλλὰ, κύριοι, δώδεκα ὥρῶν συζήτησις ἢ δεκαπέντε τὸ πολὺ ἐπὶ ἀντικειμένου τοιοῦτου, νομίζετε, ὅτι εἶναι ἱκανή; καὶ ἀπὸ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν ἑξωτερ. ἤθελε χθὲς καὶ μᾶς ἐξέθεσιν τὴν πολιτικὴν, ἢ σκοπεῖται ν' ἀκολουθήσῃ ἡ παρούσα κυβέρνησις καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ζήτημα τῆς Ἑλλάδος, μετὰ ταῦτα ἀπήτησε νὰ κλείσῃ ἀμέσως ἡ συζήτησις καὶ μετὰ κόπον συγκαταβῇ νὰ παραταθῇ ὀλίγον ἡ συζήτησις, ἐνῶ ὑμεῖς πρεσβεύετε πολιτικὴν ἀντίθετον ἐκείνης, ἔχομεν δικαίωμα ν' ἀπαντήσωμεν καὶ ν' ἀντιπαράταξωμεν τὰς παρατηρήσεις μας. Ἰδοὺ διὰ τί λέγω, ὅτι κλείσται πρόωρα ἡ συζήτησις καὶ παρεμποδίζεται ὁ λόγος. Ὑποκύπτουμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς πλειοψηφίας. Νῆς εἶπον ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὅτι κακῶς σκέπτονται ὅσοι ἀντιθέτως αὐτῷ σκέπτονται, ἀλλὰ ἡ μερίς μας καλεῖται, ὅτι ἔχει τὴν ὑποστήριξιν ταύτην τῷ τόπῳ. Νῆς εἶπον ὅτι κακῶς σκέπτονται ἐκεῖνοι, ὅσοι θέλουν νὰ συγκρίνουν τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Πεδιμόντιου καὶ ἐπὶ τῆς ἀξιώσεως τοῦ ταύτης ἐμνήσθη καὶ τὰ προβλεπόμενα παρὰ τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ Μεσολογγίου Κ. Δεληγεώργη, ὅστις ὡς μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ τῷ κάμω τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐνθυμεῖται καλῶς ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἐλησμόνησε καὶ λησμονεῖ ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἐνθυμεῖται καθότι χθὲς ἐλάλησε περὶ τὰς 2 1/2 ὥρας διὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ 1866, τὴν ὁποῖαν καλεῖ ἄλλος τιμὴ μόνος ὁ Κ. Δεληγεώργης τὴν ἐνθυμεῖται, ἀρξαι δὲ κατὰ μέρος καὶ τὰ 1868 καὶ τὰ 1869 καὶ οὕτω λέξιν περὶ αὐτῶν ἐπὶ ὁμοῦ, ἐνῶ ζωντανὰ ὅλα εἶναι ἐνώπιόν μας, καὶ μόνος ὁ Κ. Δεληγεώργης τὰ ἐλησμόνησε. Βραχυζόμενος λοιπὸν καὶ εἰς ἐκείνα, τὰ ὁποῖα εἶπε ὁ Κ. Δεληγεώργης, μᾶς εἶπον ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν μὴ ζητῆτε νὰ κανονίζετε τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος καθ' ὅ-

τρόπον ἐκάνοντες ἄλλοτε τὴν ἰδικὴν του τὸ Πεδιμόντιον εἶναι σφάλμα· διότι τὸ Πεδιμόντιον εἶχε ὕλην, εἶχε ὄπλα, τὸ Πεδιμόντιον εἶχε στόλους, εἶχε συμμαχοὺς. Ἐν ἀφίκατε νὰ ἐκταθῇ ἡ συζήτησις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου, εἰχομεν πολλὰ ν' ἀντιτάξωμεν· μίαν μόνον παρατήρησιν κάμω πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἑξωτερικῶν, ὅτι τὸ Πεδιμόντιον εἶχε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Αὐστρίας, τὸ Πεδιμόντιον εἶχε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν δυνάστεων ἐντὸς τῆς Ἰταλίας, εἶχε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς παντοκρατορίας τοῦ Πάπῃ.

Θ. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. (Ὑπουργὸς ἑξωτερικῶν). Δὲν ἐρηνεύετε τὸ φρόνημά μου.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Εἰπότε το.

Θ. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ (Ὑπουργὸς ἑξωτερικῶν). Εἶπον ὅτι ὁ Κ. Κουμουνοδούρος εἶπεν, ὅτι ἡ Ἑλὰς εὐρίσκειτο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μετὰ τὸ Πεδιμόντιον, καὶ ἐγὼ ἀνέστη τὴν παραβολήν. Δὲν ἐπικρίνω τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ Κ. Κουμουνοδούρος διενεῇ ν' ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' εἶπον μόνον, ὅτι ἐάν ἡ Κρήτη ἀπέτυχῃ, νὰ μὴ νομίζετε ὅτι ἔστο συμβεβηκὸς ἐκτακτον, διότι πῶς ἐπέτυχῃ τὸ Πεδιμόντιον καὶ ἡ Ἑλὰς ἀπέτυχῃ; τὸ Πεδιμόντιον δὲν εὐρίσκειτο εἰς τὰς αὐτὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἑλὰς. Ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς παραβολῆς ταύτης δὲν διενεῇται νὰ ψῆξω. . . .

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Δὲν ἐπρίκειτο περὶ τοῦτου, κ. Δηλιγιάννη, ἀλλ' ἡ Ἑλὰς ὅπως καὶ τὸ Πεδιμόντιον δὲν εἰμπορεῖται μόνη της νὰ ἀρῇ τὸν πόλεμον.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἐργῶμαι καὶ ἐπαναλέγω εἰς τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν, ἀνέστη τὸ θέμα διὰ νὰ παραπονοῦμαι, ὅτι καθ' ἡν στιγμὴν ἐπρίκειτο νὰ διατυπωθῶσιν αἱ θέσεις αἱ πολιτικαί, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν κρίσιν ἐκάστου ἡλὼν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ τόπος ἐπείτα ἀπὸ μίαν ἐθνικὴν συμφωνίαν, ἡ συζήτησις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου κλείσται, καὶ κλείσται ἀποτόμως· εἰς στιγμὴν καθ' ἡν τὸ ἔθνος ὀρεῖται νὰ ἐκφρασθῇ ποῖαν πολιτικὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν θέλει ν' ἀκολουθήσῃ, ἂν θελῇ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην, ἡ συζήτησις ἐπείκει νὰ ᾔνοι ἐρεῖται, ἀλλὰ τὴν κλείσται, διὰ νὰ μὴ χρονοτριβώμεν λέγετα.

Α. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. (Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης). Ὁμιλήσατε, κ. Λομβάρδε, ὅσον θέλετε περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ὁμιλήσατε ὅς εἶπαν καὶ ὅς πέτυτε, καὶ καθέμεθα νὰ σά. ἀκούωμεν ἔδω, ὅσον θέλετε, μέχρι μεσονυκτίου· ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι, ἀρκεῖ αὐτὸς ὁ χρόνος τῶν δύο τριῶν ὥρῶν; δὲν ἀρκεῖ, καὶ ἡ εὐθὴν εἶναι ἱδική σας.

Α. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Παρατείνεται ἡ συζήτησις. . . .

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Μέχρι μεσονυκτίου; Ἄς προδῶμεν εἰς ἄλλο. Ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν εἰς μίαν προσηγορίαν συνεδρῶσιν εἶπεν, ὅτι ὑπάρχει ἀλληλεγγύη μετὰ τῆς πλειοψηφίας καὶ τῆς κυβερνήσεως, καὶ εἶναι σωστὸν. Δὲν πιστεύω δὲ μᾶς ὅτι ἡ ἀλληλεγγύη αὕτη δύναται νὰ ἐπικταθῇ καὶ μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, καθ' ὃ ἡ Βουλὴ εἴτε ἡ πλειοψηφία αὕτη ὡς τι αὐθόπαρτον καὶ χωριστὸν ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως πρὶκαται νὰ ἐκράτῃ τὸ φρόνημά της ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν Β. λόγον· οὐδὲν ἔτιον ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἠθέλησε νὰ δείξῃ, ὅτι ἀλληλεγγύη τῆς κυβερνήσεως ταύτης μετὰ τῆς πλειοψηφίας ἐνυπάρχει καὶ ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ δώσῃ ἡ πλειοψηφία, καὶ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ ὑπουργεῖον νὰ εἴπῃ τοῦτο νὰ τὸ παραδεχθῇ, ἐκείνο νὰ τὸ ἀπορρίψῃ καὶ δις ἢ τρίς ἔλαβε τὸν λόγον κατὰ τῆς τροπολογίας, τῆς προταθείσης ἀπὸ τῆς μειοψηφίας. Ὁ κ. ὑπουργὸς ἀποκρούει τὸν ἀ. παράγραφον τῆς μειοψηφίας διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπε· δὲν θέλω νὰ τοὺς ἐπαναφέρω νομίζω ὅτι δὲν ἔθελε, δὲν τὸν ἐσύμμερε νὰ εἰσδύσῃ καλὰ εἰς τὸ ζήτημα, νὰ



ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΙ (ὅπερ τοῦς 15 ἐγγεί-
ρμενοι) Δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

ΜΠΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΙ. Εἵμεθα σύμφωνοι· (ἀναγινώσκεται
ἡ τροπολογία.)

ΠΙΠΗΝΟΣ. Δι' ἀναστάσεως.

ΜΠΟΥΤΟΣ. Ὅχι, δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Οἱ παραδεχόμενοι τὴν τροπολογίαν λέγουσι ναι,
οἱ μὴ παραδεχόμενοι λέγουσιν ὅχι.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ζυγίου.

ΔΕΚΑΣ. Ἦρχισεν ἡ ψηφοφορία, κ. Λομβάρδε, καὶ εἶ-αι ἐναν-
τίον τοῦ κινήματος, ἐναντίον τῆς τάξεως.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Πρέπει νὰ γίνῃ ἐξήγησις, πῶς θὰ ψηφοφορήσῃ
ἕκαστος. Σοὺ λέγουσι μερικοὶ, δὲν ἐννοῶ νὰ τὴν καταψηρίσω,
ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ θέσις τῆς ἐδῶ, ἄλλοι σοὺ λέγουσι θὰ τὴν κα-
ταψηρίσω. Ἰδοὺ ἡ διαφορά.

Θ. Π. ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗΣ (ἐπουργός Ἐξωτερικῶν.) Προκαλοῦμαι
εἰς ἐξήγησιν. Χθὲς εἶπον, ὅτι νομίζω, ὅτι ἡ τροπολογία δὲν
εἶναι τῆς παρούσης ὥρας, ἀλλὰ σήμερον ἀπέλκεται εἰς ἄλλο συμ-
πέρασμα, ἀφ' οὗ εἰς τῶν βουλευτῶν ἀπέδωκε τὴν ἐννοίαν, τὴν
ὅποιαν ἀπέδωκεν, ἔτοι ὅτι ἡ μὲν γνώμη τῆς πλειονοψηφίας
σκοπεῖ νὰ διαβιῶσιν τὸν κόσμον καὶ τὸν ἡγεμόνα, ὅτι θὰ τη-
ρήσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὅποιαν ἐδόσαμεν ἡ δὲ γνώμη τῆς
μειονοψηφίας ἔχει ἄλλον σκοπὸν, τὸν ὅποιον ἐξέφρασαν ὁ κ. Μί-
λησης, ὅτι πρόκειται ν' ἀπορνηθῇ ἡ Βουλὴ ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ ζυ-
γίου, ἔκτοτε ἐκπρόχθεν κατὰ τῆς γνώμης τῆς μειονοψηφίας
καὶ ζητῶ τὴν ἀπόφασιν τῆς τροπολογίας.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. (Ἀναβαίνει τὸ βῆμα ποδοκροτεῖται καὶ ἔ-
ρεκα τοῦ μεγάλου θορύβου δὲν ἀκούεται).

ΠΕΤΡΑΚΗΣ. ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ δώσω μίαν ἐξήγησιν,
ἀφ' οὗ ὑπέγραψα τὴν τροπολογίαν.

ΦΩΝΑΙ. Ψηφοφορία!!!

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Νὰ σημειωθῇ εἰς τὰ πρακτικά, ὅτι
ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἔχομεν τὴν ἰδίαν ἰδίαν περὶ τοῦ συμβεβηκό-
τος αὐτοῦ μὲ τὸ ὑπουργεῖον, ἀλλ' ἐγκρίνομεν καὶ συμφωνοῦμεν,
ὅτι καλὰ ἔλαμε καὶ ὑπέγραψεν. Ἡ τροπολογία δὲν ἔχει ἄλλην
ἐννοίαν.

ΠΕΤΡΑΚΗΣ. (Ἀναβαίνει τὸ βῆμα).

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ καὶ ἑτεροὶ ποδοκροτοῦντες. Κάτω!

ΠΕΤΡΑΚΗΣ. Τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν, τὴν ὅποιαν ἔδωκεν ὁ κ.
Κουμουνδούρος τὴν αὐτὴν δίδω καὶ ἐγὼ· ἐπομένως παρατηρῶ
ὅτι... (ἔρεκα ἐπανειλημμένως ποδοκροτημάτων καὶ τοῦ ἐκ
τοῦτων θορύβου ὁ ρήτωρ δὲν ἀκούεται).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἡ δοθεῖσα ἐξήγησις παρὰ τοῦ κυρίου Κουμου-
νδούρου ἐνεγράφη εἰς τὰ πρακτικά.

ΔΑΓΡΕΣ. Κάμνει τὴν δισάφην, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς τρο-
πολογίας δὲν ἀποκλείει τὴν Βουλὴν νὰ ἐξελέγῃ τὴν κυβέρνη-
σιν τοῦ 1868, ἀλλ' ἐπιφυλάσσεται ἐν καιρῷ.

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνόμους!

ΔΕΚΑΣ. Βέβαια, διότι αἱ ἀρχόντες μας κατ' ἐμὲ εἶναι πάν-
τες ἐνοχοί.

(Ἐνταῦθα γίνεται δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως κατὰ τὸν κα-
ρονισμόν ψηφοφορία.)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι βουλευταί, ἐψηφοφόρησαν ἐν ὧν 137,
κατὰ τῆς τροπολογίας 97, ὑπὲρ 40· ἐπομένως ἀπερρίφθη ἡ τρο-
πολογία.

Ἀναγινώσκεται ἡ πρώτη, ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη
παράγραφος τοῦ σχεδίου τῆς ἀπαρτήσεως καὶ γίνονται δεκ-
ταὶ ἄνευ ἀντιρρήσεως, δι' ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν δι' ἀναστάσεως
ψηφοφορίας, ἔχουσαι αἱ ἐδίς.

Βασιλεῦ,

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους μετ' εὐφροσύνης εἶδον ἐν μέσῳ
αὐτῶν τὴν ὕμ. Μεγαλειότητα.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς ὕμ. Μεγαλειότητος κληθεῖσα ὑπὸ τῶν Μεγά-
λων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ν' ἀπορνηθῇ ἐντὸς βραχυτάτης
προθεσμίας, ἂν ἀποδέχεται τὰς ὑπ' αὐτῶν ὁμοφώνως ἀνακηρυ-
χθείσας ἀρχὰς τοῦ μεταξὺ ἔθνων δικαίου, τὰς ἐγγραφεύσας ἐν
τῷ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τούτων συνταχθέντι ἐν Παρισίοις κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνιστάτου ἔτους πρωτοκόλλῳ, ἐπραξε συμφώνως
πρὸς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ ἔθνους, παραδεχθεῖσα
τὰς ἀρχὰς ταύτας, αἵτινες, εἰ καὶ γεννὴν εἶχον συνάφειαν μετὰ καρ-
τερικοῦ ἀγῶνος δεινοπαθούντων ἀδελφῶν, ὑπὲρ ὧν οὐδέποτε παύ-
σεται ἡ Ἑλλὰς ἐνδιαφερομένη καὶ μεριμνῶσα, καὶ ἡ παραγνώ-
ρισις τῶν δικαιωμάτων τῶν ὁποίων ἀλλοτρίαν ἐντύπωσιν ἐνεποί-
ησεν εἰς τὰς καρδίας πάντων ἡμῶν, οὐχ ἥττον καθίσταντο σε-
βασταὶ μετὰ τὴν ὁμοφώνως ἀνακήρυξιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ῥηθει-
σῶν Δυνάμεων. Πεποιθήμεν δὲ, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀπο-
δοχὴ τῆς ὁμοφύρου γνώμης τῶν Δυνάμεων τούτων ἐκτιμηθή-
σεται δεόντως ὑπ' αὐτῶν καὶ καταστήσει αὐτὰς εἰς τὸ μέλλον
εὐμενεῖς πρὸς τὸν ἱερὸν πόθον τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ὕμ. Μ. συνετὴν ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Συντάγ-
ματος χορηγουμένου αὐτῇ δικαιώματος θελήσαντα νὰ γνωρίσῃ
τὴν ψήφον τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω πράξεως τῆς Κυβερνή-
σεως.

Καὶ πάλιν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπέδειξε διὰ τῆς τάξεως καὶ
ἡσυχίας, μετ' ὧν διετέλεσαν αἱ ἐκλογαί, ὅτι ἀσπάζεται τὴν
ἀρχὴν, καθ' ἣν σώφρων ἐλευθερία ἐδραιώνει τὴν τάξιν καὶ κρα-
τῶναι τὸ φρόνημα ἀπὸ τῶν ὑπὲρ τῶν Συνταγματικῶν θεσμῶν,
ὕπερ ὧν οὗτος πολλὰ ἐμόχθησε καὶ ὑπὲρ τῶν ὁποίων σπουδαίως
ἐνδιαφέρεται. Ἡ δὲ Βουλὴ ἐξελέγχουσα τὰς ἐκλογάς, ὁδηγὸν
εἶχεν εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς τὴν αὐστηρότητα καὶ τὸ δίκαιον,
φρονῶσα ὅτι οὕτως ἐνισχύει τὴν ἐπ' αὐτὴν πεποιθήσιν τοῦ
ἔθνους.

Χαίρομεν, Βασιλεῦ, πληροφορούμενοι ὅτι αἱ μετὰ τῶν ξένων
Δυνάμεων σχέσεις τῆς ὕμ. Μεγαλειότητος διατηροῦνται φιλικαί.

Ἀναγινώσκεται ἡ 5η παράγραφος ἔχουσα ὡς ἐξῆς·

Ἡ ληστεία ἀπὸ πολλοῦ ἤδη θρασυνθεῖσα, δικαίως ἐφείλκυσε
τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως. Πεποιθήμεν δ' ὅτι ἡ ἀποκλει-
στικὴ ἀνάθεσις τῆς καταδιώξεως τοῦ κακοῦ τούτου εἰς τὸν
τακτικὸν στρατὸν καὶ τὴν χωροφυλακὴν καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν
πολιτῶν ἔξουσιν εὐάρεστα ἀποτελέσματα· ἀλλὰ ταῦτα ὡς ἐκ
τοῦ ἀκαταλλήλου τῆς μεθορίου γραμμῆς ἐσονται μικρά, ἐὰν μὴ
ἐκτελεσθῇ ἀκριβῶς ὑπὸ τῆς γείτονος δυνάμεως ἡ μεταξὺ Ἑλλά-
δος καὶ Τουρκίας σύμβασις περὶ καταστολῆς τῆς ληστείας. Ἐν
τούτοις ἡ Βουλὴ αἰσθανομένη τὴν ἀνάγκην νομοθετικῶν τινῶν
μέτρων χρησίμων εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν καταδίωξιν τῆς λη-
στείας, θέλει ἐξετάσει μετὰ προθυμίας καὶ προσοχῆς τὰ εἰς τὴν
ἀπόφασιν αὐτῆς ὑποβληθεῖσάμενα περὶ τούτου νομοσχέδια. Ἀναν-
τιρρήτως δὲ ἡ ἀδυσώπητος τιμωρία τῶν ὑποθαλπόντων τὴν
ληστείαν συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ τόπου
ἀπὸ τῆς μάστιγος ταύτης.

ΧΑΤΖΙΣΚΟΣ. Κύριε πρόεδρε, ἤθελον παρακαλέσει τὴν Βου-
λὴν, ἐπειδὴ ἐξηντλήθημεν καὶ κατὰ τὴν ὑπομονὴν καὶ κατὰ τὰς
δυνάμεις, ν' ἀναβάλῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς παραγράφου αὐ-
τῆς διὰ τὴν Δευτέραν, ἄλλως ἐπιμένω νὰ μοὶ δοθῇ ὁ λόγος.

ΑΘ. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ. Καὶ ἐμένα τὸν λόγον.

ΔΕΚΚΑΣ. Καὶ ἐμένα.

ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ. Καὶ ἐμένα.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἐξ ἀρχῆς εἶπομεν νὰ περαιώσωμεν τὴν
ἀπάντησιν καὶ κατόπιν εἰς κατάλληλον περίστασιν νὰ συζητή-
σωμεν τὸ περὶ ληστείας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΑΝ

στη πενία έτικρατεί μεταξύ των μουσουλμάνων της Κρήτης, οίτινες είσι στενοχωρημένοι εις Χανία, Ρέθυμνον και Ηράκλειον· επληροφορήθην ότι αι πάσχουσαι μουσουλμανικαί οικογένειαι εδωρύνθησαν να μένουν εκεί στενοχωρημέναι και ζητούν δι' αναφοράς η να εξέλθωσιν εις τά χωρία των, η να μεταφερθώσιν εις μέρος κατάλληλον της μικράς Ασίας κτλ.»

Η επιστολή αυτή φέρει ημερομηνίαν 25 Νοεμβρίου του 1867, ότι οι καρποί της πολιτικής του έτους εκείνου ήσαν πλήρεις. Οί Τούρκοι λοιπόν εν Κρήτη ήσαν στενοχωρημένοι και εζήτουν να φύγωσιν, η δε Πύλη, πιεζομένη υπό της Εύρώπης, επεζήτησε εκ παντός τρόπου μίαν τινά διέδοξεν από του κρητικού ζητήματος. Ιδού τί γράφει περί τούτου ο κ. Έλλησις προς τον λόρδον Στάνλεϋ κατά την 25 Νοεμβρίου του 1867, ότι είχαν ήδη επιδοθῆ εις την Πύλην η διακοίνωσις των τριών Δυνάμεων, ην ο κ. Αεληγεώργης κατήντησε να θεωρήσῃ ως ευμενῆ προς την Τουρκίαν! (Αναγινώσκει ο ρήτωρ ένταύθα επιστολήν του Έλλησις, αναφέρονσαν, ότι η Γ. Πύλη προθύμως έδέχετο ν' ακούσῃ τὰς συμβουλὰς των Ε'ρωπαϊκών Δυνάμεων, παραχωρούσα αυτόνομίαν εις τους Κρήτας υπό την αναγνώρισιν της κυριαρχίας του Σουλτάνου).

Παρά τῷ Σουλτάνῳ λοιπόν η διπλωματία είχε συγκεντρώσει ὅλας τὰς ἐνεργείας, παρ' αὐτοῦ ἀπῆται παραχωρήσεις, ένα θέσῃ τέρμα εις τὸ ζήτημα της Κρήτης, οί δὲ ὑπουργοί του Σουλτάνου ἐραίνοντο πρόθυμοι νὰ ὑπακούσων. «Φυλάξατε μόλιον, Ελεγον, σκιάν τινὰ της κυριαρχίας του Σουλτάνου.» Ιδού, κύριοι, ποία ἦτο η καταστασις της Τουρκίας καθ' ὅλον τὸ 1867 αναφορικῶς προς τὴν ἐπανάστασιν της Κρήτης. Τοῦτο οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνήθῃ.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Εἰν αὐτὰ ἀποδίδωνται εις τὴν κυβέρνησιν του 1867, διατί ἔπρεον ἡ κυβερνήσις ἐκείνη;

ΜΙΑΗΣΗΣ. Αὐτὸ τὸ γνωρίζετε σεις, διατί ἐρωτᾶτε ἡμᾶς;

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Δὲν ἤθελε λοιπόν ὁ Βασιλεὺς τῆς Κρήτης;

ΕΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ. Μὴ ἀναμειγνύετε τὸν Βασιλέα εις αὐτὴ, διότι εἶναι ἀνεύθυνος.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Εἶναι λοιπὸν ἀ ἀντίρρητον ὅτι τὸ 1867 ἄρρεσ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν εις ἀκμὴν, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἦσαν πρὸ των πυλῶν των φρουρίων, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἦτο εὐμενής, καὶ αἱ ἐνεργείαι αὐτῆς ἀπυθύνοντο πρὸς τὸν Σουλτάνον ὑπὲρ ἡμῶν, ὅτι τὸ δημόσιον φρόνημα καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς της Ελλάδος ἦτο ζωηρόν, ὅτι αἱ συνεισφοραὶ ἐξεκολλούθηον, αἱ μετοχαί εις τὸ δάνειον δὲν ἔπαυσαν οὐδεμίαν στιγμὴν.....

ΜΗΤΖΑΣ. Εἰπέ του κ. Παπαμιχαλοπούλου, ὅτι τὸν Αὐγούστον του 1867 οἱ πασάδες μᾶς παρεκάλουν καὶ μᾶς ἐπέλλον λίρας νὰ ἀναχωρήσωμεν ἢ νὰ κάμωμεν τὸν ἄρρωστον, καὶ τὸν τελευταῖον στρατιώτην μας ὑπέσχοντο νὰ τὸν κάμουν τζαούσην, ἐνῷ τούναντίον ὅτε ἦλθεν ὁ Βοσλγαρὴς ὑπὲρ ἡμῶν εις τὰ λευκά ὄρη ἐμείναμεν νικητικοὶ ἠναγκασθῆμεν νὰ ἐλθωμεν μετὰ τὰ τουρκικὰ.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Δὲν εἶναι ἀληθές.

ΜΗΤΖΑΣ. Διαβάστε αὐτὸ τὸ πιστοποιητικὸν της ἐπιτροπῆς διὰ νὰ ἰδῆτε ὅτι ἡμεῖς ἐμείναμεν πάντα μῆνας χωρὶς μισθοδοσίαν.

ΖΑΛΩΝΗΣ. Νὰ μὲ γράψετε, κ. πρόεδρε.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Ὅσάκις δὲ, κύριοι, ἐδοκίμασεν ἡ Πύλη νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐν τῇ οὐδατερότητι ἐλευθερίαν της ἐνεργείας ἡμῶν, ἀπεκρούσθη ὅχι ἐντίμως δι' αὐτὴν, χειροκροτούσης καὶ ἐπιδοκιμαζούσης ὅλη της Εὐρώπης. Κατεδίωξε τουρκ. φρεγάτα τὸ Ἀρκάδιον μέχρι των Ἀντικυθήρων, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκείθεν αἰσχυρῶς ἦλθεν τὰ τουρκικὰ πλοῖα εις τὸν Πειραιᾶ, ἀλλὰ ἐφυγον πάλιν αἰσχυρῶς, ἡ δ' Εὐρώπη, ἡ δυσμενὴς κατὰ τὸν κ.

Αεληγεώργην δ' αὖτε, ἐδικαίωσε τὴν Ελλάδα καὶ κατέκρινε τὴν Τουρκίαν. Ιδού τί ἔγραψε περὶ τούτου ὁ λόρδος Στάνλεϋ εις τὸν λόρδον Λάϋον.

Ὁ λόρδος Στάνλεϋ τῷ λόρδῳ Λάϋον.

Ἰπουργεῖον ἐξωτερικῶν, τὴν 1 Ἀπριλίου 1867.

Μιλόρδε,

Εὐτυχὴς λογίζομαι, μαυθάνων διὰ τοῦ ἀπὸ 20 τοῦ παρελθόντος ἐγγράφου σας, ὅτι ἡ Πύλη καθίως αἰσθάνεται ὅτι σπουδαιότατον εἶναι νὰ μὴ δώσῃ εις τὴν Ελλάδα ἀφορμὴν παραπόνου, καθόσον ἀφορᾷ τὰ ἐπιτηρητικὰ μέτρα, τὰ ὅποια ἐξασκεῖ ἡ Πύλη διὰ των τουρκικῶν πλοίων ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποστολὴν ἐκ της Ελλάδος πολεμιποδίων εις τοὺς ἐπανάστατημένους Κρήτας.

Ἄμα επληροφορήθη διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβειος της Α. Μ. της Βασιλίσσης περὶ των παραστάσεων, των γενομένων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἐναντίον πράξεων τουρκικῶν πλοίων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις, δὲν ἐδράδυνα οὐδὲ στιγμὴν νὰ σῆς ἀναγγεῖλω διὰ τοῦ τηλεγράφου, ὅτι αἱ παραστάσεις αὗται ἦσαν βάσιμοι καὶ ὅτι ἡ ναυτοχία πολεμικῶν τουρκικῶν πλοίων ἐξώθεν τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἡ ἀπόπειρα τοῦ ἐξασκήσαι κατὰ θαλάσσαν ἀστυνομίαν ἐν τῷ λιμένι Σύρου, δὲν δικαιολογούνται ὑπὸ τοῦ διεθνούς δικαίου.

Εἰμί κτλ. κτλ.

Ὁ λόρδος Στάνλεϋ τῷ λόρδῳ Λάϋον.

Ἰπουργεῖον ἐξωτερικῶν, 11 Ἰουνίου 1867.

Μιλόρδε,

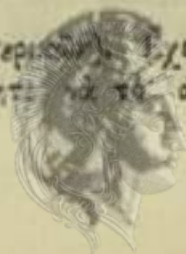
Ἐλαβον τὰ ἀπὸ 12 καὶ 13 Ἰουνίου ἐγγράφά σας περὶ της ἀποδιδουμένης εις πλοῖον τουρκικὸν ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ «Ἀρχαδίου» ἐντὸς των ἑλληνικῶν ὕδατων ἐν Ἀντικυθήροις.

Ἡ Κυβερνήσις της Α. Μ. λογίζεται εὐτυχὴς, μαυθάνουσα διὰ τοῦ πρώτου ἐκ των ἐγγράφων σας, ὅτι οἱ δοθείσαι προλαβόντως διαταγαὶ εις τὰ τουρκικὰ πλοῖα, ὅπως μὴ παραβιάσωσι κανένα ἐκ των κανόνων τοῦ θαλασίου δημοσίου δικαίου, ἐπανεληφθησαν. Δὲ θεωρῶ δ' ἀναγκαῖον νὰ εἰπῶ εις τὴν Γ. Ε. ὅτι μεταξύ των κανόνων τούτων, οὐδεὶς ἕτερος εἶναι τοσοῦτον πανδημῶς ἀνεγνωρισμένος, ὅσον ἐκεῖνος κατὰ τὸν ὅποιον δὲν θεωρεῖται παντελῶς νόμιμον δι' ἐν ἐμπόλεμον μέρος νὰ πυροβολήσῃ κατὰ πλοῖον, τὸ ὅποιον, ἀ καὶ κατεδίωκετο προηγουμένως, ἐφθάσεν ὅμως νὰ εἰσέλθῃ εις ὕδατα οὐδέτερα.

Ἐγκαίως ἐ-ταῦθα εις πληροφορίαν σας ἀντίγραφον ἐγγράφου, ὅπερ ἀπέστειλα εις τὸν κ. Έλλησις περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Αὐτὰ, κύριοι, ἦσαν τ' ἀποτελέσματα της τοῦ 1867 εὐθείας, γενναίωρονος καὶ ἐθνικῆς πολιτικῆς. Ἀλλ' αἶφνης! καὶ ἀπροσδοκῆτως τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1867 πίπτει. Διὰ ποῖον λόγον μᾶς ἐρωτᾶσιν; Ἀστεία ἐρώτησις. Ζητοῦν νὰ μάθουν παρ' ἡμῶν τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ἔπρεε τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1867. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν τὸν γνωρίζομεν ὅτι μόνον γνωρίζομεν εἶναι, ὅτι τὴν πτώσιν τοῦ ὑπουργείου Κουμουνδούρου ἐχαιρέτισε μετὰ χαρᾶς καὶ ὀγαλλιάσεως ἡ Πόρτα· ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1868 εἶχε τὴν τιμὴν ν' ἀκούσῃ ἐπαίνους ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἐφημερίδα της Κωνσταντινουπόλεως, τὴν «Τουρκίαν», ἀπὸ τὴν «Πατρίδα» των Παρισίων, της ὁποίας γνωστός εἶναι ὁ φιλοτουρκισμὸς, ἀπὸ τὸν «Νέον Ἐλεύθερον τύπον» της Βιέννης, τὸ ραγιακώτατον τοῦτο ὄργανον τοῦ μεσελληνισμοῦ, καὶ ἐπὶ τέλος ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Αὐτοκράτορος της Γαλλίας τὸν «Μηνήτορον», ὅστις ἐξεύρετε ποῖαν αἰτίαν φέρει τοῦ ἐπαίνου; ἐδιότι ἀγαθὴ τῇ πίστει συντρέχει, Ελεγον, εις τὴν εἰρηνοποίησιν της Κρήτης!

ΔΗΜΗΓΙΑΝΝΗΣ. (Ἰπουργὸς Ἐξωτερικῶν). ἔχετε τὸ φύλλον ἐκεῖνο τοῦ Μνηήτορος; Εἰν τὸ ἔχον· νὰ τὸ ἀναγνώσῃτε.



διὰ τῶν ἐντίμων ὑπουργῶν τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν ἑξωτερικῶν.

Ὁ κ. Κουμουνοῦρος καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐβίβαν ὁλόκληρον τὴν πολιτικὴν τοῦ 1868, ἐβίβαν ὅλα τὰ ζητήματα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καὶ προέβλεπον μέχρι τοσούτου, ὥστε νὰ προσβάλλωσιν ἀκόμη καὶ τὴν Βουλὴν ὡς κακῶς συγκροτηθεῖσαν καὶ ἐξελεγχθεῖσαν, καὶ ἐπομένως νὰ θέσωσιν εἰς ἀμφισβήτησιν ὅλας τὰς πράξεις, τὰς ἀποφάσεις καὶ νομοθετήματα αὐτῆς καὶ διατί; διότι συνέβη νὰ λαίπῃ ἀπὸ αὐτὴν ὁ κ. Κουμουνοῦρος καὶ ὁ φίλος τοῦ κ. Λομβάρδος, ἐν ᾧ ἀπ' ἐξέρου πλείστοι ἐκ τῶν φίλων τῶν, ὄντες ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ νῦν ἀξιοτίμου πρωθυπουργοῦ κ. Ζαΐμη διαβουνομένην ἀντιπολίτευσιν, ἀποτελουμένην ἀπὸ πολλοὺς βουλευτάς, ἐν οἷς καὶ ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως, εἶχον παρακολουθήσει βήμα πρὸς βήμα ὅλας τὰς κυβερνητικὰς πράξεις τοῦ κ. Βούλγαρη, ἐξελέγχοντες, κατακρίνοντες καὶ ἐπικρίνοντες αὐτάς.

Κατηγοροῦσαν τὸ σύστημα τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐκλογῶν, τὸ ὅποιον παρεδέχθη ἡ προηγουμένη Βουλὴ τὸ σύστημα τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ὅμως ὁ κύριος Κουμουνοῦρος ὑπεστήριξεν αὐτὸ ἐνθέρμως πρὸ ὀλίγου ὡς τὸ καταλλήλοτερον καὶ τὸ ὑποσχόμενον ὅλας τὰς ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἀκριβὴ ἐξέλεξιν. Ἀλλὰ, κύριοι, αὐταὶ αἱ θεωρίαι αἱ ἀντισυνταγματικαὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκφέρονται ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου καὶ μάλιστα ἀπὸ ἀνθρώπου ἔχοντος τὴν ἀξίωσιν νὰ κυβερνῶσι τὴν πατρίδα.

ΚΟΥΜΟΥΝΟΥΡΟΣ. Ἐπρωτεῖναμεν μειονοφάνειαν καὶ τὴν ἀρχαῖαν τάξιν.

Εἰς ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ. Ἡμεῖς θέλομεν νὰ μάθωμεν ποῶς εἶναι ὁ νεκροθάπτης τῆς Κρήτης.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Διότι αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ καταστρέφουσι τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ βεβαίως, ὅταν μία νέα Βουλὴ ἐρχεται νὰ ἐξελέγῃ καὶ νὰ κατακρίνῃ τοσούτον σκληρῶς, ὅπως ἐπραξεν ὁ κύριος Κουμουνοῦρος, τὴν συγκρότησιν καὶ τὰς πράξεις τῆς προκατόχου Βουλῆς πολίτευμα συνταγματικὸν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Εἶναι περιττὸν νὰ καθήσῃ ἐδῶ συζητοῦντες καὶ ψιφίζοντες, διότι θὰ ἴδῃ ἄλλη Βουλὴ νὰ κατακρίνῃ, νὰ ἐξελέγῃ καὶ ἴσως ν' ἀνακρίσῃ τὰς πράξεις μας.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ μερίς ἡ πολιτικὴ, ἡ ὁποία θέλει νὰ καταβάλῃ ὅλα τὰ ἄλλα κόμματα καὶ νὰ ἐπιβληθῇ οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐπικρίνουσα τὴν κυβέρνησιν τοῦ κ. Βούλγαρη ἐπὶ ἅπασαν τὴν τριετίαν καὶ τὰς ἀγυῖας εἰδήσεις καὶ φήμας, τὰς ὁποίας ἔφερον εἰς τὸ βήμα καὶ τὰς ἔβριψεν ἐνώπιόν σας ὡς προερχομένας διῆθεν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην διὰ νὰ διαβουκοῖσιν τὴν κοινὴν γνώμην· ἔλεγαν ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης, ὡς εἶπεν ὁ κύριος Λομβάρδος, κατὰ τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων, δέκα θωρακωτὰ μᾶς ἐρχονται· γράφουν ἀπὸ τὰς Πάτρας ὅτι δανικὰ πλοῖα ἐρχονται· αὐτὰ τὰ ἔλεγαν τότε εἰς τὰς ἀγυῖας καὶ ὁ κύριος Λομβάρδος κάκιστα ἐπραξε νὰ τὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ βήμα τῆς Βουλῆς, νομίζων ὅτι προσβάλλει τὸν κύριον Βούλγαρη.

Α. ΠΕΤΜΕΖΑΣ. Αὐτὰ ἐλέγοντο ἐδῶ· κύριε πρόεδρε, τὸν λόγον (θόρυβος).

ΔΕΚΑΣ. Πρέπει νὰ ἐντραπέμεθα, κύριοι, νὰ ἀποκαλύπτωμεν αὐτὰς τὰς ἀσχημίας καὶ ἐπρεπε νὰ ἐντραπέμεθα διὰ τὰ αἵσχημας· μίαν ἐβδομάδα ἀναφέρομεν τὰ αἵσχημα τῆς Ἑλλάδος· νὰ σὺ εἶπῃ, κύριοι, ὅλοι οἱ ἄρχοντες πταίουν δι' αὐτὰ (θόρυβος).

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης, κύριοι βουλευταί. . . .

ΚΑΡΑΛΙΒΑΝΟΣ. Μὲ συγχωρεῖτε νὰ σὺ εἶπῃ κατὰ τι· δὲν εἶναι ψεῦδος ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐβρίθην διὰ τὰ πλοῖα, διότι ἐρωτηθεὶς ὁ κύριος πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως εἶπε, ὅτι τὰ ἐκατὸν ἐ-

κατομύρια πρέπει νὰ τὰ δώσῃτε καὶ ἐγὼ τὰ πάντα τὰ ἔχω ἐτοιμα.

ΔΕΚΑΣ. Κύριε πρόεδρε, μετὰ τὸν κ. Πετμεζᾶν ἔχω καὶ ἐγὼ τὸν λόγον.

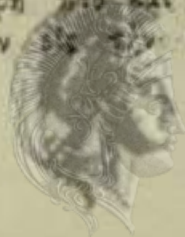
ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὁ πρόεδρος, λέγω, τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης ἀνὴρ σοβαρὸς, ἀνὴρ σπουδαῖος, ἀνὴρ γνωστός διὰ τὰς περιφανεῖς ὑπερσίας, τὰς ὁποίας ἀξίωσιν προσέφερεν εἰς τὴν πατρίδα του, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ δημοκοπήσῃ διὰ τοιούτων ἐγορτικῶν καὶ διὰ τοιούτων ψευδῶν διαδόσεων, ἐλυπαίτο, διότι εὗρεται εἰς μίαν δυσχερῆ διὰ τὴν πατρίδα του περίστασιν, ἀλλ' εἶχε τὸ θάρρος, εἶχε τὴν γενναϊότητα, εἶχε τὸν πατριωτισμὸν νὰ διεξγάγῃ καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ, μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸ εὐτολίμειαν καὶ παρρησίαν.

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. ἔχει ἢ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ὑπερασπίσεως, κ. πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Μάλιστα, τὸ ἔχει. Ἠσυχία, κύριοι.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Σὺς παρέστησαν λοιπὸν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὡς ἐποχὴν ἀλευρίαν, ὡς ἐποχὴν δυστυχή διὰ τὴν πατρίδα μας καὶ ἐλυομένησαν τὴν ἐποχὴν τοῦ 1867, ἐποχὴν τῇ ᾧντι ἀρξάμεθα λυπηρὰς ἀναμνήσεως εἰς τὸν τόπον, ἐποχὴν τὴν ποίαν καταδίδασκεν ὁλόκληρος ἡ συνείδησις ἡ ἐθνικὴ, διότι τὰ πάντα εἶχον καταπίσει καὶ ἐξουτελισθῇ, καὶ αἱ ἐπαρχίαι εἶχον παραδοθῇ ὡς τιμάριον εἰς τοὺς βουλευτάς τῆς πλειονοψηφίας, καὶ οἱ πολῖται εἶχον διακριθῇ εἰς δυναστεύοντας καὶ δυναστευομένους, καταπιέζοντας καὶ καταπιεζομένους· ἀναφέρομαι εἰς τὴν εὐτυνηδυσίαν τῶν μελῶν τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν εὐτυνηδυσίαν τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, διὰ νὰ εἶπουν, ὅποιον ἰδέαν εἶχον περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ τόπου ἐν ἐτὶ 1867. Παρέβλεπον λοιπὸν τὰς δύο αὐτὰς ἐποχάς, καὶ εἶπον, ὅτι ἡ ἐποχὴ τοῦ 1867 ἔμελλε νὰ φέρῃ, ἂν ἐμεινεν εἰς τὰ πράγματα, διότι μία κακόβουλος καὶ ἀόρατος ἐνέργεια κατέστρεψε τὴν πολιτικὴν ταύτην καὶ δὲν ἤμπορεσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τῆς, ἔμελλε νὰ φέρῃ τὸν χρυσὸν αἰῶνα, καὶ ἡ ἀόρατος πολιτικὴ τοῦ 1868 τὸ πᾶν κατέστρεψε, ἐγκατέλειπε τοὺς πρόσφυγας, ἐγκατέλειπε τὴν Κρήτην, ἐγκατέλειπε τὰς προπαρασκευάς, καὶ ἐ- τοῦτοις ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἤλθοι φανερότερον ἀπεδείχθη, ὅτι αἱ προπαρασκευαί τοῦ εἰρηνικοῦ ὑπουργίου τοῦ κ. Βούλγαρη ἦσαν πολὺ ἀνώτεροι τῶν ἐκτάκτων καὶ πομπωδῶν προπαρασκευῶν τῆς πολιτικῆς τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τοῦ 1867, καὶ ἐν τοῦτοις ἀπεδείχθη ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ 1867 κατέστρεψε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐλπίξῃ ἡ πατρίς. Ὁ εὐγλωττος βουλευτὴς Μεσολογγίου ἀπέδειξεν διὰ τῆς νευρώσεως ἀγορεύσεώς του, ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1867, ὅτε ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, διὰ νὰ μὴ εἶπῃ τίποτε ἄλλο, νὰ ἀποσυρθῇ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ κ. Κουμουνοῦρου ἀπὸ τὰ πράγματα, ἀφῆκε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης εἰς κατάπιεσιν ἐλαυνὴν, ὑπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν ἐποψὴν. Ἦθελον ἐλαττώσει βεβαίως πολὺ τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κύρος τῶν λόγων τοῦ κ. Διληγεώργη, ἴαν ἐπεχείρουν νὰ προσθέσω εἰς αὐτοὺς καὶ τὸ ἀσθενὲς μου ἐπιχειρήματα. Ὁ ἐντιμὸς φίλος μου καὶ συνάδελφός μου κ. Βαλασόπουλος, μέλος τοῦ ὑπουργείου τοῦ κ. Βούλγαρη, ἀπέδειξεν ἐ- τεύθεν δι' ἐπιχειρημάτων ἀκαταμαχῆτων, ποῖα διαφορὰ ὑπῆρξεν εἰς τὴν πολιτικὴν τὴν ἰσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν, μεταξὺ τῶν δύο ἐτῶν τοῦ 1867 καὶ 1868· εἶναι περιττὸν ἐπομένως νὰ ἐπαναλάβω τοὺς λόγους αὐτοὺς, διότι ἐπίσης ἤθελον ἀδικήσῃ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὴν ἐμβριθείαν μεθ' ὧν ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ κύριος Βαλασόπουλος.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, τὰς ὁποίας ἐπεσφύρευσαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ κυρίου Βούλγαρη ἦσαν καὶ μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ὅτι δὲν παρεδέχθημεν εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ



μείον της σφοδρότητος, εκεί όπου πλέον εκπέμπει εις προσωπικούς διπληγτισμούς, ανοικταίς εις πολιτικόν ἄνδρα ἔχοντα τὴν ἀξίωσιν νὰ διευθύνῃ τὰ τῆς πολιτείας. Διὰ λόγους πομπώδους, παταγώδους καὶ χολώδους ἐπετίθη κατὰ πάντων καὶ παρέστησε τὴν πολιτικὴν τοῦ 1866, ἐκείνην ἣτις ἔπειθεν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀδυναμίας, ὡς τὸ τελευταίον ἐπινόημα πολιτικῆς περινοίας, τὸ ὅποιον, ἂν παρατείνετο, εἴθε εἴρηκε τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Κρήτης καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος. Προέβη εἰς ἰδιαιτέρας ἀποκαλύψεις, αἵτινες ἔπρεπε νὰ μείνωσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἐχεμυθίας, διέστρεψε γεγονότα προφανῶς, παρηρμήνευσε μέχρι τοῦ γελίου ἐπιστήμους διακηρύξεις τῶν δυνάμεων, καὶ μόνον οὐχὶ παρέστησε τὴν πολιτικὴν τοῦ 1867 ὡς παραίτιον τῆς τελευταίας ἐθνικῆς ὕβρεως καὶ ταπεινώσεως. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον, δηλ. ἀκριβῶς εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ζητήματος, ἡ φοβερὰ αὐτοῦ ardor pubertum ἐξηντλήθη καὶ διεσκιδίσθη ὡς καπνός. Ὁ δεινὸς ῥήτωρ ἐτήρησεν ὡς πρὸς τὸ κύριον ζήτημα σιγὴν θανάτου. Οὐδεμίαν αἰτίαν κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ 1868, τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ ἐδόλοφονήθη μὲν ἡ Κρήτη, ὕβρις δὲ καὶ ἐταπεινώθη ἡ Ἑλλάς. Οὐδεμίαν λέξις περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ 1869, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ εἴμεθα κεκλημένοι νὰ φέρωμεν τὴν ψῆρον ἡμῶν. Οὐδὲν παράπονον ἠκούσθη ἀπὸ τὰ χεῖλη, οὐδὲν δάκρυ ἔρρευσεν ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ θερμοῦ τούτου πατριώτου, ὁμιλοῦντος περὶ ὑποθέσεως ὁδυνῆς καὶ περὶ ἀνηκέστου συμφορῆς τοῦ ἔθνους. Εἶχεν ἀνάγκη νὰ θεραπεύσῃ τὸ ἄγριον πάθος του, ν' ἀντεπεξέλθῃ διὰ προσωπικῶν ὕβρεων, νὰ χύσῃ χολὴν ἔχουσα λοιπὸν τὴν χολὴν του, προσέβαλε προσωπικῶς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ παρήτησε τὸ ζήτημα τῆς οὐσίας. Τὸ προσφιλὲς καὶ χαδευμένον τοῦτο τέκνον τῆς ἐπαναστάσεως ὕψωσε πρῶτον ἢ ἄλλῃ φορὰν τὴν διάτονον φωνήν του ὑπὲρ τῆς ἡγεμονικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ὑπουργείων.

ΤΙΝΕΣ. Δὲν ἀκούομεν τίποτε κ, Μίλησε.

ΜΗΤΣΑΣ. Νὰ τὰ λέγῃς δυνατὰ τὰ τελευταία. Δὲν ἀκούομεν τίποτε.

ΜΙΑΗΣΗΣ. Τὸ 1868, κύριοι, δι' ἄνθρωπον ἀπροκατάληπτον εἶναι ἡ ἀπόπειρα τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς προσωπικῆς κυβερνήσεως μ' ὅλον τῆς τὸ ἐπιτελεῖον. Καὶ ὅμως ὁ κ. Δελγυώργης, τὸ δημιουργημὰ αὐτὸ τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἤλθε νὰ ἐκφράσῃ τοῦλάχιστον τὴν ἀποδοκιμασίαν του κατὰ τοῦ συστήματος τῆς προσωπικῆς κυβερνήσεως, ὅπερ ἐπὶ ἐν ὁλόκληρον ἔτος ἐλυμῆνατο τὴν πατρίδα του! Ἐπῆλθεν ἔπειτα τὸ ὑπουργεῖον, διὰ νὰ φέρῃ τὴν ἀνακωχὴν μεταξὺ τῶν δύο διαμαχομένων μερῶν, διὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων. Οἵτινες κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀξιοτίμου προέδρου τῆς κυβερνήσεως ὡς δύο ἀντοὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐμπήξωσι κατ' ἀλλήλων τοὺς ὀνυχὰς των. Χριστιανικὸν τὸ ἔργον! Ἐπὶ τέλους δ' ὁ Κύριος ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τοῦτο κατέστη αὐτόκλητος διαιτητής, καὶ εἶδω μὲν εἶδε δικαίον εἰς τὴν μίαν μερίδα, ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ταῦτα ἀναγινώσκων ἔγγραφα, τὰ ὅποια ὁ ἴδιος, ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1867 ἐν Παρισίοις, εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ Κ. Δηλιγιάννης ἐλησμόνησε, φαίνεται, ὅτι ἡ Βουλὴ εἶχεν ἀποφασίσαι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς αὐτὴν τὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια εἶχον σχέσιν μὲ τὸ χρητικὸν ζήτημα. Ἄν ὑπεβάλλοντο ὅλα τὰ ἔγγραφα ταῦτα, καὶ δὲν ἀνεγινώσκοντο μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προέρχοντο ἐκ μέρους τοῦ Κ. Δηλιγιάννη—ὅστις ὁμολογουμένως εἰς τὴν ἑκτακτον ἀποστολήν του δὲν φαίνεται, ὅτι πύδοκίμησε τόσον πολὺ, ὅσον οἱ λοιποὶ συνάδελφοί του, διότι τὰς πλείους τῶν πληροφοριῶν ἐλάμβανεν ἡ Κυβέρνησις τοῦ 1867 ὅχι ἐκ Παρισίων, ἀλλ' ἐξ ἄλλων μερῶν,—ἡ ἀλήθεια εἴθελε προκύψῃ καθαρά· ἀλλ' ἀντὶ νὰ

ὑποβάλλῃ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, περιωρίσθη νὰ ἀναγνώσῃ ἐν ἡ δὴ δύο ἔγγραφα ἰδικά του, διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ αἱ δύο μερίδες εἶχον ἄδικον. Ὅποια καλὴ πίστις πρὸς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἢν ὑπερέτησεν ὁ Κ. Δηλιγιάννης!

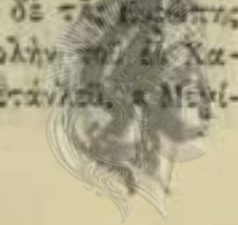
Εἶναι καιρὸς, κύριοι, νὰ φέρωμεν τὸ ζήτημα εἰς τὰ φυσικὰ καὶ λογικὰ του ὅρια. Περί τίνος πρόκειται; Εἶναι φανερόν, ὅτι ἐκτάκτως συνεκαλιθήμεν, ἵνα δηλώσωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν ἐπὶ ὁδυνῆς συμφορῆς τοῦ ἔθνους. Ποιοὶ δὲ εἶναι κυρίως ὑπόλογοι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην; Προδήλως οἱ ὑπουργοὶ τοῦ 1868 καὶ οἱ τοῦ 1869. Τὸ ἐκστὸς λοιπὸν ὑπουργεῖον ὤρειλε ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς κατηγορίας τῆς πολιτικῆς τοῦ 1868 διότι ἡ κακὴ καὶ ὀλεθρὴ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου τοῦ 1868 εἶναι ἡ δικαιολογητικὴ βάση τοῦ σημερινοῦ ὑπουργείου (sa raison d'être). Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο δὲν προέρχεται τῶντι ἐκ τῶν σπλάγγνων τῆς Βουλῆς, δὲν εἶναι ἀπόβροια τῆς πλειονοψηφίας αὐτῆς, δὲν εἶναι τέκνον τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ἀλλ' ἤλθε διαλόγους ἐξωτερικοὺς ἕνεκα τῶν ὁποίων διέλυσε τὴν Βουλὴν, συεκάλεσε νέαν καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῆς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς διαγωγῆς του.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι τὸ ἐκστὸς ὑπουργεῖον, τὸ ὅποιον κατὰ τὰ συνταγματικὰ ἔθιμα ὑπέχει τὴν εὐθύνην τῆς πτώσεως τοῦ προκατόχου του, αὐτὸ ὤρειλε ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐνώπιον ἡμῶν ἐκτιμήσεως τῆς πολιτικῆς τοῦ 1868, ἣτις εἶναι ὁ δικαιολογητικὸς λόγος τῆς ὑπάρξεώς του· ἀλλ' ὅμως βλέπετε, ὅτι παρήτησε τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην, καὶ ἀφοῦ αἱ δύο μερίδες ἤλθον εἰς ζωὴν πρὸς ἀλλήλας σύγκρουσιν, παρουσιάζονται ἤδη οἱ ὑπουργοὶ αὐτοχειροτόνητοι δικαίτη καὶ συμβιβασταὶ καὶ τείνοντες ἐκτέρωθεν τὰς χεῖρας μᾶς λέγουσι εἰς μὲν ὅτι ἔχετε ἄδικον· ἡσυχάσατε.

Ἄν τοῦτο καλεῖται συναίσθησις τῆς ἰδίας εὐθύνης, ἀπόκειται εἰς ὑμᾶς νὰ τὸ ἐκτιμήσατε. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐγκατέλειπον τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοὶ, τὴν ἀνεδέχθημεν ἡμεῖς, οἵτινες δὲν φοβούμεθα τὴν εὐθύνην. Εἰρόντες τὴν πρωτοβουλίαν ἐρόμεν ἡμῖν εἰς τὸν δρόμον, τὴν ἀνελάβομεν. Καὶ λοιπὸν ἔρχομαι ν' ἀποδείξω μετὰ τοὺς ἄλλους ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ 1868 ἦτο ἡ αἰτία τῆς δεινῆς συμφορῆς, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ καλούμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν γνώμην μας.

Ἐμδαίνων, κύριοι, εἰς τὴν ἀνάυσιν τῆς πολιτικῆς τοῦ 1868, αἰσθάνομαι τὴν δυσχέρειαν τῆς θέσεώς μου· διότι ἔρχομαι τελευταίος πάντων, ἀφοῦ τὰ γεγονότα ἐξητάσθησαν ἤδη καὶ πολλαχῶς ἐξηλέγχθησαν καὶ ἐδασκανίσθησαν· θὰ προσπαθῶ μ' ὅλον τοῦτο νὰ καταστήσω τὴν ὁμιλίαν μου ὅχι ὅπως ἄχρηστον εἰς τὴν Βουλὴν, διότι δὲν θὰ ἐπιμείνω πολὺ εἰς τὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἐλέγχθησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ ὅματος τοῦτου, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ μόνον νὰ τὰ συνδέσω στενότερον, νὰ δώσω εἰς αὐτὰ τὴν ἐννοίαν ἣ ὁποία τοῖς ἀνέκει, καὶ νὰ τὰ συναρμολογήσω στενῶς μὲ τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἐξ αὐτῶν ἐξάγεται. Θά ἦμαι δὲ λίαν σύντομος, κύριοι, καὶ μὴ ἀνησυχεῖτε.

Κύριοι, περιττὸν θεωρῶ ν' ἀνατρέξω μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ· θ' ἀρχίσω ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1867· πῶς ἄρρησε τὸ 1867 τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ τί τὴν ἔκαμε τὸ 1868;

Ρίπτων τις ἐν ὅλῳ ἐπὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ 1867, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι τὸ δημόσιον φρόνημα καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχε θερμὸν καὶ ζωηρὸν, ὅτι ἡ ἐπανάστασις, ὑποστηριζομένη ἀποτελεσματικῶς, ἦτο ἐπίσης ἀκμαία, ὅτι ὁ τύπος τῆς Εὐρώπης, ὁ ἀνεξάρτητος, ὕψωνε τὴν φωνὴν του ὑπὲρ τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ ὅτι ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ἡ θέσις ἡμῶν ἦτο σεβαστὴ, ἀπέναντι δὲ τῆς ἰσχυρῆς εὐμενῆς. Σὰς ἀναγινώσκω, κύριοι, μίαν ἐπιστολήν τοῦ κ. Χαλκίου Προξένου τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν ἡγετὸν Στάνλεϊ, κ. Μερ-


ἢ κακῶς ἐπραξε τὸ διάδοχον ὑπουργεῖον παραδεχθέν τὴν διακήρυξιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων· ὁ Κ. Βούλγαρης ὅμως, ἂν ᾔθελε, κλόνετο νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἂν ᾔτο φίλαρχος, ὅπως τὸν παριστήσατε σὺς (δεικνύει τὴν δεξιὰν πτέρυγα) ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ πολὺ καλὰ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, δεχόμενος τὴν διακήρυξιν τὴν ὁποῖαν εἰσμεν ὁμοφώνως σύμπασα ἡ Εὐρώπη καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ τόπου· (θόρυβος) ἐνόμισαν ὅμως, ὅτι τοῦτο πράττων, δὲν ὑπερεβαίνει τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος του, ὅτι ᾔθελε διαψεύσει τὸ παρελθόν του καὶ διὰ τοῦτο ἐπρότιμῃ ν' ἀποχωρήσῃ τῶν πραγμάτων. Μόνη λοιπὸν αὐτῇ ἡ περίστασις τοῦ νὰ ἀφῇ χάριν τῆς ἐθνικῆς αξιοπρεπείας τὴν ἐξουσίαν, ἐν ᾗ ἠδύνατο νὰ τὴν κρατήσῃ, εἴ-αι ἱκανὴ ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ὕβρεις καὶ τὰς συκοφαντίας, τὰς ὁποίας ἐξετόξευταν ἀρειδῶς κατ' αὐτοῦ οἱ συκοφάνται του.

Α. ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΗΣ. Ἡ πρότασις νὰ τυπωθῇ, διότι εἰμὲν ζηλότυποι τότε ἤμην ἀντιπολιτευόμενοι, εἶπον ὅμως ὅτι διδομεν ὅλην τὴν συνδρομὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη διὰ νὰ εὐγῇ ἀπὸ τὸν λαβύρινθον, ἀλλὰ φυλάττεται ἐλευθερίαν ἐνεργείας.

Α. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. (Ἰσπανός Δικαστήρ). Δὲν ᾔτο ἀνάγκη νὰ λάβω τὸν λόγον, διὰ νὰ ὑπερασπισθῶ τὴν εὐθύναν τῆς κυβερνήσεως, καθότι ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐξαπλήρωσαν ἐντελῶς τὸ καθήκον τοῦτο, καὶ ἂν θέλατε καὶ με ἀφθονίαν. Ἐλαβὼν ὅμως ἀρχὴν ἐκ τῆς παρουσίας αὐτῆς τῆς προτάσεως νὰ λάβω τὸν λόγον, διότι πρόκειται νὰ καθιερωθῇ ἀρχὴ συνταγματικῶς οὐλοικοί, ᾔθειον δὲ λάβει τὸν λόγον καὶ ἂν δὲν ἤμην ὑπουργός ἀλλ' ἀπλὸν μέλος τῆς Βουλῆς. Δὲν εἶναι ἀληθές, κύριοι, ὅτι παύει ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν, διότι ἐπικυροῦνται αἱ πράξεις ὑπὸ μιᾶς πλειοψηφίας.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Εἶπον ὅτι μόνον ὡς πρὸς τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν μένουσιν ὑπεύθυνοι.

Α. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Ἡ πολιτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν ἀκολουθεῖ αὐτοὺς μέχρι παραγραφῆς τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἔμπορουν πάντοτε ν' ἀναζητηθῶσι, ν' ἀνακριθῶσι καὶ καταδικασθῶσιν. Τὰ μέλη ἐνὸς κοινοβουλίου, τὰ ὁποῖα ἐπεκύρωσαν τὴν πράξιν καὶ τὴν πολιτικὴν ἐνὸς ὑπουργείου ἔχουν μόνον ἡθικὴν ὑποχρέωσιν οὐχὶ νομικὴν, καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια μέλη δύνανται νὰ παρουσιάσουν ἐκ νέου ἀναψηλάφησιν τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς ἐνὸς ὑπουργείου καὶ νὰ δώσουν τὴν ἐναντίαν ψῆφον. Ἐκ τούτων τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὸ κοινοβούλιον, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι αἱ ἀληθεῖς συνταγματικαὶ ἀρχαί, ἐννοεῖτε πολὺ καλὰ ὅτι θέλει πράξει σφάλμα ἡ Βουλὴ παραδεχόμενη τὴν πρότασιν·

Ὡς προεῖπον, ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν δύναται πάντοτε καὶ εἰς πᾶσαν σιγὴν καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν νὰ ἐξετασθῇ· δὲν εἶναι δὲ βεβαίως κατάλληλος ἡ σημερινὴ ἐποχὴ διὰ νὰ γίνῃ ἐξέτασις τῆς εὐθύνης τοῦ ὑπουργείου τοῦ 1868 εἰς τὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Β. λόγον· αὐτὸ εἶναι ἔργον καθαρὸν τῆς Βουλῆς, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ ὡς ἔχουσα τὸ δικαίωμα τοῦ κατηγορεῖν. Δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἡγμένον ὅτι τὸ παρελθὸν ὑπουργεῖον ἐσφαλὲν, ὅτι προσέβαλε τοὺς νόμους, ὅτι ἔδωκεν ἐθνικὰ συμφέροντα τέλος· διότι τὸ δικαίωμα αὐτὸ τὸ ἔχει ἀπολύτως καὶ δὲν εἶναι βεβαίως οὔτε ἡθικὸν τοῦτο, οὔτε κατάλληλον, οὔτε αξιοπρεπές νὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ 1868 καὶ τοῦ 1869, ὅτι ἡ κυβερνήσις του ἐκεῖνη προσέβαλε τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἢ παρεδίωκε τοὺς νόμους. Διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν εἶπε καὶ οὗς ἀνέπτυξεν ἐντεῦθεν, ἀποκρούω τὴν τροπολογίαν αὐτήν, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω τι περισσό-

τερον· κατὰ τοσοῦτον δὲ μάλλον οἱ φίλοι τῆς κυβερνήσεως ὀφείλουσιν ν' ἀποκρούουν τὴν τροπολογίαν αὐτήν, καθόσον θεωρεῖται, ὑποτίθεται πάντοτε εἰς τὰ συνταγματικὰ κράτη, ὅσαί-εἰς ἡ ἀντιπολίτευσις φέρει μίαν τροπολογίαν, ὅτι ἡ τροπολογία αὕτη ἐμφανίζει μίαν πλαγίαν μορφήν καὶ κατὰ τῆς ἰδίας κυβερνήσεως. Ἐπομένως λέγω, ὅτι ἡ Βουλὴ ὀφείλει ν' ἀπορρίψῃ τὴν πρότασιν ταύτην καὶ συγχρόνως καὶ τὴν τροπολογίαν τῆς μειοψηφίας.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ. Ἐμπρὸς εἰς ψηφοφορίαν, κύριε Πρόεδρε!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι βουλευταὶ, θὰ μοὶ συγχωρήσῃτε νὰ κηρύξω ἐκτελεστέαν τὴν συζήτησιν;

ΟΛΟΙ. Μάλιστα, μάλιστα!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Νομίζω, κύριοι, ὅτι ἀπαιτεῖται πρότασις εἶναι ἡ υποβληθεῖσα ἤδη πρότασις καὶ αὐτὴν προτείνω εἰς ψηφοφορίαν. Οἱ παραδεχόμενοι· . . .

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΒΑΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ. Δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Σηκωθῆτε 15.

ΒΑΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ. Οἱ υπογεγραμμένοι (θόρυβος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἀκούσατε τὴν πρότασιν (Ἀναγινώσκειται).

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ ΚΑΙ ἑτεροί. (ὑπὲρ τοὺς 15 ἐγείρονται) Δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

Α. ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΗΣ. Παρακαλοῦνται οἱ κύριοι βουλευταὶ νὰ κερძῶσι χρόνον.

ΑΘ. ΠΕΤΜΕΖΑΣ. Κύριε πρόεδρε·

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὄρῃσθε ψευδέταται. (Προσέρχεται ὁ Κ. Ῥηγάπουλος).

ΛΕΚΑΣ. Δύω λέξεις, κύριε Πρόεδρε· δὲν ἐννοῶ τὴν ἀπειρὸν ἐπιμονὴν τῶν κυρίων εἰς τὸ νὰ ζητήσιν τὴν ὀνομαστικὴν κλήσιν· εἶπομεν ὅτι ὁ καιρὸς ἐπήγει· . . .

ΤΙΝΕΥ. Μὰ, κύριε πρόεδρε, ἔλκεισι ἡ συζήτησις.

ΛΕΚΑΣ. Ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας θὰ ὁμιλήσω. Σκοπῶνός θέλετε νὰ χάτετε τὸν καιρὸν; ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἔλκεισιν ἡ συζήτησις, ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας ἔμπορὸν νὰ ὁμιλήσω (θόρυβος)· τί ζητεῖτε νὰ ἀποδείξητε εἰς μέθεα 17, τὸ ἡξέωμεν, δὲν εἶναι ἐντροπὴ ὅπως ὑπέγραψα, ἔχω τὴν γαναιότητα καὶ εἰς τὰς ἀγυῖας ἢ τὸ εἶπω. Δὲν ἐντρέπεσθε! (μῆγας θόρυβος).

ΑΘ. ΠΕΤΜΕΖΑΣ. Κάμνω τὴν παρατήρησιν εἰς τὸν κύριον βουλευτὴν τῆς Ἀττικῆς, ὅτι ὅταν πρέπει νὰ πάρῃ ἕνα κανονισμὸν νὰ διαβάσῃ, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι γίνεται πρότασις περὶ ὀνομαστικῆς κλήσεως, οὐδεμία ἀντίρρηση ἔμπορὸν νὰ γίνῃ καὶ ὅλα αὐτὰ ποὺ λέγει, ἔμπορὸν νὰ τὰ εἴπῃ εἰς ἄλλην ἐποχὴν καὶ εἰς ἄλλους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Οἱ παραδεχόμενοι τὴν πρότασιν λέγουσιν ναί, οἱ μὴ παραδεχόμενοι λέγουσιν όχι. Κύριε Βαλασόπουλε, ὀρῃσατε ἕνας ἀπὸ σὰς ψευδέτατας.

ΒΑΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐμπιστευόμεθα εἰς τὸ Προεδρεῖον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἀκούσατε καλλίτερα, ἀκριβέστερα ποῖα εἶναι ἡ πρότασις.

ΠΟΛΛΟΙ. Τὴν ἡκούσαμεν (Ἀναγινώσκειται).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Οἱ παραδεχόμενοι τὴν πρότασιν περὶ ἀναρμοδιότητος λέγουσιν ναί, οἱ μὴ παραδεχόμενοι λέγουσιν όχι.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Θὰ εἴθῃ ἐποχὴ νὰ ἀνασυζητηθῇ καὶ ἡ ἀπόρασις τῆς σημερινῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ πρωτοκόλλου. (Γίνεται ἡ κατὰ τὸν κανονισμὸν ψηφοφορία).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κύριοι, ἐψηφοφόρησαν ἐν ὧν 124· οἱ 104 ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν, οἱ 20 ἦσαν ὑπὲρ. Ἀπερρίθη λοιπὸν ἡ πρότασις διὰ ψήφων 104 κατὰ 20. ἔρχεται τὸ 2· ἡ τροπολογία.



χαί τοῦ μεταξὺ ἐθνῶν δικαίου, τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως τῆς πλειονότητος τῆς ἐπιτροπῆς. Λέγω, κύριοι, ὅτι τοῦτο δὲν εἶ-αι ἀληθές. Ἐν ἀναγνώσει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Γ' συνεδριάσεως τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων, θέλει πεισθῇ ὅτι αἱ δυνάμεις δὲν συνῆλθον, ἵνα καθιερώσωσι νέας ἀρχάς τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, ὅχι, ἀλλ' ἵνα ἀποφασίσωσιν εἰδικῶς καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τῆς ῥήξεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας· ἔλαβον δὲ ὡς βάσιν τῶν ἐργασιῶν τῶν αὐτῶ τὸ τελεσίγραφον τῆς Πύλης. Ἄν δὲ διετύπωναν τὴν ἀπόφασιν τῶν ὑπὸ τὸν τύπον γενικῶν ἀρχῶν, τὸ ἐπράξαν ἵνα οἰκονομήσωσι τὴν φιλοτιμίαν τῆς Ἑλλάδος. Οὐδὲν πλέον ῥητῶς, καθαρῶς καὶ σαφῶς λέγεται τοῦτο εἰς τὸ πρωτόκολλον ἐκείνο καὶ εἰς τὴν διακοίνωσιν, τὴν ὁποῖαν ἀπέστειλαν εἰς τοὺς διπλωματικούς αὐτοῦ πράκτορας ὁ ὑπουργὸς τῶν ἑξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Παραλείπω τὸ πρωτόκολλον, διότι εἶναι διεξοδικόν, καὶ ὅς ἀναγινώσκω τὴν περικοπὴν τῆς διακοίνωσεως· «Τὸ συνέδριον ἡδυνήθη λοιπὸν ν' ἀποφάνθῃ ἐν πλήρει γνώσει τῆς ὑποθέσεως καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκθέσῃ τὴν γνώμην του μετὰ πλήρους εὐλικρινείας. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐκτιμῶν τὴν οὐσίαν αὐτὴν τῆς διαγορεύσεως κατὰ τοὺς κανόνες τοῦ δικαίου, ἐθεώρητε καθεῖνα του οὐχ ἥττον ἀναπόφευκτον νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἣν προσεκλήθη ν' ἀπαγγεῖλῃ, τύπον ὅσον οἶδε τε εὐπρόσδεκτον καὶ μὴ προσβάλλοντα τὰς φιλοτιμίας, ὥς ὅρατε νὰ συμβῇ. Καὶ εἰς τοῦτο ἐπέτυχε κτλ.»

Βλέπετε λοιπὸν, κύριοι, καθαρῶς, ὅτι τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων δὲν εἶχεν ἀποστολὴν νὰ καθιερώσῃ γενικὰς ἀρχάς τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, οὔτε καθιέρωσε τοιαύτας.

ΛΘ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Ἐλάβον ἀφορμὴν.

ΜΙΑΘΗΣΙΣ. Δὲν ἐξετάζω τὰς ἀφορμὰς. Ἀλλ' εἶχεν ἀποστολὴν νὰ δικάσῃ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ἄν τῶντι ἀνέγραψαν αἱ δυνάμεις γενικὰς ἀρχάς τοῦ μεταξὺ ἐθνῶν δικαίου, διατὶ τάχα δὲν προσεκάλεσαν καὶ τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, τὰς μὴ συμμετασχούσας εἰς τὸ συνέδριον, νὰ δώσωσι τὴν συναίνεσιν των εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας, τὴν Βαυαρίαν, λέγω τὴν Πορτογαλίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ ὅλα τα ἄλλα κράτη, τὰ ὅποια δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὸ συνέδριον; Δὲν διευκρίνησαν λοιπὸν γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὅχι, ἀλλὰ κατεδικάσθη ἡ Ἑλλὰς εἰδικῶς καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ῥήξεως μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Τουρκίας. Προσπαθοῦντες δὲ νὰ δώσωμεν γενικὸν κῆρος εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου, ἐλάττετε τὴν πατρίδα σας μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ σώσετε ἐαυτοὺς, ἐλάττοντες δὲ τὴν ἐκ τῆς παραδοχῆς αὐτῆς ἰδίαν ὑμῶν εὐθύνην· διότι ἡ ἀπόφασις αὕτη, θεωρουμένη γενικὴ, δεσμεύει τὸ ἔθνος εἰς πᾶσαν περίστασιν, καταστρέφει δὲ δικαιώματα συμφορῇ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τὴν ἐθνικὴν, δικαιώματα, τὰ ὅποια ἡ Τουρκία ἀπειραῖθη ν' ἀφαιρήσῃ ἀπὸ τῆς στιγμῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὑπέγραψε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἀκούσατε, κύριοι, τὸ ἰδιαίτερον πρωτόκολλον, τὸ ὅποιον ὑπεγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 9|21 ἰουλίου 1832 μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἱψηλῆς Πύλης καὶ τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν προστατῶν αὐλῶν περὶ τοῦτου. «Οἱ ὑπουργοὶ τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης ὑποστήριξαν ἐπανειλημένως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης διαπραγματεύσεως τὴν σημαντικὴν ἐγγυήσεων τιμὴν, ὡς ἐθεώρουν ἀναγκαίαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἷον

Α.) Αἱ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸν πρὸς ἐνέργειαν τῆς ἀστυνομίας καὶ τὴν δικτήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς· οὐταξίαν ἀποχρῶντα ἀριθμὸν.

Β.) Τόσον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὅσον καὶ οἱ Ἑλληνοὶ ἰδιῶται νὰ μὴ παρέχωσιν οὐδενὸς εἶδους ὑπηρεσίαν ἢ συνδρομὴν

οἰανδήποτε εἰς τὰς δυνάμεις, κυβερνήσεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη, μετ' ὧν ἡ Γ. Πύλη ἤθελε διατελεῖ εἰς πόλεμον, ἀλλὰ νὰ τρωῶσιν αὐστηρῶς τὴν ἀρχὴν τῆς οὐδετερότητας.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν αὐλῶν ἀπάντησαν, ὅτι ἂν καὶ τὰ ζητήματα ταῦτα εἶναι ἐκτὸς τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν, δὲν ἀποποιῶνται μόλις ταῦτα νὰ τὰ ὑποστηρίξωσιν, ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ συμβούλιον, εἰς ὃ ἀνήκει νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτούμενν λύσιν. »

Ἰδοὺ δὲ τί ἀπεφάνθη κατόπιν τοῦ συμβουλίου τοῦ Λονδίου. Μεταβαίνοντες κατόπιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐπισυναπτομένου πρωτοκόλλου ὑπὸ χρονολογίαν 9|21 ἰουλίου ε. ε. ὅπερ ἀνεδέχθησαν ἀπλῶς οἱ παρὰ τῇ Γ. Πύλῃ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ τῆς Ρωσσίας, οἱ πληρεξουσίων τριῶν αὐλῶν ἀπεφάνθησαν, ὅτι ὅσον θέλωσιν καὶ ἂν ἔχωσιν αἱ αὐλαὶ αὐτῶν νὰ παραδέχωνται τὰς ἐπ' ὀνόματι τοῦ σουλτάνου ἐκφραζομένας αὐταῖς εὐχαίς, ταῖς εἶναι ὅμως ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς τὰς διὰ τοῦ μνησθέντος πρωτοκόλλου ἐκτιθεμένας ἐκ μέρους τῆς ὀθωμ. Πύλης.

Καὶ καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὴν πρώτην, ἀρκεῖ ἡ παρατήρησις, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ διατηρεῖν δυνάμεις τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης ἄνευ περιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, εἶναι ἐκ τῶν ἀναφαγέτων δικαίων παντὸς ἀνεξαρτήτου Κράτους κτλ.

Ὁ αὐτὸς λόγος (ὁ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦτέστιν) ἀντίκειται εἰς τὴν δευτέραν αἴτησιν τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως κτλ.

ΛΘ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Καὶ τίς ἐμποδίζει τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναλάβῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Διαβουκολεῖτε τὴν κοινὴν γνώμην καὶ διὰ τοῦτο δὲν φθάνομεν ποτὶ νὰ κάμωμεν μεγάλα πράγματα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΜΙΑΘΗΣΙΣ. Λυπούμαι, διότι δὲν ἐννοεῖτε, κ. Πετσάλῃ· τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἰδικόν μου. Ἐπαναλαμβάνω· ζητοῦντες νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου τῶν Παρισίων τὸν τύπον γενικῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἐλάττετε τὴν πατρίδα σας· διότι οὕτω θέτετε ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ὅ,τι δὲν δύναται ποτὲ ν' ἀμφισβητηθῇ, δηλ. δικαίωμα συμφορῆς μετὰ αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κύριοι, εἰς τὰς ἐπισήμους συμφορὰς τῶν ἐθνῶν, παρουσιάζομενοι οἱ ἐγεμόνες ἐνώπιον τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, εἴτε διὰ νὰ τὰς ἀναγγεῖλωσιν, εἴτε διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν συναίνεσιν αὐτῶν, δὲν ἐλαττοῦσι σκοπίμως τὴν σοβαρότητα τοῦ κακοῦ, δὲν κρύπτονται ὀπισθεν τοῦ καλῶς ἐννοουμένου συμφύροντος, οὐδὲ μεταχειρίζονται λέξεις ψυχρὰς καὶ πηγετώδεις, μὴ ἀνταποκρινόμενας εἰς τὴν τρωθεῖσαν καρδίαν τοῦ ἔθνους. Ἀκούσατε τίνι τρόπῳ ὁ πατὴρ τοῦ Βασιλέως μας ἀνήγγειλεν εἰς τὰς Βουλὰς τὴν τελευταίαν ἐθνικὴν συμφορὰν τῆς Δανίας.

«Ἐν τῷ βραχεὶ διαστήματι τῆς ἡμέρας βασιλείας ἐλάβομεν τὴν πικρὰν πείραν, ὅτι οὐδόλως ἐαυνέει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τὸ δικαίον ἐν τῇ πλάσσει τῆς πολιτικῆς, βλέποντες ἡμᾶς τε καὶ τὸν πιστὸν ἡμῶν λαὸν ἀπροστατεύτους κατ' ἐχθροῦ ὑπερτέρου. Ὅτε ἡ Ἀγγλία μετὰ τῶν οὐδετέρων δυνάμεων διεκήρυξεν, ὅτι ὠρεῖτομεν νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὴν ἐκείθεν τῆς Δανικῆς χώραν, συνηγάμεν εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην θυσίαν. Ἀλλ' ἀπὸ αὐτῆς ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν δυνάμεων, δὲν ἐστέφξαμεν πλέον εἰς ἐτέρας θυσίας, πεποιθότες, ὅτι τὸ ἡμέτερον ὅχι εἶναι καὶ τὸ ὅχι τοῦ δανικοῦ λαοῦ. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ μαλίσῃ τὴν καρδίαν τῶν κρατούντων ἐν ταῖς χερσὶ τὰς τύχας τῆς Εὐρώπης! Εἴθε τοῦλάχιστον εἰς ἓνα τόπον νὰ μεταβάλῃ τὴν συμπαθειαν εἰς ἐνεργητικὴν σύμπραξιν! Πολλὰ ἀπώλοντο, ἀλλ' ὅχι καὶ ἡ ἐλπίς· τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τοὺς θελόντας καρτερικῶς καὶ σπουδαίως.» Ἐπεσφάγισεν δὲ τὸν λόγον τοῦ διὰ τῆς ἐξῆς ἀξιωματικότητος φράσεως· ἐλπίζω, ὅτι θὰ χαρῶσθῃ



1868 τοὺς Βουλευτὰς τῆς Κρήτης, ἐνῶ εἰν ἐδεχομένη τοὺς Βουλευτὰς ἐκείνους, κατὰ τὸν ἀξιότιμον κύριον Χριστόπουλον, τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἐλύετο· δὲν ἤθελε πλέον ὑπάρχει οὗτος εἶπεν ὁ κύριος Χριστόπουλος ὑπ' ὅσιν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα, θὰ ὑπῆρχε ζήτημα Ἑλληνοκρητικόν. Εὐτυχὴς ἡ Ἑλλὰς εἰν ἡδύνατο νὰ προσαρτίσῃ εἰς ἐαυτὴν τὰς δούλας ἐπαρχίας διὰ τῆς ἀποστολῆς Βουλευτῶν! Τὸ ζήτημα τοῦτο κύριοι, περὶ τὸ ὅποιον ἐπὶ 1 1/2 ὥραν ἐνδιέτρεψε ὁ κύριος Χριστόπουλος γῆρας, ἐφέρθη πέρυσι εἰς τὴν Βουλὴν ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἥ τις συνεκροτεῖτο ὡς οὗτος προείπον, ἀπὸ ἐντιμὰ πρόσωπα, ἃ καὶ δὲν συνεκράθησαν μετ' αὐτῶν οἱ ἀξιότιμοι κύριοι Κομμουνιστοὶ, Χριστόπουλος καὶ Λομβάρδος, καὶ ἡ κυβέρνησις λίαν εὐχερῶς ἀπήντησεν δι' ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 10 ἰουλίου 1868· ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν εἶπεν τότε ὅτι ἐμὴ ποθεύσκει τῆς κυβερνήσεως οὗτοι ἐπὶ μίαν ἰσχυρὰν νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία τις περὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς ὡς πρὸς τὸν Κρητικὸν ἀγῶνα, ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς ποστικῆς ἐπερωτήσεως, ὅτι οἷός τις πατριωτισμὸς καὶ εἰν κατέχη τοὺς ὑπουργοὺς δὲν ἡδύνατο οὗτοι παρὰ διὰ ψυχρᾶς κρίσεως νὰ προσεγγίσωσιν ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσώπων νήσου, ἥ τις δυστυχῶς μέχρι τοῦδε δὲν συνεδέθη μετ' αὐτῆς· καὶ ἡ Βουλὴ ἐκρίθη εἰς τὴν πληροφρίαν ταύτην. Τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ζήτημα τοῦτο σήμερον ἢ διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ αἱ δημοσκοπίαι ἀκόμη; Ὀλίγον ἐραδύτερον ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1868 προσήγαγεν εἰς τὴν Βουλὴν τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου διὰ τὰ διαμειθεύοντα διπλωματικά ἔγγραφα διὰ νὰ λάβῃ γνῶσιν αὐτῶν ἡ Βουλὴ, ὅπως κρίνῃ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια θὰ εἶχεν ἡ παραδοχὴ τῶν Βουλευτῶν ἐκείνων, καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις τότε εἶπε δι' ἐνὸς τῶν ῥητόρων τῆς, ὅτι ἡ κατάθεσις τοιούτων ἐγγράφων δὲν ἐκτελεστέα ποῦποτε παρὰ τῆς Βουλῆς, διότι εἶχε θεωρηθῇ τὸ ζήτημα ὡς λελυμένον· ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς ἀπήντησε ὅτι ἐθεώρειν ἀναγκαῖον νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν ἐγγράφων τούτων ἡ Βουλὴ καὶ θὰ πεισθῇ ὅτι ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ ἀκόμη ἐνήργησαν ἑλληνοκρητικά, πατριωτικώτατα εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μὴ δεχθῆσαι ἀντιπροσώπους τῆς Κρήτης, ὡς νήσου ἐλευθέρως προσσητημένους εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ πράγματα δεινῶς ἤθελον περιπλεχθῆναι ἔκτοτε ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

ΚΟΡΥΖΗΣ. Μὰ δὲν ἦτον Βουλὴ τότε.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐμείνεθσαν τὸ ὑπουργεῖον τοῦ κυρίου Βούλγαρη ὅτι ἀπεδίδωξεν ἐντεῦθεν διὰ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων τοὺς πρόσφυγας ἀδελφοὺς καὶ ὁ κύριος Λομβάρδος μετὰ πατρικῆς στοργῆς, μετὰ περιπαθείας καὶ μετ' ἄλλας συγκινήσεως οὗτος παρέστησεν ἐντεῦθεν, ὅτι αὐτὰ τὰ ὅποια ἐπραττεν ἡ κυβέρνησις ἐκείνη κατὰ τῶν ἀθῶων παίδων καὶ τῶν ἀθῶων καὶ ἀδυνάτων γυναικῶν, ἡ κυβέρνησις δηλαδὴ τοῦ κυρίου Βούλγαρη, δὲν ἤθελε τὰ πράξει οὕτε αὐτὴ ἡ Τουρκία οὕτε αὐτὸς ὁ Λαλὴ παρὰς! Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐφέρθη πέρυσι, κύριοι, ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

ΚΟΡΥΖΗΣ. Μὰ δὲν ἦτο Βουλὴ πέρυσι.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Καὶ ἰδοὺ πῶς. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1868 ὁ βουλευτὴς Δωρίδος ἐπανέλαβε τὴν ἐν ἄλλῃ συνεδρίᾳ ἐπερωτήσιν του περὶ ἀναχωρήσεως 400 γυναικοπαίδων Κρητῶν, καὶ ὁ πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν ἀμέσως τότε, ὅτι εἰν κατὰ τὴν ἀναχωρήσιν τῶν παρευρεθῆσαν ἀστυνομικὰ ὄργανα, τοῦτο ἐγένετο ἵνα μὴ συμβαῖναι ὁ ἄτοπα, συμβᾶντα κατ' ἄλλας ἀναχωρήσεις μεταξὺ τῶν διαμεινονῶν καὶ ἀναχωρούντων Κρητῶν· καὶ ἡ Βουλὴ εὐχαριστήθη εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ἐθεώρησε ἀρκετὴν τὴν πληροφρίαν αὐτὴν, καὶ μολαταῦτα διὰ νὰ κάμουν οἱ κύριοι οὗτοι

θόρυβον περισσότερον καὶ πάταγον, διὰ νὰ δημοκοπήσωσιν, ἐπαναφέρουν ζήτῃματα λελυμένα.

ΚΟΡΥΖΗΣ. Μὰ δὲν ὑπῆρχε Βουλὴ πέρυσι.

ΔΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Μὰ, κύριε πρόεδρε, θὰ διατηρηθῇ ἡ τάξις ἢ νὰ παύσῃ ἡ συζήτης;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τοὺς παρακάλεσα, δὲν θέλουν. Κύριοι, παρακαλεῖσθε διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ ῥησῆτε νὰ τελειώσῃ, καὶ ὅστις θέλει νὰ κάμῃ παρατηρήσεις ἔρχεται κατόπιν· θέλει νὰ κάμῃ μίαν ἀπολογίαν καὶ δὲν τοῦ το συγχωροῦμεν ὕστερον ἀπὸ τόσα ὅσα ἐρρήθησαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1868; Πρέπει νὰ ἡμεῖθα δίκαιοι.

ΒΑΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ. Νὰ σιδῶμεθα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου.

ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ. Ὅπως ἐκάμετε πέρυσι, ὅπου δὲν ἀφίνετε κανένα νὰ ὁμιλήσῃ.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Ὅπου τοὺς κατεβάζατε κάτω τοὺς ῥητορὰς καὶ εἶχατε τὴν ἀναισχυντίαν νὰ τοὺς δέρνετε κιάλας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ὅστις ἐκ τῶν ἐδρευόντων εἰς αὐτὴν τὴν Βουλὴν ἐπιθυμῇ νὰ λάβῃ τὴν θέσιν, τὸ ὄνομα, τὴν ὑπόληψιν ἐκείνων·

ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ. Τοῦ ἐπιθυμῶ μόνον.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Δὲν ἔχατε ἀφορίαν εἰς τοῦτο, διότι ἐγὼ συζητῶ ῥούτως. — Τὸ περίεργον δὲ εἶναι, κύριοι, ὅτι κατηγορεῖται Ἰσα, Ἰσα ἡ κυβέρνησις τοῦ κυρίου Βούλγαρη διὰ τὴν ἀπέλασιν τῶν προσφύγων Κρητῶν ἐξ Ἑλλάδος, ἐνῶ κυρίως δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἢ καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀκόμη ἡ Τουρκία διάκοψε τὰς σχέσεις τας μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυρίζομένη ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐκείνη παρενέβαλε προσκόμματα εἰς τὴν πάλιν ὁστῆσιν τῶν προσφύγων Κρητῶν. Εἰν ὑπῆρχε περισσότερα εἰλικρινεῖα μεταξὺ ἡμῶν καὶ εἰν τὰ πράγματα ἐξετίθεντο τοῦλάχιστον μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀπάθειαν, θεδαίως δὲν ἤθελε παραταθῇ ἡ συζήτης ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας ἐπὶ ἐνὸς ζητήματος παρεπιπτόντος, ἀφορῶντος πολιτικὴν καὶ ἐνέργειαν παρελθούσης κυβερνήσεως, καὶ ξένου ὅλως διόλου τοῦ κυρίου ζητήματος. Ἀλλὰ, λέγον, ἐξώθησε τὰ πράγματα ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Βούλγαρη καὶ ἡ ἐξώθησις αὐτὴ ἐπέφερε τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων. Ὁχι, κύριοι, ἡ κυβέρνησις τοῦ Βούλγαρη ἠκολούθησε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἀπέναντι τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, πολιτικὴν καθαρῶς ἑλληνικὴν, πολιτικὴν, τὴν ὅποιαν καὶ κατὰ τὸ 1865 ἠκολούθησε, πολιτικὴν τὴν ὅποιαν ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς διαδόχους τῆς καὶ κατὰ τὸ 1867, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ ὅλματος τοῦτου εἶπον, ὅτι δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶσιν οὕτε κατὰ κεραίαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐκείνην.

ΚΟΥΜΟΝΝΑΟΥΡΟΣ. Δὲν εἶναι ἀληθὲς, κύριε Παπαμιχαλόπουλε, οὗτος εἶπον καὶ γῆρας, εἶναι ψεῦδος.

ΒΑΛΑΣΟΠΟΥΛΟΣ. Δὲν εἶναι ψεῦδος. Ὁ κ. Τρικούπης εἶπεν, ὅτι ἀκολουθοῦμεν τὴν ἰδίαν πολιτικὴν, τὸ λέγον τὰ πρακτικά.

ΚΟΡΥΖΗΣ. Τὰ πρακτικά ὅπου ἔβριανς οὐ, ὅλην τὴν νύκτα ἐκάθητο ἐδῶ.

ΚΟΥΜΟΝΝΑΟΥΡΟΣ. Ὁ κ. Τρικούπης, ὡς εἰλικρινὴς καὶ τίμιος ὑπουργὸς μὴ ὁμοιάζων τοὺς τοῦ 1868, εἶπεν, ὅτι ἀπέναντι τοῦ ξένου δὲν κάμνει οὐδεμίαν διάκρισιν κυβερνήσεως.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. ἠκολούθησε, λέγω, τὴν πολιτικὴν τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὅποιαν ἐκληροδότησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1867, καὶ τὴν ὅποιαν τὸ ὑπουργεῖον τοῦ 1867 ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης ἐκληροδότησε εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ κ. Βούλγαρη τοῦ 1868, καὶ διὰ ταῦτα ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, κύριος Π. Δελιγιάννης, ὁμιλῶν μετὰ τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Αὐστρίας περὶ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ἔλεγεν εἰς αὐτόν, ἀπαντῶν εἰς τινὰ ἐρωτήσιν του, ὅτι θεδαίως, κ. πρόεδρε, δὲν ἐλάβομεν ἀφορίαν παντάπασιν νὰ μεταβάλλωμεν τὴν πολιτικὴν μας ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῶν προκατόχων, καὶ



ὅσον ἀφορᾷ τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Καὶ ποῖα ἦτο ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος; ἡ συντήρησις τῶν ἀδελφῶν προσφύγων, ἡ πλήρης ἐλευθερία εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐνέργειαν, καὶ ἡ τήρησις τῆς οὐδετερότητος, τὴν ὁποῖαν οἱ διεθνεῖς νόμοι ἐπιβάλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐάν κατὰ τὰ 1868 ἐχορηγήθησαν καὶ ἐχορηγήθῃσαν μέσα, καὶ μάλιστα ἡμπορῶν νὰ εἰπω πλεονέκτα ἀπὸ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα ἐχορηγήθησαν κατὰ τὰ 1867 εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος, οὐχὶ θεδικίως τῆς κυβερνήσεως, ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐντίμου Κ. Ζαλῶνῃ μέλους τῆς ἐν Σύρῳ ἐπιτροπῆς διὰ τὰς ἐθεδικίως πόσα χρήματα ἐστάλῃσαν εἰς τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασιν· ἀλλ' ἐάν οἱ ἐπαναστάται δὲ ἰδύναντο δι' οἰονδήποτε λόγον εἶτε ἐνεκα τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία (θόρυβος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Μὰ δὲν τελειοῦμεν οὕτω, κύριοι.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐγὼ θὰ ἦμην πολὺ συντομώτερος, εἴν δὲν μὲ διακόπτετε. — Ἐάν λέγω, κύριοι, δὲν ἰδύναντο οἱ ἐπαναστάται νὰ παραλαμβάνωσι τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολυμερόδια ἀπὸ τὰ παράλια μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπευδύζοντο, ἐνεκα τῶν μέτρων καὶ τῶν μέσων τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας πρὸς διακοπὴν τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ ἐνεκα ἄλλων λόγων, ἐπιβαρυνόντων τοὺς ἐπαναστάτας, τί πταίει ἡ Ἑλλὰς, τί πταίει ἡ κυβέρνησις, τί πταίουν αἱ ἐπιτροπαί; θὰ ἔπταιον θεδικίως αἱ περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχον ἐν Κρήτῃ. Ἀδίκως λοιπὸν παρεπονίθη ὁ κύριος Μήτσας, ὅτι ἔμεινε νήστις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὅτι ἔμεινε πολλὰς ἡμέρας ἄνευ καπνοῦ, ὅτι ἔμεινε πολλὰς ἡμέρας ἄνευ κρέατος, διότι τὰ πάντα ἐστάλ- λοντο ἀνελλιπῶς καὶ κατὰ 1868 ὅπως καὶ κατὰ τὰ 1867 ἐν Κρήτῃ· ἀλλὰ δὲν ἰδύναντο νὰ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἐπα- ναστατῶν δὲν ἤξεύρω διὰ ποῖον λόγον.

Κ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ. Μὰ τὰ ἤξεύρωμεν αὐτά.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Μὰ κύριε Πατσῆλη, καὶ ὅσα εἶπον οἱ ἄλλοι τὰ ἤξεύρατε· ἐγὼ θὰ εἶχον τελειώσει τὸν λόγον μου, εἴν δὲν μὲ διακόπτον, διότι κυρίως μίαν πρότασιν ἔχω νὰ ὑποβάλλω εἰς τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς.

Αὐτὴ, κύριοι, ὑπῆρξεν ἡ πολιτικὴ τοῦ κυρίου Βούλγαρη ὡς πρὸς τὸ Κρητικὸν ζήτημα· ἐπαναλαμβάνω νὰ εἰπω, ἑλληνικὴ καθαρῶς πολιτικὴ. Ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνω οἱ κύριοι, ἐξώθει τὰ πράγματα καὶ διὰ τοῦτο διακόπησαν αἱ σχέσεις καὶ διὰ τοῦτο ἐπέλθον τὰ δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα ἐπέλθον εἰς τὴν πατρίδα. Δὲν τὰ ἐξώθησαν εἴν εἶχατε τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν θέλησιν νὰ μελετήσητε μὲ ἀκρίβειαν καὶ μὲ ἀπάθειαν τὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα τὰ ἀφορώντα τὸ Κρητικὸν ζήτημα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν πρὸ πολλοῦ, ἠθέλατε πεισθῆ, ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Βούλγαρη ἐπολιτεύθη πατριωτικῶς, συνεπῶς, καὶ ἑλληνοπρεπῶς κατ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 1868 ὡς πρὸς τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Ἠξεύρατε, κύριοι, ποῖοι ἐξώθουν τὰ πράγματα μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ; Αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπιστρίξαν τότε ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνωσιν δεκτοὶ βουλευταὶ τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἑλλη- νικῇ κοινοβουλίᾳ, αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐκτὸς τῶν πραγ- μάτων ἀκόμη δὲν ἐπαυσαν δίδοντας ἀγορεύς εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ψυχρᾷ τὰς μετ' ἡμῶν σχέσεις τῆς.

Εἰς τῶν σπουδαιότερων λόγων τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων ἀναφέρεται εἰς τὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν, καὶ ὁ ἐξῆς ὁ κ. Ἐλλιοτ εἶπεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1868, μετὰ τῶν ἄλλων.

«Ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἀπελπισθεῖσα πλέον καὶ ἰδοῦσα, ὅτι οὔτε ἡ ὑπομονὴ τῆς, οὔτε αἱ παραστάσεις τῶν ἄλλων ἀν- νάμετων, ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ νὰ πείσωσι τὴν ἑλληνικὴν Κυ- βέρνησιν εἰς τὸ νὰ λάβῃ διαφορετικὴν πορείαν, ἀπέβαλε τὴν

ὑπομονήν, ἀφοῦ μάλιστα ἔγνω τὰς τελευταίας τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς συζητήσεις, καθ' ἃς ὁ μὲν Κ. Κεχαγιᾶς ἀπροκαλῶ- ντως εἶπεν ἀπὸ τοῦ θήματος, ὅτι ἐκ τοῦ κεφαλαίου τοῦ θα- νείου ἡγεράσθῃ ἡ ἑ" Ἐνωσις» καὶ παρεχωρήθῃ εἰς τὴν ἀτμο- σφαιρὴν ἐταιρίαν, ἵνα χρησιμεύσῃ εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπα- νάστασιν κ.λπ.»...

Καὶ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπανελάβε καὶ ὁ Φωτιάδης Βέης εἰς τὸ τελείῳμα, τὸ ὁποῖον ἐπέδωκε τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου ἡ τὰς τελευταίας τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὴν ἑλλη- νικὴν Κυβέρνησιν. «Καὶ τῶνόντι, λέγει ὁ Φωτιάδης Βέης, ποῖαν ἐλπίδα δυνάμεθα νὰ διατηρήσωμεν ἀπέναντι τῆς ἀπὸ τοῦ θήματος διακηρύξεως ἐνδὸς τῶν πρώτων ἡμερῶν, ὅτι μέρους τοῦ τελευταίου θανείου ἐγένετο χρῆσις πρὸς ἀγοράν τοῦ ἀ- ντιστομίου «Κρήτης». τὸ ὁποῖον χρησιμεύει σήμερον πρὸς με- νταφοράν τῶν ἐθελοντῶν καὶ τῶν πολυμεροδίων εἰς Κρήτην, περιρρονοῦμένων οὕτω πάντων τῶν κανόνων τοῦ διεθνούς δι- νακίου, ἀπέναντι διακηρύξεως οὕτως ἐπισήμως διαψευδούσης τὰς δοθείσας ἡμῖν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλέως δια- θεδικιώσεις;»

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ. Κ. πρόεδρε, διὰ τοὺς βουλευτάς θὰ κάμω μίαν παρατήρησιν. Ὅταν ἦτον εἰς ἐπανάστασιν ἡ Κρήτη, τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχον φύγει πολλοὶ πρόσφυγες καὶ ἦλθον ἐδῶ καθὼς ἐφυγὰν καὶ τότε ἐσγάτω; 60,000 ψυχῶν. Ἐγίνε ἐκλογὴ τῶν βουλευτῶν, τοὺς ἐδεχθήκαμεν ἡμεῖς ὅπου εἴμεθα βουλευ- τὰ εἰς τὸ Μπούρτσι· ἐσηκώθησαν εἰς τὸ πιδάρι οἱ πρέσβεις· ἦλθεν εἰς τὸ Μπούρτσι ἀπὲξ ὁ Κόδριγκτων ὁ ναύαρχος τῆς Ἀγγλίας. ἦλθεν καὶ ὁ ἀνιδημος Ζαῖμης καὶ ὁ αἰνιδημος Μαν- ροκορδάτος, ἦλθον νὰ μὰς εἰποῦν κατ' ἐισήγησιν αὐτῶν νὰ μὴ τοὺς δεχθῶμεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πατριωτισμὸς ἦτο ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὰ μαλὴν, μὰς εἶπε κρυφὰ ὁ μακαρίτης Ζαῖμης· μὴν ἀ- κοῦτε ἡμᾶς, δεχθῆτε τοὺς· καὶ ἐδέξαμεν μάλιστα τὸν Γέρο Ρε- νιέρη καὶ πρόεδρο, ὅχι μοῦ λῆς αὐτὰ τότε. Σὲ παρακαλῶ, Κ. Παπαμιχαλόπουλε, μὴ ὁμιλῆς περὶ αὐτῶν, διότι ἡμῖν ἐδῶ καὶ τὰ ἤξεύρω κατὰ βάθος.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Λυποῦμαι πολὺ, διότι ὁ Κ. Γρη- γοριάδης ἐπαναφέρει τὸ ζήτημα τῶν βουλευτῶν. Θὰ σὰς ἀνα- γνῶτω ἐν ἔγγραφον ἀφορῶν τὸ ζήτημα αὐτό· ἐνθ' εἶναι τὸ ὅλον ἔγγραφο 14, εἰ δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ὅλαι αἱ ἀνάμεις εἰς συμφῶνον εἶπον εἰς τὴν Ἑλλάδα· εἴν κάμης τὴν ἀνοσίαν αὐτὴν νὰ δεχθῇς βουλευτὰς προερχομένους ἀπὸ ἐπαρχίας ἀνη- κούσας εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν θὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν σου.

ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ. Ἰδοὺ τί σὰς εἶπον, καὶ ἰδοὺ ἀκόμη μία δια- φορὰ μετὰ τῶν ὁμῶν καὶ ἡμῶν. Ὅταν κατηγορήσῃ τὸ ὑπουργεῖον ἐκείνῳ ἀπὸ ξένους, τὸ ὑπερασπίσθημεν ὡς νὰ ἡμεῖς ἡμεῖς. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν περίστασιν ὁ Κ. Π. Δεληγιάννης εἶπεν, δὲν ἐνε- χόμειθα εἰς ὅσα ἔκαμιν ἄλλοι ὑπουργοὶ πρὸ ἡμῶν. Ἠμποροῦσε ὅμως ν' ἀπαντήσῃ ὅτι δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ ὅπου ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἡγόρασε ἀτμόπλοια καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς τὴν ἐταιρίαν· ἡγόρασε τὸ «Πα. ἐλλήνιον», τὴν «Ἰδραν», τὰς «Ἀθήνας», τὴν «Ἰονίαν». Αὐτὴ ἡ διαφορὰ εἶναι μετὰ τῶν ὁμῶν καὶ ἡμῶν ἡμεῖς ἐλθόντες εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑπερασπίσθημεν ἡμᾶς κατηγορηθέν- τας ἀπὸ ξένους. Σαῖς εἶπατε, δὲν ἐντυχόμεθα εἰς αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔκαμιν ἐκεῖνοι οἱ ὑπουργοί, ὡς νὰ ἐπράχαιτο περὶ ὑπουργῶν τῆς Κίνας.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Θὰ εἶχε τὸν τόπον τῆς ἡ παρατή- ρησις αὐτῇ, εἴν ὁ ὑπουργός, Κ. Λομβάρδε, αὐτὸς δηλαδὴ ὁ φίλος μου Κ. Κεχαγιᾶς, δὲν ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πράξιν του.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ. Καὶ τὴν ἐδικαιολόγησε.

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἐπανέρχόμενος λοιπὸν εἰς τὸ περὶ βουλευτῶν ζήτημα, ἀναγινώσκω ἐν καὶ μὲν ἔγγραφο ἐκ τῶν



σιανής συνόδου, και τὸ ὅποιον ἡμῖς παρεδέχθημεν διὰ τῆς εἰς τὴν εἰρημένην διακήρυξιν προσηρμήσεως μας; Εἰς τὴν κρίσιν τὴν εὐσυνείδητον καὶ περαιωτισμένην γνώμην ὑμῶν ἀνατρέομαι, ἵνα ἀποφανθῇτε ἂν τοῦτο εἶναι τὸ αὐτὸ, ἢ ἂν εὐρίσκετε μετὰ τὸ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου ὁμοιότητά τινα.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Μίαν διασάφην, παρακαλῶ, ἂν ἐπιτρέψετε, νὰ σὰς κάμω. Πρώτον εἶμαι κύριος νὰ ἐκτιμῶ (θόρυβος), ἀλλὰ λέγων ταῦτα ἐννοῶ ὅτι ἐτέρως μίαν ἀρχὴν τοῦ νὰ μὴ μεμρῶ τὸ ὑπουργεῖον διὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου.

Θ. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Ἀνατρέομαι εἰς τὸν Κύριον Μίλητην.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Μάλιστα, δὲν λέγω ὅχι.

Θ. Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Ἰδοὺ λοιπὸν διατίχθης σὰς περίστασις, ὅτι ἡ μειοψηφία δὲ ἐξέφρασεν ἀκριβῶς καὶ ἀκριβῶς ὁρθὴν φρόνημα, προτείνουσα τὰ ἐκφράσει ἡ Βουλὴ τὸ ἄλγος τῆς, διότι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Βασιλέως εὐρέθη ἀναγκασμένη νὰ παραδεχθῇ τὰς ἀρχὰς τῆς συνόδου καὶ δώσῃ ὑπόχρεσιν, ἵνα τηρήσῃ αὐτάς. Σὰς εἶπον γὰρ καὶ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἄλγος δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν, διότι παρεδέχθημεν τὰς ἀρχὰς ταύτας· ἔχομεν ἄλλας ἀφορμὰς νὰ αἰσθανθῶμεν καὶ ἐκφράσωμεν ἄλγος καὶ αὐτάς τὰς ἀνέπτυξιν ἡ Κυβέρνησις καὶ ἀντακρίνωσιν εἰς τὰς ἀποτελεσάσας τὴν Παρισιακὴν σύνοδον δυνάμεις διὰ διακοινώσεως. Ἰδοὺ αἱ ἀφορμαὶ, αἱ ὁποῖαι ἐβλήσαν τῷ ὄντι τὴν καρδίαν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐβλήσαν τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἀφορμαὶ εἶναι, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἡ ὁποία ἐστειλεν ἀντιπροσώπους εἰς εὐρωπαϊκὴν σύνοδον, δὲν εὐχριστῆται νὰ θέσῃ ἐν ἑστῇ καὶ μοίρᾳ τῇ Ἑλλάδι πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐνῷ ἡ Σύνοδος ἐκαλεῖτο νὰ δικάσῃ ὡς Ἄρειος Πάγος ἐπὶ Ἑλληνοτουρκικῆς διαφοράς. Δυστυχῶς κατὰ τοῦτο ἡδίκηθη ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος μετ' ἄλλων συμβουλευτικῶν. Τὴν θλίψιν ταύτην ἀντακρίνωσιν ἡ κυβερνήσις πρὸς τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ ἀντιπροσώπους τῶν δυνάμεων. Εἶχαν ἀφορμὰς νὰ θρῆνῃ, ὅταν εἶδε τὸν Ἀγγλὸν τὸ γένος ὀθωμανοῦ ἀρχὸν νὰ ἔλθῃ ν' ἀθετήσῃ τὸν σεβασμὸν, τὸν ὅποιον ὤρειλιν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ ν' ἀποκλείσῃ λιμένα Ἑλληνικόν, καὶ τοῦτο καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν εἶχε καὶ κηρυχθῇ ἔτι ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων. Καὶ ἡ Κυβέρνησις διακρίνωσιν καὶ τὴν θλίψιν τῆς ταύτης διὰ τοῦ προγράμματός της πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν καὶ διὰ διακοινώσεώς της πρὸς τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ ἀντιπροσώπους τῆς Εὐρώπης· ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ ἐκφράσῃ ἄλγος διὰ τὴν παραδοχὴν τῶν ἀρχῶν τῆς συνόδου.

Ἀλλὰ σὰς εἶπον, ὅτι, ἂν, κύριοι, δὲν παραδεχθῇτε τὴν τροπολογίαν ἐπὶ τῆς δευτέρας παραγράφου, κινεῖτε τί κάμνετε; καταστρέφετε τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητήτε εὐθύνην παρὰ τῶν ὑπουργῶν, εὐθύνην κοινοβουλευτικὴν καὶ δικαστικὴν, παραιτεῖσθε δικαίωματος τὸ ὅποιον πρέπει νὰ μεταχειρισθῇτε, διότι δὲν ἔχετε κανένα ἄλλο δικαίωμα νὰ ἐξασκήσετε. Μάλιστα ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἑρμιονίδος σὰς εἶπεν ὅτι, ἂν δὲν ζητήσῃτε κοινοβουλευτικὴν εὐθύνην, τὸ δικαίωμα ὑμῶν, κύριοι, νὰ ζητήσῃτε δικαστικὴν εὐθύνην, νὰ καταγορεύσῃτε, μένει ἀργόν, διότι ἡ νομοθεσία δὲν προβλέπει ποινὰς καὶ τὸ δικαστήριον δὲν ἔχει ποινὴν νὰ ἐφαρμόσῃ. Καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ εὐθύνη ἔχουν ἐναλόνον καὶ ἓνα σκοπόν. Ὁ ἡγεμὼν ἵσταται εἰς ὑψηλὸν σημεῖον, ἀνω πάσης ἄλλης ἐξουσίας, συμπράττων μετὰ τοῦ σώματος τοῦ ἐξασκουντος μετ' αὐτοῦ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπισκοπῶν τὴν ἄλλην ἐνέργειαν τῶν πολιτικῶν ἐξουσιῶν. Οἱ ὑπουργοί, οἵτινες εἶναι ὄργανα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἐνδέχεται νὰ παραβλάπτωσι διὰ τῆς πολιτείας τῶν συμφέροντα τοῦ κράτους· πῶς μέλλει νὰ πληροφορηθῇ ὁ ἡγεμὼν τὸ πρᾶγμα τοῦτο; ἐκ τῆς ἀναγνώσεως

τῶν ἐφημερίδων ἢ ἐκ τῶν ἐκφράσεων τοῦ κοινοῦ; ἀλλὰ καὶ αὐταὶ καὶ ἐκεῖνο εἴτε ἐκ συμπαθείας πρὸς τὰ κόλμματα, εἴτε ἐκ διαφορῆς πεποιθήσεων διχογνωμοῦσι· τίνα δὲ τῶν διαφορῶν γνωμῶν νὰ παραδεχθῇ ὡς ἀληθῆ; Πῶς, παραδίδόμενος τὴν μίαν τούτων δὲν θέλει θεωρηθῇ ὡς μεροληπτῶν; Λοιπὸν μία ὑπάρχει ἡ νόμιμος ἐκφρασις τῆς ἐθνικῆς θελήσεως, ἡ γινομένη ὑπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας, ἥτις εἰς πᾶσαν περίστασιν δύναται νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Βασιλέα· Βασιλεῦ, οἱ ὑπουργοί σου δὲν ὑπηρετοῦσι πρὸς τὸ κοινὸν καλόν· καὶ ἰδοὺ ἡ ἐκφρασις τῆς δυσπιστίας πρὸς τοὺς ὑπουργούς. Καὶ ὁ Βασιλεὺς εἴτε ἀκολουθεῖ τὴν ἐκφρασιν ταύτην καὶ ῥίπτει τὸ ὑπουργεῖόν του, εἴτε δὲν ἐγκρίνει τὴν ἐκφρασιν ταύτην, καὶ φέρει τὴν διάλυσιν τοῦ κοινοβουλίου. Ἰδοὺ ἡ περίστασις τῆς ἀσκήσεως ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπὶ τῶν ὑπουργῶν κοινοβουλευτικῆς λογομένης εὐθύνης. Ἀλλὰ σήμερον οὔτε ἡ πολιτικὴ τοῦ 1866, οὔτε ἡ πολιτικὴ τοῦ 1867, οὔτε ἡ πολιτικὴ τοῦ 1868 εἶναι εἰς τὴν κυβερνήσιν τοῦ κράτους· ὑπάρχει λοιπὸν ἀφορμὴ νὰ ἐκφράσῃτε ἐμπιστοσύνην ἢ δυσπιστίαν πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τῶν κυβερνήσεων; Ἠνέον τὴν μομφήν, ἂν ἐπιδέκετο νὰ ἐκφράσῃτε ταύτην πρὸς ἡμᾶς τοὺς νῦν διαχειριζομένους τὰ κοινά.

ΠΟΛΛΟΙ. Ὁχι.

Θ. Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ. Βεβαίως δὲν ἀντιλέγομεν, εἴθε ἐν πλείῃ ἀκρίσει τοῦ δικαιώματός μας, πράττοντες τοῦτο· ἀλλὰ πρόκειται περὶ ὑπουργεῖον παρελθόντος.

Ἀλλὰ σὰς λέγουσι, τί βιάζεται νὰ ἐκφράσωμεν μίαν μομφὴν κατὰ τῶν ὑπουργῶν τούτων, κατὰ τῶν ὑπουργῶν ἐκείνων; Ἰδοὺ ἂν μὲν ἐπιδέκετο περὶ παρωνυχίδος, περὶ μικρῆς τιμῆς βλάβος τῆς ἐπικρατείας, περὶ μικρῆς τιμῆς ζημίας τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, περὶ ἐλαχίστης τιμῆς ἀθετήσεως νόμου τινός, εἴδωτο τοιαύτη μομφὴ νὰ θεωρηθῇ ἀκούστα πρὸς δυσφημισμὸν τῶν ὑπυθύνων· ἀλλὰ ἀγορεύσαντες ὑμεῖς διέτρυξάμεθα, ὅτι ἡ πολιτικὴ πορεία ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς περιήγαγε τὴν χώραν εἰς τὴν κατὰστασιν νὰ ἔλθῃ ἐπὶ δικαίωματα παρορώμενα ἐπισήμως, ἔφερε τὴν σπατάλην τοῦ δημοσίου πλούτου, διεχειρίσθη κακῶς τὰ δάνεια, τὰ ὁποῖα τὸ ἔθνος ἐζήτησε καὶ ἔλαβε πρὸς ὠρισμένον ἱσθὸν σκοπόν, ἤθελε τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, κατέστρεψε τὰς βάσεις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, παρεβίβησε τὸ σέβας πρὸς τὴν δικαστικὴν ἀρχὴν καὶ νομίζετε, ὅτι δὲν ἔχετε καθῆκον ἄλλο μεγαλειότερον, τὸ ὅποιον παραλείπετε, περιοριζόμενοι εἰς τοῦτο καὶ μόνον, τὴν ἐκφρασιν ἀπλῆς μομφῆς; Καὶ ἐκφράζοντες τὴν ἀπλὴν μομφήν, τί καρδαίνετε; Οὐδὲν καρδαίνετε εἰμὴ μόνον νὰ προκαλέσῃτε τὰς συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο, νὰ διαθέσῃτε τὸ δημόσιον πνεῦμα ὑπὲρ τούτου ἢ κατ' ἐκείνου· οὐδὲ πρόκειται νὰ ἐνδείξετε ὅτι πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ διαχειριζομένου τὴν διοίκησιν· ὁ βασιλεὺς ἀφῆκε αὐτὴν ἀπὸ τοῦς ὑπουργούς τοῦ 1868 καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς. Ἡ νομίζετε ὅτι κατορθώνετε νὰ δισμεύσῃτε τὸ μέλλον ἐνδεχόμενοι εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὅτι εἰς τὸ μέλλον δὲν πρέπει νὰ μετὰδωρ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ εἰς τὰ ἄτομα τοῦ 1868; τὸ μέλλον αὐτὸ θέλουσι κανονίσαι αἱ περιστάσεις, αἵτινες θέλουσιν ἐπικρατεῖ, ὅταν τὸ μέλλον ἐπέλθῃ, αἱ ἐκφράσεις τοῦ κοινοβουλίου, τὸ ὅποιον θέλει ὑπάρχει, ὅταν τὸ μέλλον ἐπέλθῃ καὶ ὅταν αἱ περιστάσεις ἐκείναι παρουσιασθῶσι. Καὶ ἐάν, ἐνῷ ὑμεῖς σήμερον ἐκφέρετε τὴν μομφὴν ταύτην, μετ' ὀλίγους μῆνας τὰ ἄτομα τὰ ἀποτελέσαντα τὴν κυβερνήσιν τοῦ 1868, δυνθῶσι νὰ εὐτυχῶσιν, ὥστε ν' ἀποκτήσωσι τὴν γνώμην τοῦ κοινοβουλίου ὑπὲρ αὐτῶν, νομίζετε ὅτι ὁ ἡγεμὼν ὁ δεσμευμένος σημερον ἐκ τῆς μομφῆς ὑμῶν, θέλει δεσμευθῆναι ἀκούσῃ τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν τὸ κοινοβούλιον τότε θέλει ἐκφράσει;

Ἀλλὰ, σὰς εἶπον ἀκόμη οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν τροπολογίαν